

BOSTYPES

voor elke buurt een bos

Vlaanderen
verbeelding werkt

DEPARTEMENT
OMGEVING

COLOFON

'Bostypes - voor elke buurt een bos', is een uitgave van het Departement Omgeving.
In het kader van het bosuitbreidingsprogramma 'Meer bos voor Vlaanderen!' van de Vlaamse Overheid.

Redactie

Departement Omgeving Vlaanderen

Klankbordgroep

Luc De Keersmaeker (Inbo), Annelies Loos (BOS+), Marieke Verreet (Bosgroepen),
Katleen De Paepe, Liesl Vanautgaerden, Mario De Block en Tim Joye (Departement Omgeving).

Tekeningen en beelden

Federico Gobbato Liva (grafisch en ruimtelijk ontwerper en onderzoeker)
Andrea Migotto (grafisch en ruimtelijk ontwerper en onderzoeker)

Beeldmateriaal

Al het gebruikte beeldmateriaal werd geplaatst in het vertrouwen dat hierbij geen auteursrecht geldt van makers.

Lay-out

Filip Erkens

Vorbereidend onderzoek

De Vroey, L., Vandevoorde, J., Wambecq, W. (2021). *Bossen en boomstructuren in het (sub)urbane gebied*.
Brussel: Departement Omgeving

Vragen of informatie?

meerbos@vlaanderen.be

Verantwoordelijke uitgever

Ivo Palmers, wnd Secretaris-generaal,
Koning Albert II-laan 15, bus 548, 1210 Brussel

Depotnummer

D/2024/3241/06

Mits bronvermelding wordt overname van de beelden en inhoud aangemoedigd.
Wijze van vermelden: Programma Meer Bos voor Vlaanderen! (2023). *Bostypes*. Brussel: Departement Omgeving
www.omgevingvlaanderen.be

Inhoud

Stadsrandbos

Inleiding	[9]
Lijst van bomen	[12]
Scenes	[18]
Projectfases	[28]
Actoren en beheer	[44]
Ecosysteemdiensten	[46]

Boswijk

Inleiding	[52]
Lijst van bomen	[56]
Scenes	[58]
Projectfases	[66]
Actoren en beheer	[86]
Ecosysteemdiensten	[90]

Zorgbos

Inleiding	[95]
Lijst van bomen	[96]
Scenes	[100]
Projectfases	[108]
Actoren en beheer	[114]
Ecosysteemdiensten	[116]

Waterbos

Inleiding	[122]
Lijst van bomen	[124]
Scenes	[130]
Projectfases	[140]
Actoren en beheer	[150]
Ecosysteemdiensten	[152]

Bedrijfsbos

Inleiding	[158]
Lijst van bomen	[162]
Scenes	[168]
Projectfases	[176]
Actoren en beheer	[188]
Ecosysteemdiensten	[190]

Boleten zijn vleezige paddestoelen met hoed en steel. Ze leven in symbiose met bomen. Afhankelijk van de boom en de bodem, vind je andere soorten terug. Eekhoorntjesbrood is misschien wel de meest gekende boleet.

[EEKHOORNTJESBROOD]

Inleiding

Vlaanderen is dichtbebouwd en dun bebost. Nergens in Europa is er een plek met minder bos, in verhouding tot de totale oppervlakte. Tegelijk is Vlaanderen de meest verharde regio in Europa. Dit brengt heel wat uitdagingen met zich mee. Het Vlaamse landschap is opgedeeld in kleine stukken en dat is niet goed voor de biodiversiteit. Mensen en dieren hebben in de zomer last van de hitte omdat beton en asfalt de warmte vasthouden. Er zijn ook talrijke plekken met een groot risico op overstromingen. Verschillende beleidsplannen, zoals lokale en Vlaamse klimaatplannen, proberen deze problemen aan te pakken. Meer bossen kunnen in elk geval deel uitmaken van de oplossing en ons wapenen tegen de klimaatopwarming.

Koppelkansen

Kleine en grotere buurtbossen kunnen in en rond de steden en dorpskernen een groot nut hebben, vele functies vervullen en inspelen op talrijke uitdagingen.

Er kan in Vlaanderen nog heel wat bos bijkomen, onder meer door sommige gebieden weer wat te laten verwilderen. De totstandkoming van het bos kan gekoppeld worden aan andere functies zoals recreatie, waterbuffering, verkoeling, verdichting, luchtzuivering,... Zo wordt onze schaarse ruimte optimaal benut en verbeteren we tegelijk de beleving van onze omgeving. Ecosysteemdiensten nemen toe naarmate het bos groeit. Het is belangrijk om te onderzoeken hoe in deze multifunctionele bossen verschillende doelstellingen samenkomen. Een doordacht ontwerp, een goede boomkeuze en een verstandig beheer nadien zijn hierbij cruciaal.

Vijf Bostypes voor je buurt

Om lokale besturen te inspireren, stelt deze brochure vijf bostypes voor:

- **Stadsrandbos:** voor een groene gordel rondom je gemeente of stad
- **Boswijk:** voor een bosrijkere woonomgeving
- **Zorgbos:** voor zorg- en welzijnsfuncties
- **Waterbos:** voor valleien, bronnen, beken en infiltratie
- **Bedrijfsbos:** voor meer bos in de werkomgeving

Voor elk bostype staan we stil bij:

- Boomkeuze, met inheemse soorten
- Inplantingsplan
- Sfeerbeelden bij de projectfases
- Geleverde ecosysteemdiensten
- Stakeholdersbenadering

Toekomstscenario's: Vlaanderen als bosmetropool

De volgende kaarten (p 5-7) geven een mogelijk toekomstscenario weer.

Scenario 1 vertrekt van de bestaande verhouding bos versus gebouwen (Kaart 1, 2024).

Scenario 2 is gebaseerd op de kaart van de potentieel natuurlijke vegetatie en vult verschillende soorten bossen aan op basis van het oorspronkelijk aanwezige bodemtype, gaande van een

Elzenbroekbos tot Eiken-beukenbos (Kaart 2, 2024).

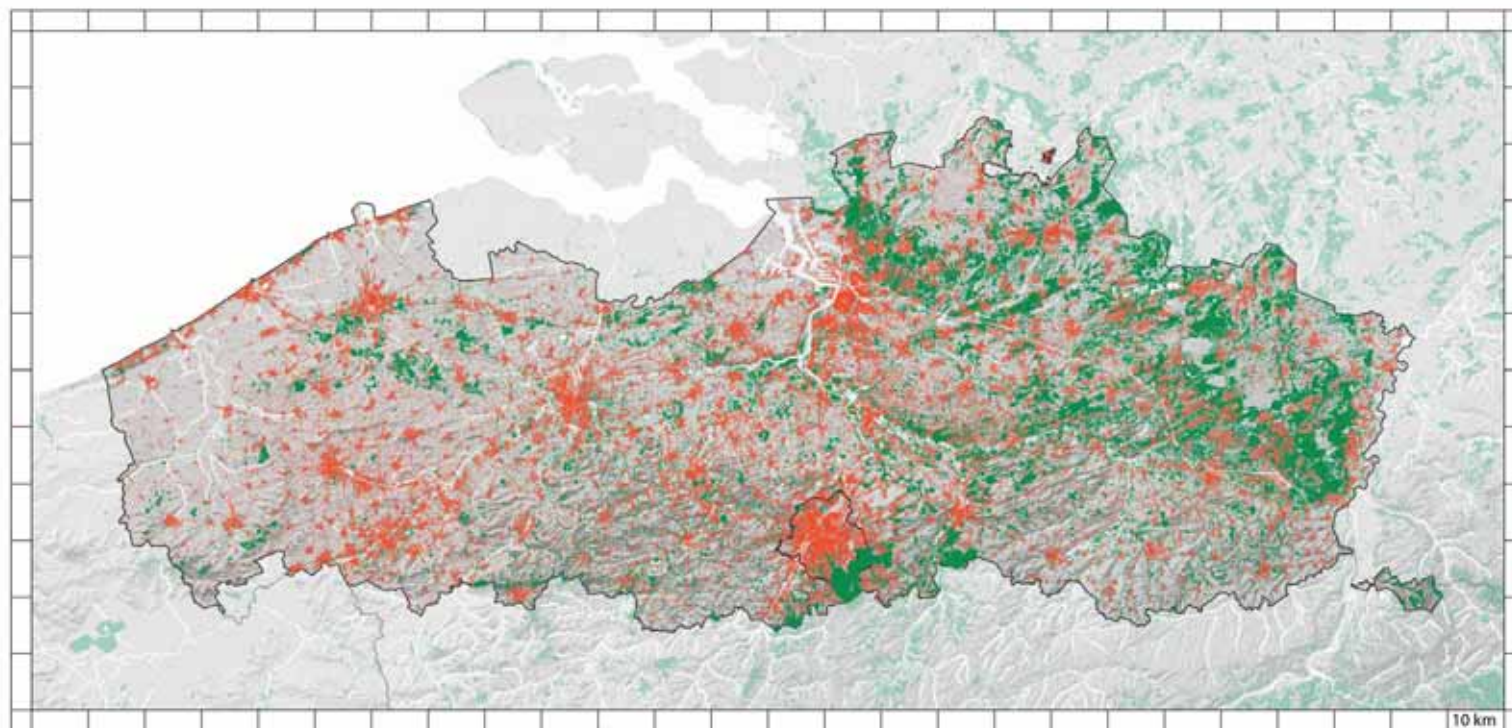
Door maatschappelijke activiteiten zoals wonen en werken zal het bodemtype weliswaar verstoord zijn, wat ook een effect kan hebben op de beplanting.

Scenario 3 schetst een hypothetische toekomst voor Vlaanderen waarbij het creëren van boslandschap (op 'groene' bestemmingen) als belangrijke maatregel werd toegepast om de kwaliteit van onze leefomgeving te vergroten (Kaart 3, 2024).

We hopen dat deze brochure lokale besturen op weg zet en inspireert om bossen als bondgenoot te zien in de strijd tegen klimaatverandering. Ze maken onze woonomgevingen veerkrachtiger doordat ze ons beschermen tegen hitte, droogte en overstromingen. Daarnaast brengen ze de echte natuur een stukje dichterbij en zijn het ideale plekken om tot rust te komen en te spelen. Ze maken onze buurten zoveel aangener en gezonder om in te wonen.

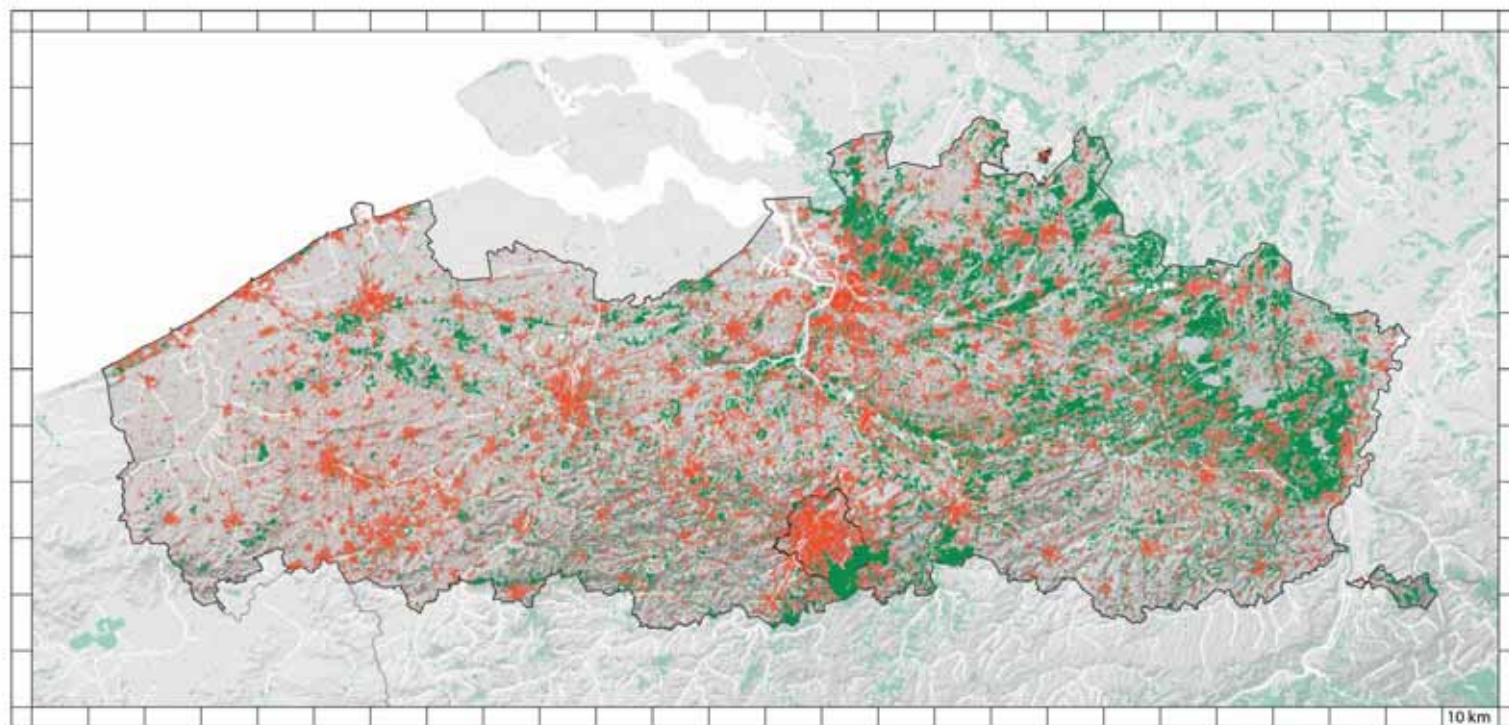
Scenario 1

2024

- Bos
- Gebouwen

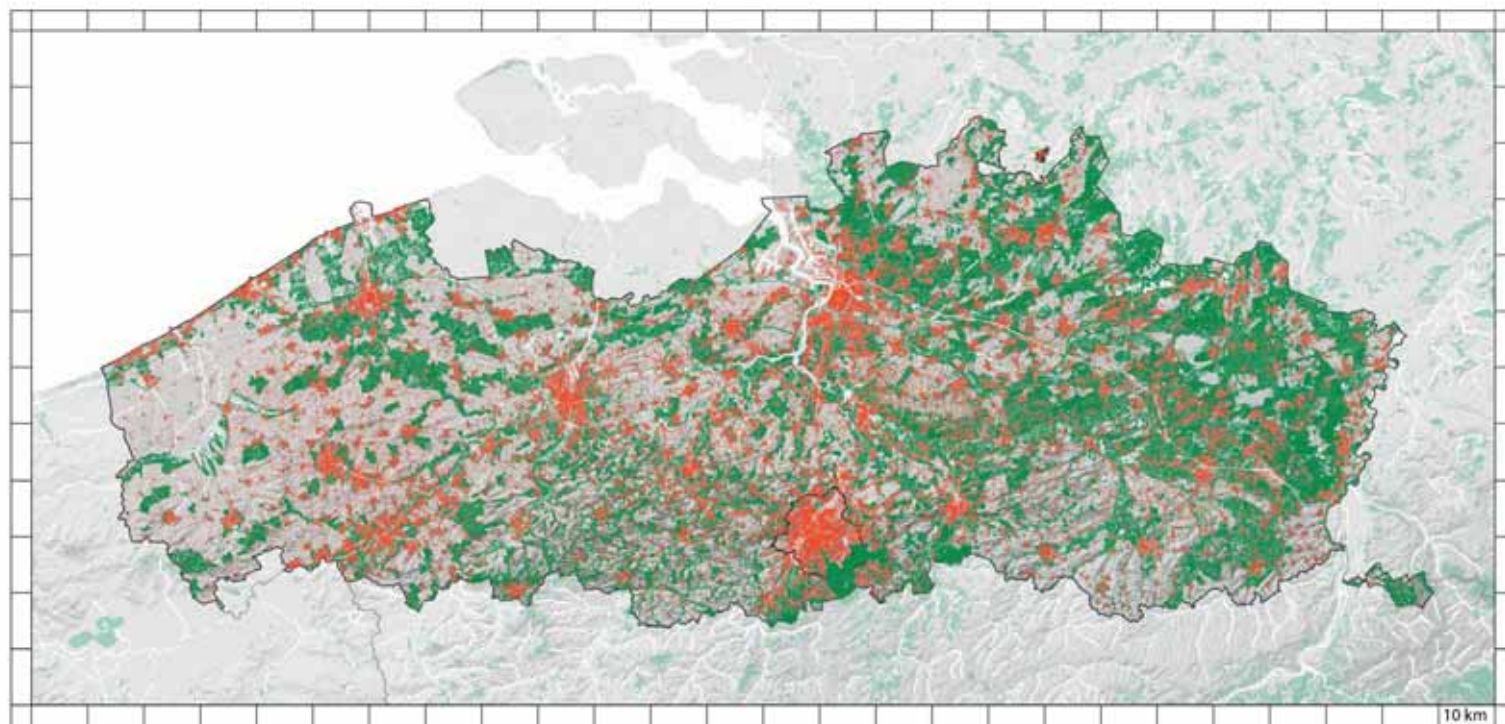
Scenario 2

2024

- Bos
- Gebouwen

Scenario 3

SCENARIO - VLAANDEREN ALS BOSMETROPOOL

- Bos
- Gebouwen

Stadsrandbos

stadsbos, parkbos

Een stadsrandbos is een bosstructuur met een grote oppervlakte en een gebruiksfunctie voor recreatie en natuurbeleving, die aan de rand van of nabij stedelijke of gemeentelijke kernen ligt. Inwoners van de stad en de omliggende dorpen worden uitgenodigd om de plek te bezoeken, en er zijn recreatiemogelijkheden, aangepast aan de kenmerken van het gebied. Het gaat vaak om een mengeling van bossen (zoals speelbos, buurtbos, begraafbos,...), open natuurgebieden en parkachtige structuren.

Een stadsrandbos kan zich geleidelijk en projectmatig ontwikkelen of er kan meteen een visie en aanpak zijn over een groot gebied.

Opdrachtgever

Overheden

Gebruiker

Iedereen

Ecosysteemdiensten

Stadsrandbossen hebben als doel om de lichamelijke en geestelijke gezondheid van de gebruikers te bevorderen. Hierbij ligt de focus dan ook op het stimuleren van 'beweging en ontspanning' en 'rust, natuurbeleving en ontmoeting'. Door hun grotere oppervlakte zijn het ook interessante gebieden voor waterbuffering. Ze versterken de biodiversiteit en kunnen koele en frisse lucht vanuit het buitengebied aanvoeren tot in de meer stedelijke kern. Zo zorgen ze voor afkoeling van de versteende omgevingen en bieden een koelere omgeving tijdens hittedagen. Ze slaan ook heel wat CO₂ op. Op die manier werken ze klimaatregulerend en luchtzuiverend.

Door het beperken van geluidsoverlast en het opnemen van voedselproductie verhoog je de belevingswaarde van een stadsrandbos. Ook houtproductie komt vaak aan bod in dit type.

Geleverde ecosysteemdiensten

Realisatie, draagvlak en ontwikkeling

Een stadsrandbos is een van de meest ambitieuze bostypes om te ontwikkelen. Wegens de schaal en complexiteit ervan kan het planingsproces dan ook jaren duren. Daarom is het belangrijk om een methode van inspraak te ontwerpen die jaren kan meegaan. Een stadsbosdialoog is een brede begeleidingsgroep van bewoners en actoren en heeft als doel om met elkaars achtergrond en belangen in contact te komen.

Tegelijkertijd is een stadsbos ook een type bos waaraan gradueel vanaf dag één kan worden gewerkt. Quick-wins en zichtbare resultaten zorgen voor een groeiend draagvlak.

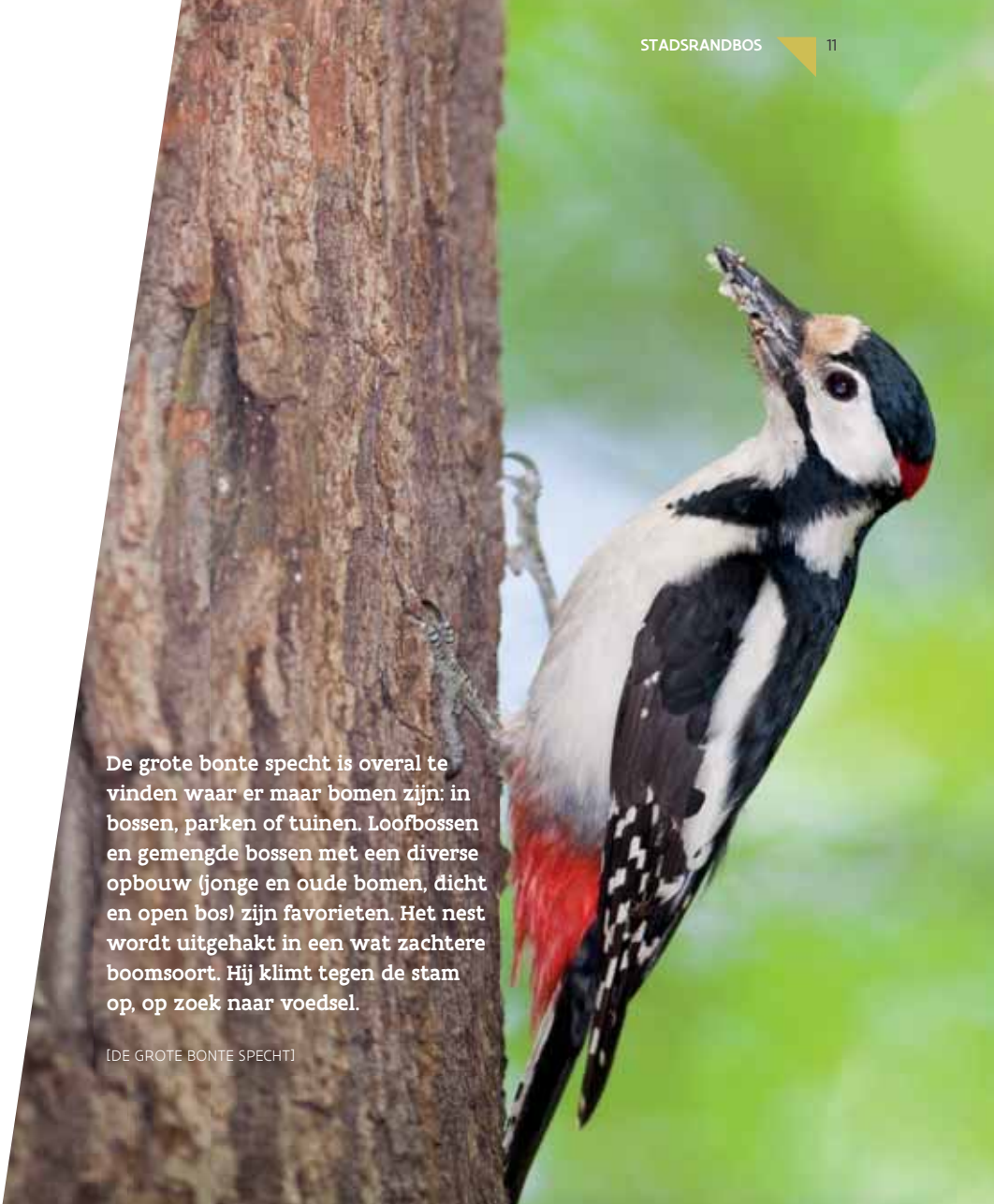
Te combineren met

Bijna altijd een combinatie van diverse typologieën: een waterbufferbos, een natuurgericht bos, een productiegericht bos, een voedselbos...

Aandachtspunten

Het is niet zo gemakkelijk om grond te vinden om grotere aaneengesloten stukken te bebossen. Relevant is ook de ligging van deze gronden met oog op een zo maximaal verkoelend effect. Kijk hiervoor naar de overheersende windrichting. Vraag goed na wat het instrumentarium is om grond te verwerven en wie hierbij kan helpen op lokaal niveau (landbouw, verenigingen,...) of op andere beleidsniveaus (VLM, ANB, Provincie, intercommunale,...). Bouw een sterk netwerk op. Ook voor het beheer nadien kunnen deze actoren helpen.

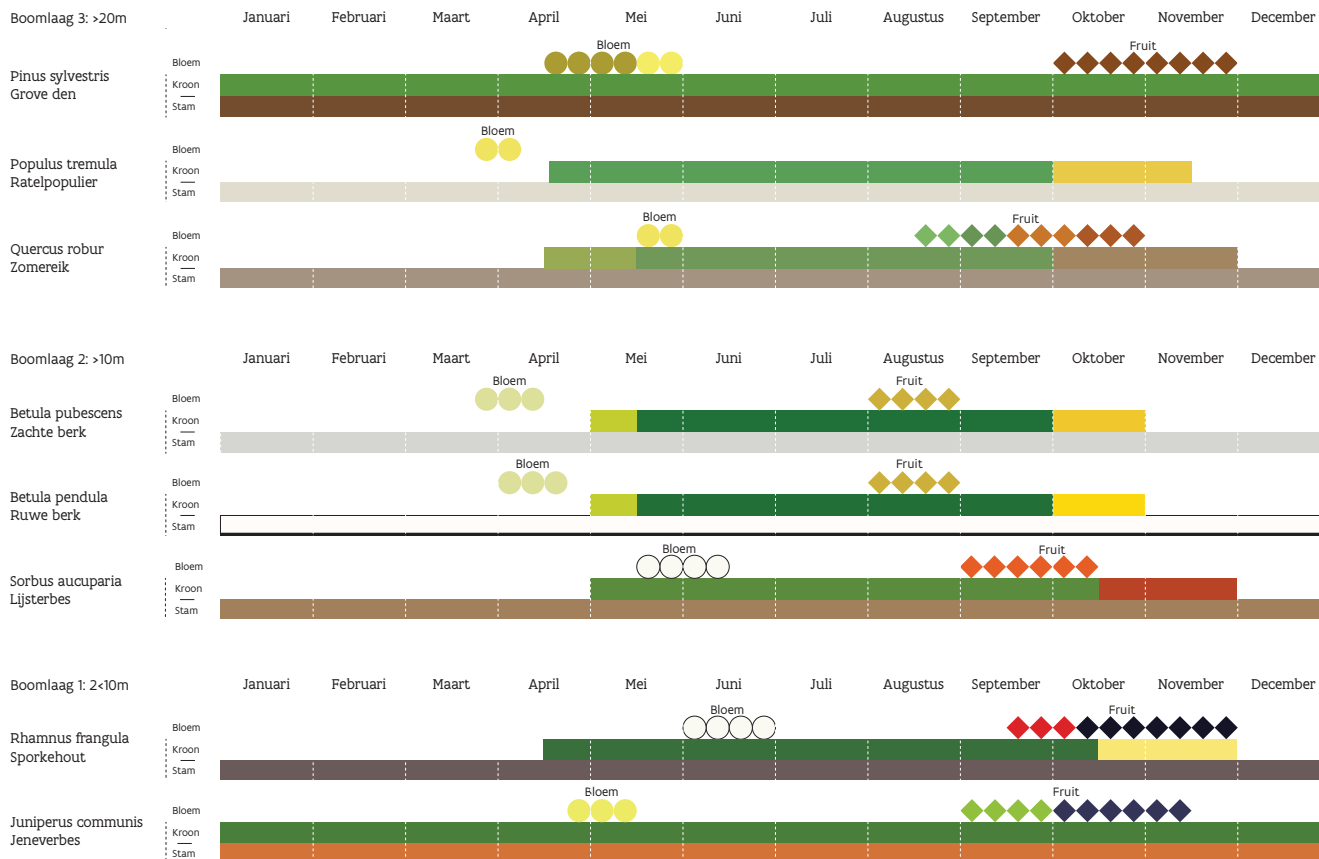
Vraag na welke infrastructuur kan worden aangelegd in het bos en welke activiteiten er mogelijk zijn. Het ANB geeft u hierbij advies. Voor heel wat zaken moet een machtiging verkregen worden. De draagkracht van het bos is hierbij heel bepalend.

De grote bonte specht is overal te vinden waar er maar bomen zijn: in bossen, parken of tuinen. Loofbossen en gemengde bossen met een diverse opbouw (jonge en oude bomen, dicht en open bos) zijn favorieten. Het nest wordt uitgehakt in een wat zachtere boomsoort. Hij klimt tegen de stam op, op zoek naar voedsel.

[DE GROTE BONTE SPECHT]

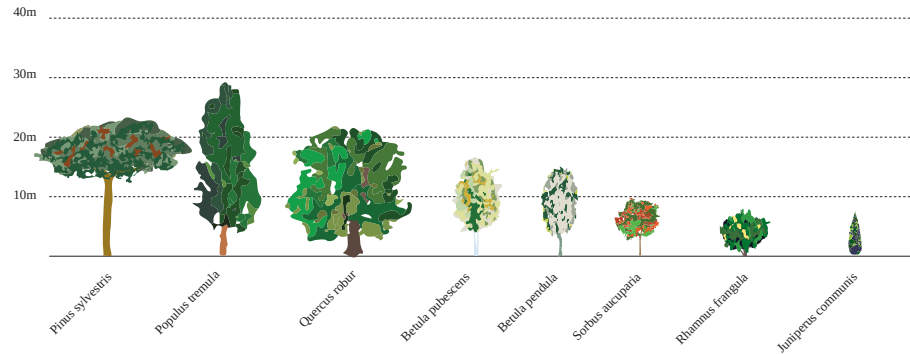
Lijst van bomen

BIODIVERSITEIT BEVORDEREN

pollinators / nectar waarde	vlinders	vogels	kleine zoogdieren
   	 	 	
  	 	 	
pollinators / nectar waarde 	vlinders 	vogels 	kleine zoogdieren

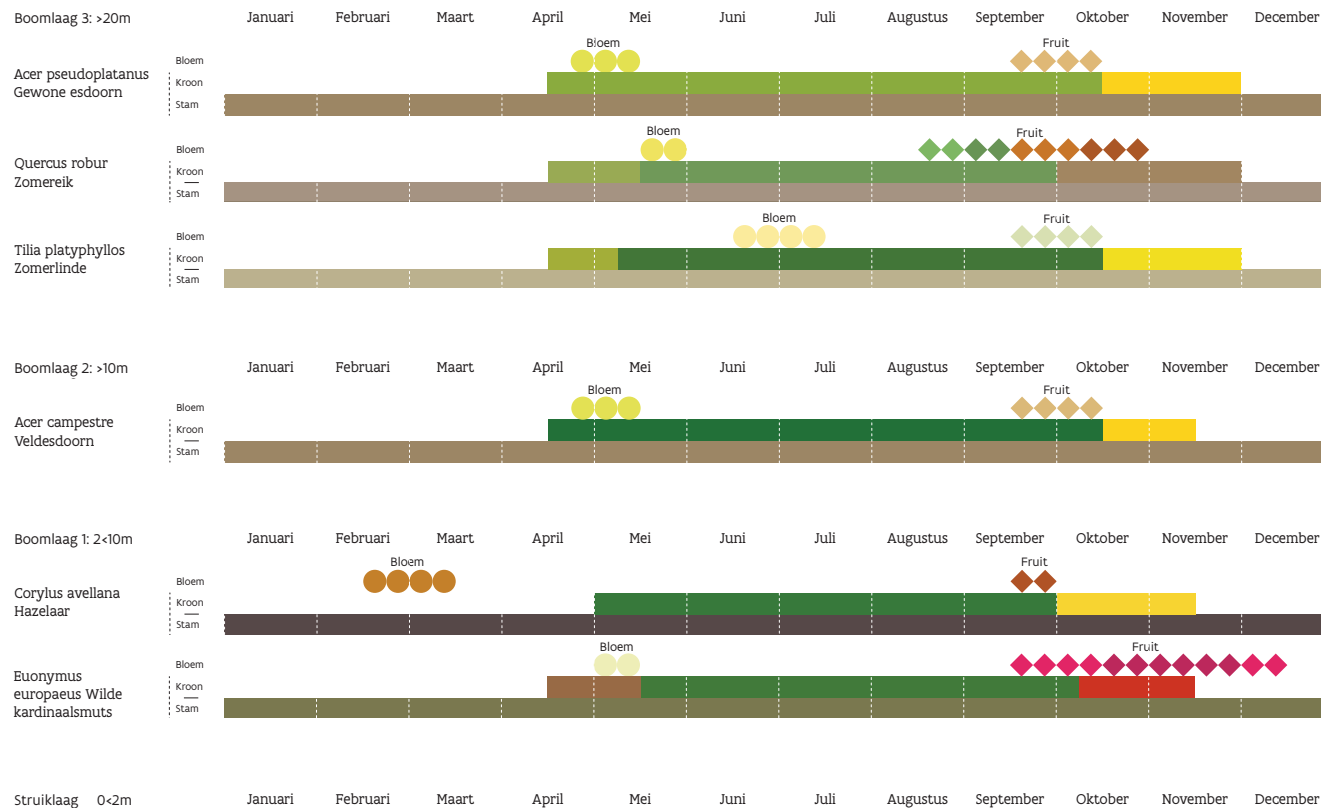

DISCLAIMER 1: De bomen worden hier als vrijstaande bomen voorgesteld, niet in een boscontext. De vermelde inheemse bomensoorten zijn indicatief. Voor de boomkeuze vertrek je van de lokale condities zoals het bodemtype, maar ook de geplande activiteiten zijn mee bepalend in een meer verstedelijkte omgeving. Laat je bodem goed onderzoeken voor je start met het ontwerp en de aanplant en ga na wat de maatschappelijke uitdagingen en wensen zijn. De subsidieregeling voor het realiseren van bos vind je op de site van het ANB. Om in aanmerking te komen voor de subsidies moet voldaan zijn aan de criteria van “bos”. Bekijk goed waarvoor subsidie kan verkregen worden. Momenteel wordt ook onderzocht of de lijst met bomen die in aanmerking komt voor subsidies moet worden bijgesteld omwille van de klimaatverandering.

DISCLAIMER 2: Voor een bostype met meerdere functies vertrek je van een goed landschapson ontwerp. Naast een goed ontwerp en een juiste boomkeuze is ook het beheer van het bos belangrijk. Het beheer bepaalt onder meer mee de totstandkoming van de kruidlaag van het bos.

DISCLAIMER 3: Een stappenplan voor de aanleg van een duurzaam en kwaliteitsvol bos vind je op de site van het ANB (kompasnaald bos aanleggen). Ook verschillende instanties en organisaties zoals het ANB, Bos+, de Bosgroepen en Regionale landschappen ondersteunen gemeenten hierbij.

Lijst van bomen

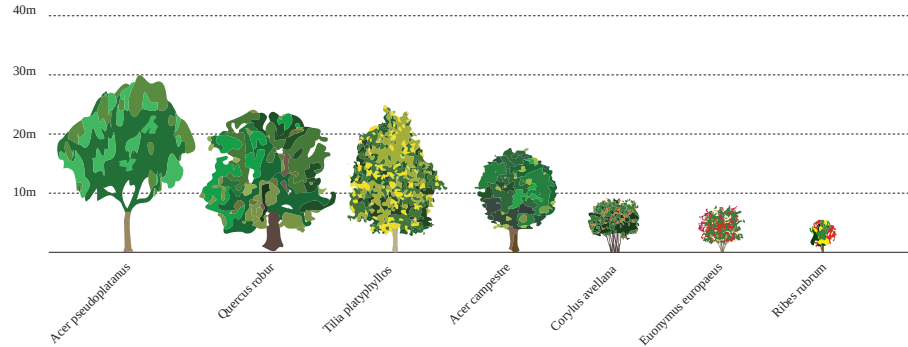

BIODIVERSITEIT BEVORDEREN

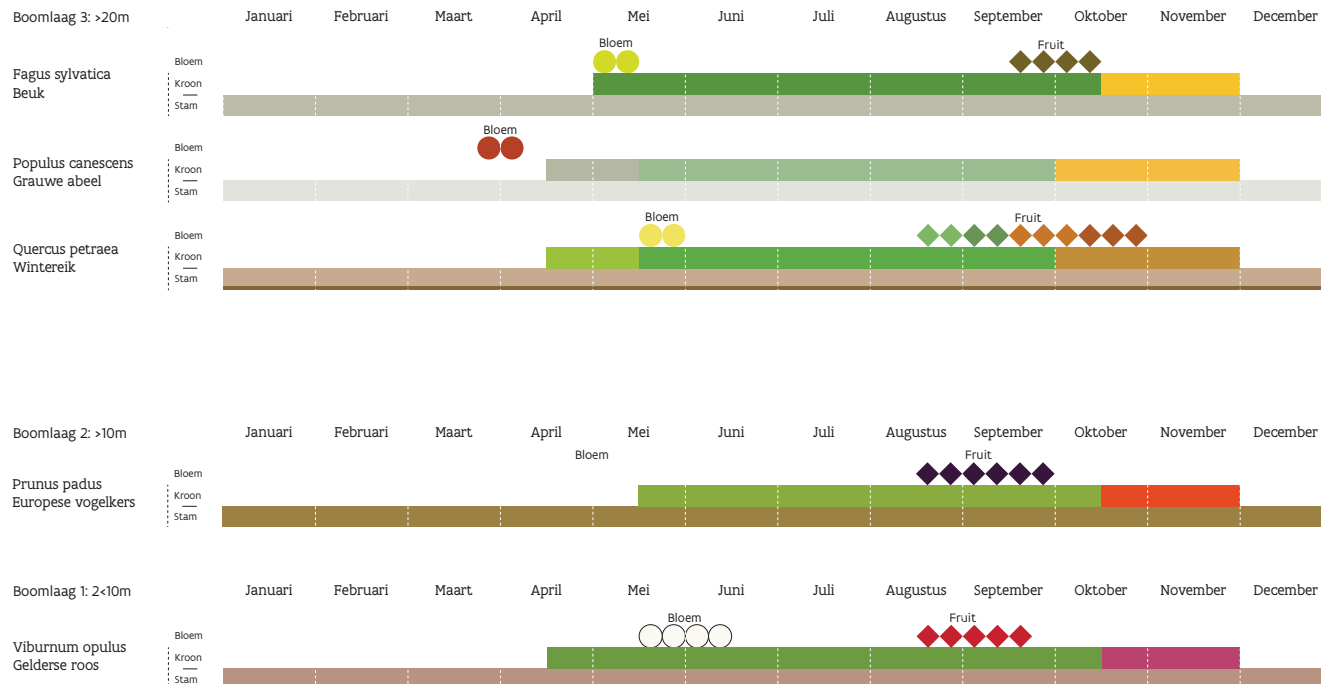
pollinators / nectar waarde

vlinders

vogels

kleine
zoogdieren

Lijst van bomen

BIODIVERSITEIT BEVORDEREN

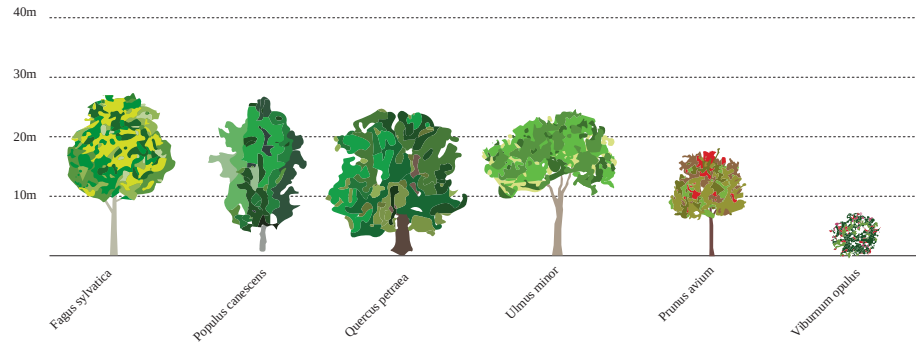
pollinators / nectar waarde

vlinders

vogels

kleine
zoogdieren

Een klein buurtbos (rechts boven) en een bebost brownfield (links boven) gaan via groene doorgangen over in een groter stadsrandbos aan de rand van een stedelijke of gemeentelijke kern. Er is in dit type van bosstructuur veel aandacht voor recreatie en natuurbeleving. In dit stadsrandbos is ook een officiële begraafplaats voorzien.

SCENE 1

Stadsrandbossen zijn natuurlijke luchtfilters en wapenen ons tegen versteende hitte-eilanden. Ze brengen zuivere en koele lucht vanuit het buitengebied tot in de dorps- of stadskern.

“Vlak achter onze privétuin hebben we nu een groter bos waarvan alle buren kunnen genieten. De hazelaars staan er al heel vroeg in het voorjaar in bloei. Spechten en eekhoorns zijn dol op de hazelnoten.”

“In dit bos draait het om sociale contacten en om natuurbescherming. We ontmoeten er vrienden en buren en zorgen samen voor het bos.”

SCENE 2

Het bos creëert ruimte om elkaar te zien en samen iets te doen. Verenigingen en burgers onderhouden mee het bos.

SCENE 3

Met het hout kan je tafels en stoelen maken. Hout uit duurzaam beheerde bossen heeft een label FSC of PEFC.

“De gemeente zorgde voor houten banken en tafels, zodat kinderen in de natuur hun huiswerk kunnen maken en ouderen op een zonnige dag kunnen kaarten!”

“We besluiten vaak om in het weekend in het stadsbos te gaan. Nu kunnen we genieten van de rust die het bos biedt. We kunnen ook nieuwe dieren ontdekken die het gebied bevolken, zoals eekhoorns en herten...”

SCENE 4

Door de ruimte die het stadsrandbos biedt, vinden veel dieren er een plek. Ook mensen zijn er graag. Het bos helpt je om tot rust komen, je hoofd leeg te maken en energie te tanken.

SCENE 5

De olm is de plataan van onze streken. Eronder is een petanquebaan aangelegd. Het is aangenaam om er te zitten en te spelen, met een glaasje pastis bij de hand.

“Deze nieuwe petanquebaan trekt zowel jongeren als ouderen aan. Onze grootouders kunnen de kinderen alle trucjes van het spel leren.”

“Ik kan nu trainen op deze loop piste naast mijn huis, en moet niet meer op de atletiekpiste verderop. Ik kan er afwisselend sprinten en langzaam lopen. In het vlakbij gelegen bos loop ik eerst mijn spieren wat los.”

SCENE 6

Lopen en fietsen in een bos vol zuurstof is zoveel gezonder dan in een kleine sporthal of op de weg.

SCENE 7

Op warme dagen in het bos sporten is zoveel gezonder en fijner dan op de weg. De bomen geven schaduw en het parcours is zoveel verrassender.

“Ik kom hier elke dinsdag met mijn vrienden mountainbiken. We trainen samen en gaan daarna iets eten en drinken in de natuur.”

“Ik hou van veldrijden, maar ik ben er zelf te oud voor. Maar ik kan op zo’n geel platform zitten en mensen zien fietsen: ik voel me weer jonger!”

SCENE 8

Vraag altijd na welke paden en infrastructuur kunnen worden aangelegd in het bos. Het ANB geeft u hierbij advies. Voor heel wat zaken moet een machtiging verkregen worden. De draagkracht van het bos is hierbij heel bepalend.

SCENE 9

Een omheining van struiken en hout scheidt het kerkhofgedeelte af van de rest van het bos. Het kerkhof en de kerk worden tijdens bepaalde uren afgesloten voor het publiek. De begraafplaats is ook beperkt toegankelijk.

“Rond de kerk en het kerkhof hing altijd een aparte, wat griezelige sfeer. Nu maken ze deel uit van het bos, en mensen wandelen er gewoon doorheen. We vragen hen alleen om dat rustig te doen.”

“Door de nieuwe bomen is het gevoel van intimiteit en stilte op de begraafplaats sterker geworden. Bovendien heb ik nu zin om langer op de begraafplaats te blijven, misschien om een boek te lezen, naar muziek te luisteren of gewoon te wachten tot er een eekhoorn opduikt.”

SCENE 10

Begraafplaatsen hebben steeds meer een functie als openbare ruimte. Ze worden gewaardeerd als gedenkplaatsen die rust en wandelmogelijkheden bieden in de drukke stedelijke ruimte.

SCENE 11

Het plaatsen van monumenten en andere infrastructuur moet doordacht gebeuren. Hiervoor moet toestemming gevraagd worden bij het ANB.

“Ik vind het nieuwe monument mooi! Het creëert een mooie en rustige ruimte om even tot rust te komen in de natuur.”

“Dit nieuwe bos op de begraafplaats is een heel rustige plek. We kunnen nu onder de zomereik aan onze grootmoeder denken.”

SCENE 12

Het leven wordt vaak voorgesteld door een boom. Zo herinneren de vruchten van de kers aan het hemelse paradijs en biedt de jeneverbes bescherming tegen het kwaad. De eik en taxus staan voor onsterfelijkheid. Het zijn bomen met een bijzondere symboliek voor begraafplaatsen.

SCENE 13

Heel wat dieren sneuvelen in het verkeer. Daarom is het belangrijk om knelpunten in kaart te brengen en maatregelen te treffen. Iedereen kan slachtoffers van aanrijdingen of knelpunten melden en aanpakken.

“Door de aanleg van het bos is ook de straat verbeterd. Er werden nieuwe oversteekplaatsen gemaakt, niet alleen voor mensen, maar ook voor diersoorten om van het ene bos naar het andere over te steken. Ik zag dat er netten werden aangebracht om padden te beschermen !”

“De verschillende delen van het bos zijn op een natuurvriendelijke manier met elkaar verbonden, waarbij grote straten worden vermeden en de voorkeur wordt gegeven aan trage wegen en grasland. Die zones werken als ontsnipperingszones, zodat de dieren zonder enig risico het hele bos kunnen doorkruisen.”

SCENE 14

Verschiedende maatregelen ontsnipperen het sterk verstedelijkte Vlaanderen.

Meer info: www.vlaanderen.be/ontsnippering

De vos is een van de grootste roofdieren die nog vrij voorkomen bij ons. Hoewel we 'groot' moeten relativeren. Hij is eigenlijk niet groter dan een flinke kat maar kan door zijn lange vacht en dikke staart een stuk groter lijken, vooral in de winter. Hij ruikt en hoort fantastisch, wat hem van pas komt tijdens de jacht. De vos stelt weinig eisen aan zijn omgeving, heeft een groot aanpassingsvermogen en is een alleseter. Je komt hem zowat overal tegen, zelfs in de stad.

[VOS]

1.1 Een nieuwe groene doorsteek in de wijk: de verharding wordt weggehaald en in de ruimte tussen de huizen wordt een buurtbos aangeplant.

1.2 Situatie na vijf jaar: De plek is nog wat te open om van een echt bos te kunnen spreken, maar kinderen vinden er wel al een nieuwe plek om te spelen.

1.3 Meer bomen, struiken en kruiden geven de plek alvast het gevoel van bos. In een meer bebouwde omgeving kom je vaak tot een mozaïek van bos- en parkdelen. Maar ook kleinere bosdelen tellen mee voor een nieuw bos. In de toekomst zullen ook de hekken verdwijnen.

In het bos is de grond grotendeels natuurlijk gelaten. Enkel een pad vergemakkelijkt de toegang voor de gebruikers. Elementen zoals dode takken en grotere stenen zijn aanwezig en kunnen door de bezoekers worden gebruikt om te zitten en te spelen.

De speeltuigen en andere elementen van het bos zijn gebouwd uit natuurlijke plaatselijke hulpbronnen, vooral hout. Het meubilair is er niet alleen voor de mens maar ook voor de dieren.

Het bos is doorspekt met spelelementen zodat kinderen in alle veiligheid kunnen spelen, ook als hun ouders bezig zijn.

Kruiden en struiken vergroten de verscheidenheid aan insecten en andere dieren in het bos.

2.1 Een sportbos als uitbreiding van het sportcentrum: op het brownfield wordt groepsgewijs een bos met inheemse loofboomsoorten aangelegd. Zo wordt de saaie, grijze oppervlakte een fijne groene plek om te ontspannen en te sporten. OVAM en ANB ondersteunen lokale overheden bij de omvorming van brownfields.

2.2 Diverse sporten in de frisse openlucht:
voor het intensief sporten wordt een looppiste
in onverhard materiaal aangelegd. Er wordt
ook een sportrek geplaatst. Links en rechts
ervan komt een bos met een mountainbike-
route en een multimovepad.

Aan het sportrek kan je je optrekken, rekken en strekken. Kortom, je lenigheid en kracht oefenen. Zuurstof genoeg in deze bosomgeving!

Doorheen het bos loopt een mountainbikeparcours en een multimovepad. De paden zijn smal, onverhard en vol natuurlijke hindernissen. Kinderen vinden het super. Voor meer informatie kan je terecht bij het ANB en Sport Vlaanderen.

De looppiste zelf maakt geen deel uit van het bos. Daarvoor is de piste te breed. Ze is wel in onverhard materiaal aangelegd om het water zo maximaal mogelijk te laten infiltreren in de bodem.

Delen van het bos zijn dicht begroeid met hazelaar en Europese vogelkers. Ertussen wordt weleens een vos opgemerkt.

In tegenstelling tot veel andere bodemdieren zijn regenwormen goed zichtbaar. Regenwormen zijn cruciaal voor een goede bodemsamenstelling en -structuur. Daarnaast zijn ze ook voedsel voor vogels en andere kleine dieren.

[REGENWORM]

3.1 Bestaande situatie: het kerkhof ligt er wat steriel en doods bij. In de zomer besproeit de gemeente regelmatig het kortgemaaide gras zodat het geen dorre vlakte wordt.

3.2 Transformatie naar begraafbos: de gemeente beslist het kerkhof geleidelijk om te vormen tot een natuurbegraafplaats. Er worden geen nieuwe grafzerken meer geplaatst en de aanwezige zullen in de toekomst verdwijnen. In de plaats hiervan wordt na crematie een ecologisch verantwoorde urne worden begraven. Op die plek zal meteen ook een nieuwe boom worden aangeplant.

3.3 Situatie na enkele decennia: er komen nog meer bomen en struiken die aansluiting geven naar het achterliggende bos. Dood hout blijft liggen en kan rustig vergaan tussen de graven. Door zorgvuldig maaibeheer groeien wilde bloemen. Het is nu nog geen echt bos, maar wel al een meer natuurlijke begraafplaats. Alleen al door de bijen gonst het hier van leven.

A photograph of a forest landscape. In the foreground, a path made of large, flat, circular stones leads through a grassy area with scattered rocks. Several large, mature trees with thick trunks and dense green foliage are scattered throughout the scene. A group of people, including adults and children, are standing in the middle ground, looking towards the camera. The background shows more trees and a slightly elevated area where another group of people is visible. The overall atmosphere is peaceful and natural.

3.4 De oude graven en verharde paden worden verwijderd. Het is nu een natuurlijk begraafbos met gedenkzones. Het publiek wordt beperkt toegelaten.

4.1 Bestaande situatie: een weg is een gevaarlijke hindernis voor veel dieren.

4.2 Betere verbindingen voor iedereen:
ontsnipperingsmaatregelen, zoals amfibieëntunnels
en overhangende takken, verbinden de doorgesneden
leefgebieden van dieren opnieuw met elkaar. Ze worden
niet langer gehinderd of platgereden.

Specifieke paden leiden het publiek door het begraafbos.

In een “begraafbos” worden op een ecologisch verantwoorde manier doden begraven en assen verstrooid. Een begraafbos wordt op dezelfde manier beheerd als een “gewoon” bos.

Meer en meer mensen willen een laatste rustplaats in de natuur.
Meer info:
<https://www.natuurenbos.be/activiteiten/natuurbegraafplek>

Op natuurbegraafplekken gaat de natuur vrij haar gang, de natuurlijkheid van de begraafplekken wordt maximaal gevrijwaard.

Kleine dieren zoals padden en kikkers trekken via de vakkundig aangelegde amfibieëntunnel van de ene kant van de weg naar de andere. Doordat de tunnel voldoende breed is, hebben ze ook nog voldoende frisse lucht om te ademen.

Het dichte scherm van ongeveer 30 cm hoog belet de padden zomaar de weg over te steken en platgereden te worden.

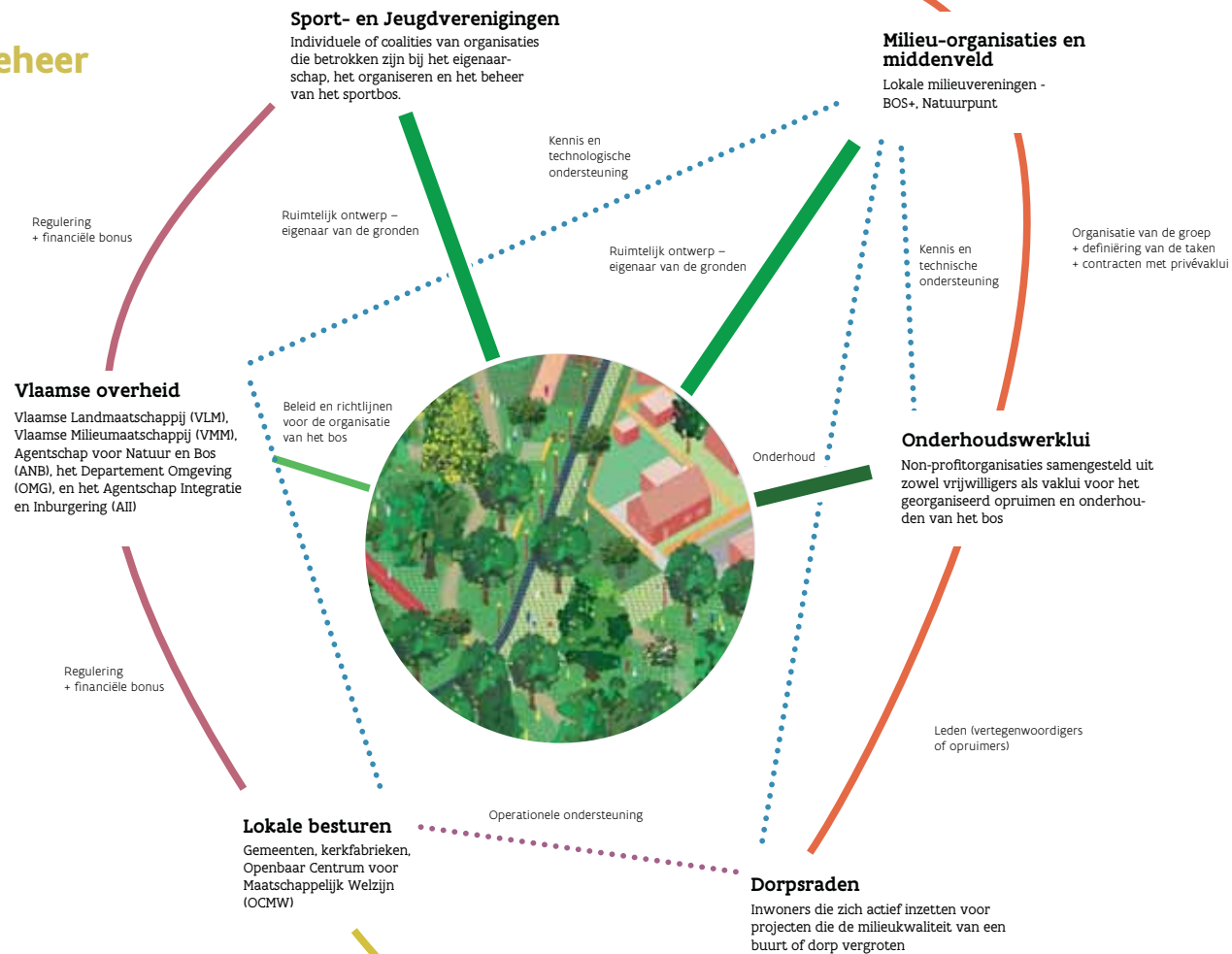

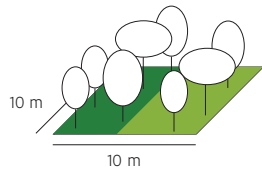
Het bord rechts van de weg geeft aan dat er even verder een oversteekplaats is voor padden. De amfibieëntunnel is zichtbaar gemaakt met een witte strook dwars over de weg.

De overhangende takken maken het de eekhoorns makkelijk om van de ene boom naar de andere te springen waardoor hun leefgebied vergroot. Soms worden met dikke touwen ook speciale boombruggen gemaakt.

Actoren & Beheer

- Zone van minimum 10 m x 10
- Minimum 50% van de oppervlakte bedekt door het bladerdak van de bomen.

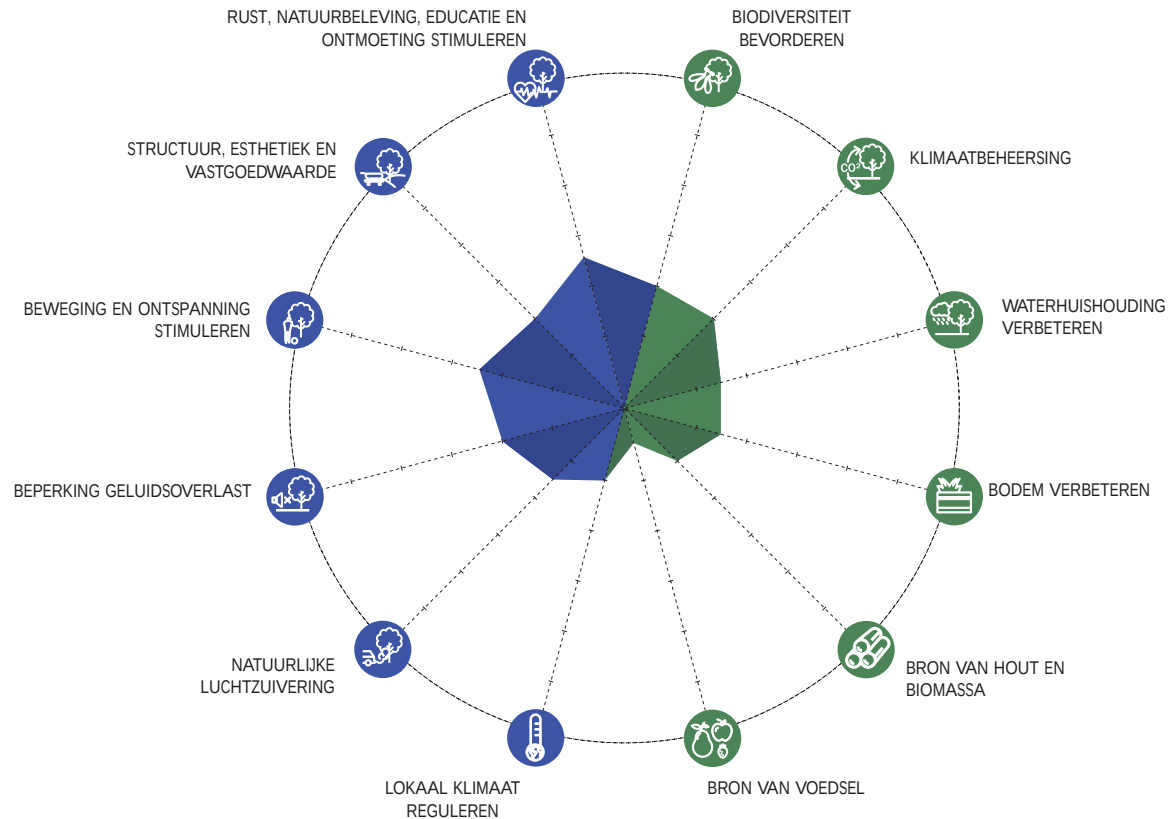
- Ontwerp en uitvoering (aanplant)
- Onderhoud
- Onderhandelingen
- Beheerlijnen
- Beleid en financiële bonus
- Beheer/onderhoud
- Kennis en technische ondersteuning
- Operationele ondersteuning

De bosuil verkiest bosrijke regio's maar zelfs in wat grotere stads- en gemeenteparken komt hij voor. Overdag drukt deze uil zich vaak tegen een boom aan om uit te rusten. Vooral oude loofbomen met holtes zijn een favoriete plek.

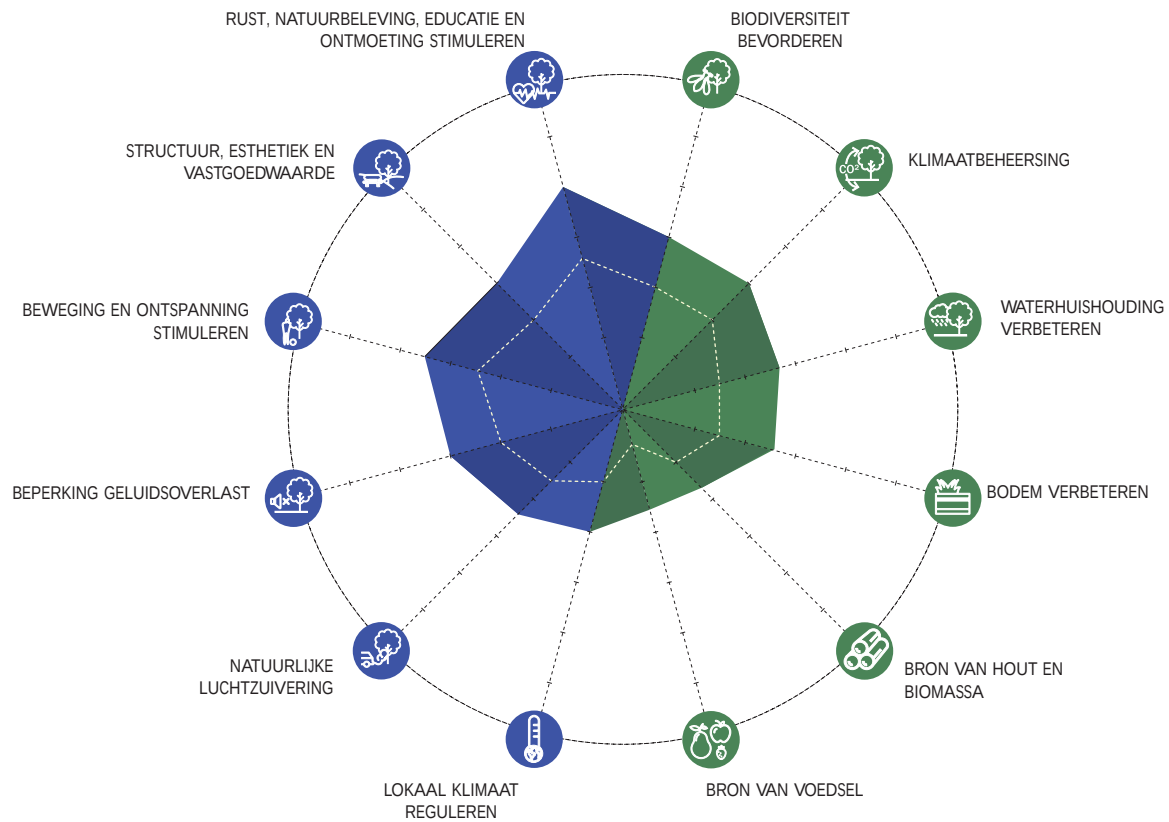
[BOSUIL]

Ecosysteemdiensten

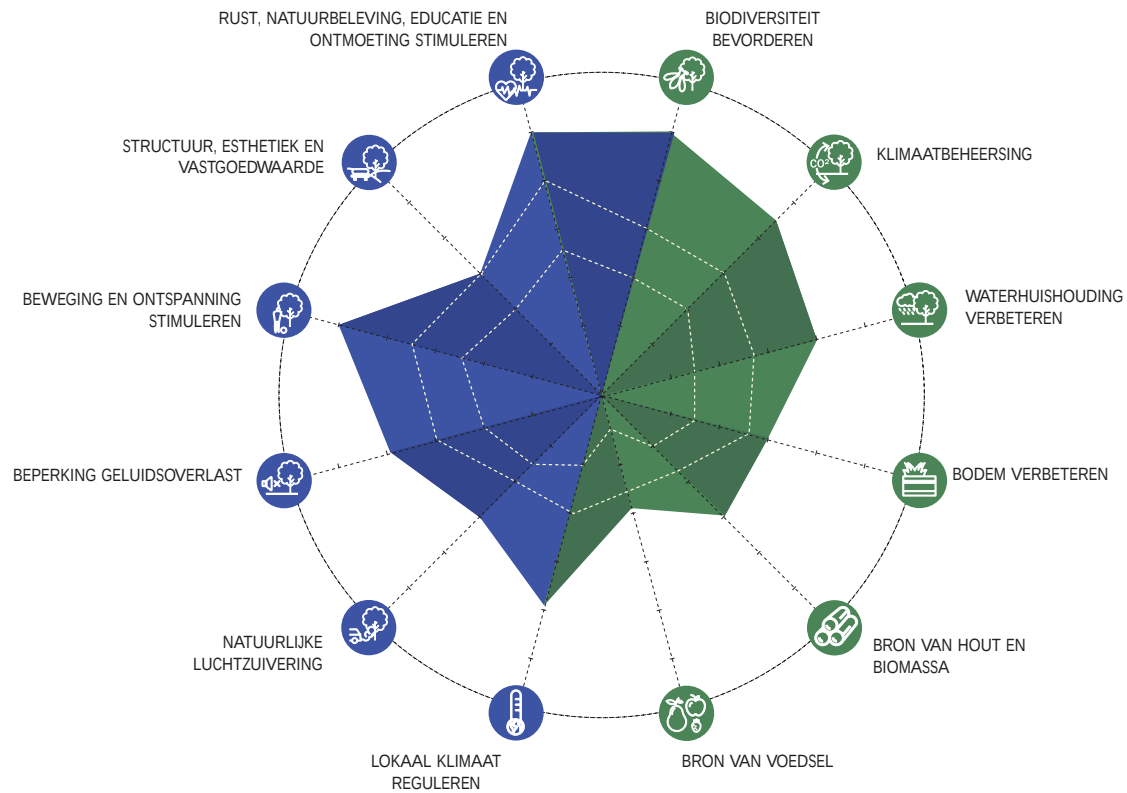

STARTSITUATIE PROJECT

FASE 1

Ecosysteemdiensten

FASE 2

Hoe maximaliseer je ecosysteemdiensten?

Maak het stadsrandbos aantrekkelijk voor verschillende doelgroepen door een waaier aan speel- en beweegfaciliteiten en gevarieerde landschappen te voorzien. Van wilde speelnatuur tot verharde paden, van gesloten bosgebieden tot open vegetaties, van speeltuinen tot fit-o-meters.

Geef ook ruimte aan zachte recreatie en natuurbeleving, bijvoorbeeld via de aanleg van een zintuigenparcours. Plaats voldoende zit- en rustplaatsen (bankjes, picknicktafels), bij voorkeur op plekken met een aangenaam uitzicht en voldoende sociale controle. Een geldende vuistregel is 1 bank om de 100 à 125 meter op de meest relevante routes voor minder mobiele mensen. Durf ook eens af te stappen van traditionele zitbanken, en kies bijvoorbeeld voor zitkuilen, boomstronken, ligplateaus, taluds of hangmatten, die een andere vorm van beleving promoten.

Breng variatie aan in de toegankelijkheid van stadsrandbossen en beperk de toegankelijkheid in een aantal zones ten voordele van de biodiversiteit. Rustige zones geven kansen aan schuwe dieren en kwetsbare soorten.

A photograph of a person in a yellow shirt and blue pants working in a garden. The person is bent over, possibly digging or weeding. In the background, there is a wooden fence and several trees. The scene is outdoors and appears to be a residential garden.

2

Boswijk

Een boswijk is een groene woonwijk met een aanzienlijke oppervlakte en diversiteit aan bomen, boomstructuren en bosstructuren, zowel in de publieke als in de private ruimte. Een boswijk ontstaat meestal door de herinrichting van een bestaande woonwijk, de ontwikkeling van een nieuwe wijk op een greenfield of door de creatie van een woonfunctie in een bestaand bos.

Een aantal oudere verkavelingswijken met grote tuinen zijn ooit op deze laatste manier ontstaan, maar de verdere uitbreiding van de woonfunctie in bosgebied is vandaag over het algemeen niet meer aan de orde. De grote uitdaging ligt vandaag in het omvormen van bestaande wijken. We gaan er dus van uit dat je als gemeente en/of als ontwerper een bestaande wijk wil inrichten met nieuwe bos- en boomstructuren om ze een overtuigend groen karakter te geven. Een boswijk is per definitie opgebouwd uit een combinatie van verschillende types en varianten aan boom- en bosstructuren. Zo komen binnen dit type zowel boomrijke (private) tuinen als (publieke) straatbomen, boomrijke ontmoetingsplekken, bomenpockets, etc. voor. Meestal gaat het hier om eerder kleinere bosfragmenten, maar over een hele wijk manifesteren ze zich samen als grotere structuren die dan ook belangrijke diensten leveren. Elk afzonderlijk kunnen deze bosfragmenten in verscheidene functies en diensten een rol vervullen.

Opdrachtgever

Lokale overheden

Gebruiker

Buurtbewoners

Voordelen

Door hun diversiteit aan bos- en boomstructuren kunnen boswijken een zeer brede waaier aan diensten vervullen. Om te bepalen welke diensten er het meest dringend of relevant zijn, is het aangeraden om bij de ontwikkeling van boswijken te starten met een ecosysteemdienstenanalyse in het projectgebied. Toch zullen het in de meeste gevallen welzijnsgerichte diensten zijn die de inrichting van een boswijk in gang zetten en sturen. Daarom kiezen we hier bij de verdere uitwerking voor drie prioritaire diensten: 'lokaal klimaat reguleren', 'rust, natuurbeleving, educatie en ontmoeting stimuleren', en 'structuur, esthetiek en vastgoedwaarde'. De diensten 'biodiversiteit', 'beperking geluidsoverlast', 'natuurlijke luchtzuivering' en 'waterhuishouding verbeteren' worden als ondersteunende diensten mee opgenomen.

Geleverde ecosysteemdiensten

Realisatie, draagvlak en ontwikkeling

Boswijken zijn typisch een combinatie van publiek en privaat groen, en daarmee ook van toegankelijk en niet toegankelijk groen. Interessant is dat, terwijl eigendomsstructuren en toegankelijkheid voortdurend kunnen wisselen doorheen een wijk, toch heel wat diensten die deze bos- of boomstructuren leveren, niet stoppen bij een perceelsgrens maar samenwerken over eigendomsgrenzen heen.

Vooral op ecologisch vlak kunnen de verschillende groenelementen zo fungeren als één grotere bosstructuur, met belangrijke winsten voor de biodiversiteit, waterhuishouding etc. Om een boswijk als geheel te doen slagen en deze grotere bosstructuur optimaal te realiseren, moet je altijd verschillende partijen – publiek en privaat – meekrijgen.

De schaal van een boswijk is meestal die van een buurt of van een stadsdeel, en de oppervlakte ervan bedraagt dus snel enkele hectaren of meer. Toch kunnen we de principes ervan ook doorvertalen naar een straat of een woonerf. Bovendien wordt een boswijk vaak gerealiseerd aan de hand van kleine interventies die zich vermenigvuldigen (private eigenaars, straten, pleintjes, kleine niet bebouwde plekken...)

Een echte boswijk ontwerpen en aanleggen is eerder een complex project. Daarom kan het aangewezen zijn om beroep te doen op externe ondersteuning, voor zowel het ontwerp als voor het participatieproces.

Te combineren met

Bijna altijd in combinatie met andere types bos, zoals een speelbos en boomrijke structuren.

Aandachtspunten

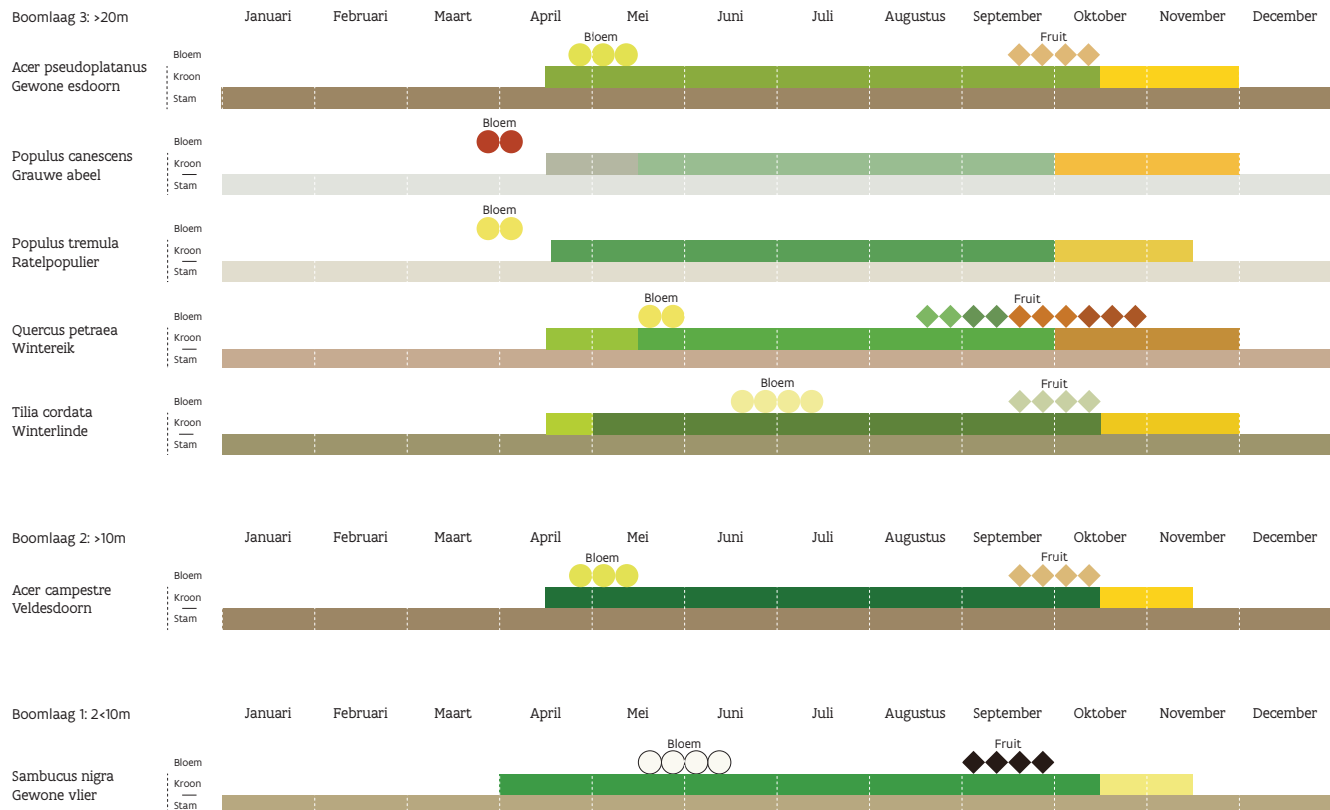
Oppassen met laanbeplanting, groene-tunneleffect waarbij vervuilde lucht net minder goed weg kan door het gesloten kruinendak.

Boomrijke tuinen (en dus een boswijk) vallen doorgaans niet onder het bosdecreet, maar die delen van een tuin waarin bosstructuren voorkomen (met een beseigen fauna en flora, minimale bedekkingsgraad van 50% en minimale oppervlakte van 10 op 10 meter) worden wel als bos aanzien. Omgekeerd worden aangelegde tuinen (met solitaire bomen of boomstructuren, maar geen bosstructuren) uitgesloten uit het Bosdecreet, ook wanneer ze gelegen zijn in het bos. (zie ook Gillerot et al 2023)

In een woonomgeving is het raadzaam allergeene en droogtegevoelige boomsoorten te vermijden.

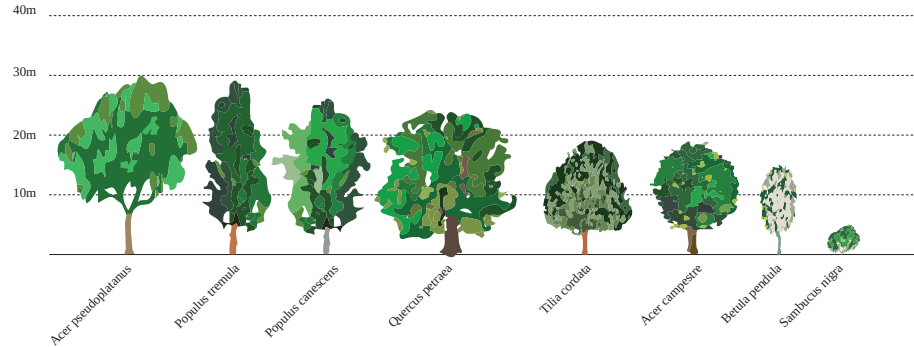
Lijst van bomen

BIODIVERSITEIT BEVORDEREN

pollinators / nectar waarde	vlinders	vogels	kleine zoogdieren
    			
    			
    			
    			
    			
    			
    			

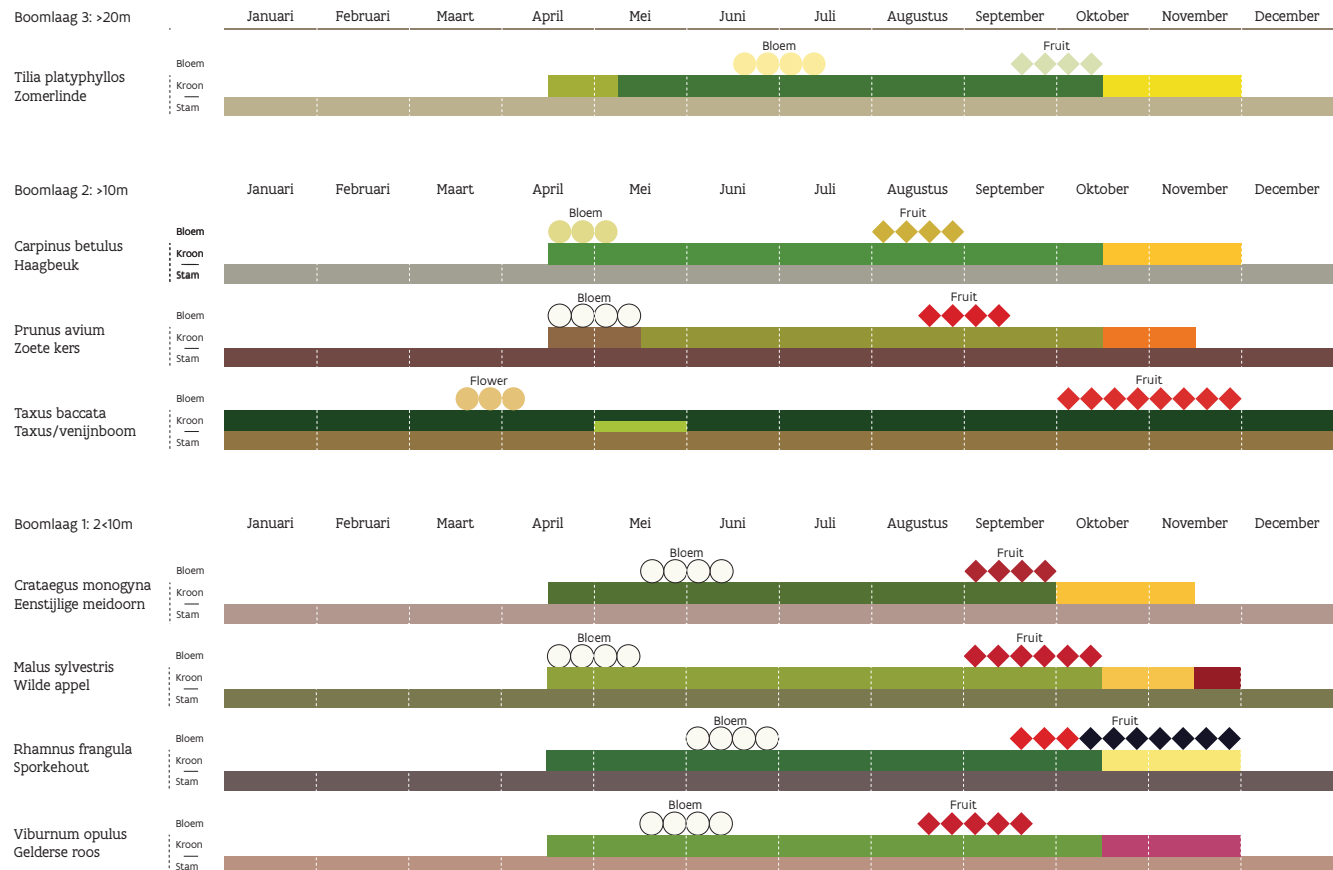

DISCLAIMER 1: De bomen worden hier als vrijstaande bomen voorgesteld, niet in een boscontext. De vermelde inheemse bomensoorten zijn indicatief. Voor de boomkeuze vertrek je van de lokale condities zoals het bodemtype, maar ook de geplande activiteiten zijn mee bepalend in een meer verstedelijkte omgeving. Laat je bodem goed onderzoeken voor je start met het ontwerp en de aanplant en ga na wat de maatschappelijke uitdagingen en wensen zijn. De subsidieregeling voor het realiseren van bos vind je op de site van het ANB. Om in aanmerking te komen voor de subsidies moet voldaan zijn aan de criteria van "bos". Bekijk goed waarvoor subsidie kan verkregen worden. Momenteel wordt ook onderzocht of de lijst met bomen die in aanmerking komt voor subsidies moet worden bijgestuurd omwille van de klimaatverandering.

DISCLAIMER 2: Voor een bostype met meerdere functies vertrek je van een goed landschapsonwerp. Naast een goed ontwerp en een juiste boomkeuze is ook het beheer van het bos belangrijk. Het beheer bepaalt onder meer mee de totstandkoming van de kruidlaag van het bos.

DISCLAIMER 3: Een stappenplan voor de aanleg van een duurzaam en kwaliteitsvol bos vind je op de site van het ANB (kompasnaald bos aanleggen). Ook verschillende instanties en organisaties zoals het ANB, Bos+, de Bosgroepen en Regionale landschappen ondersteunen gemeenten hierbij.

Lijst van bomen

BIODIVERSITEIT BEVORDEREN

pollinators / nectar waarde

vlinders

vogels

kleine
zoogdieren

40m

30m

20m

10m

Tilia platyphyllos

Carpinus betulus

Prunus avium

Taxus baccata

Crataegus monogyna

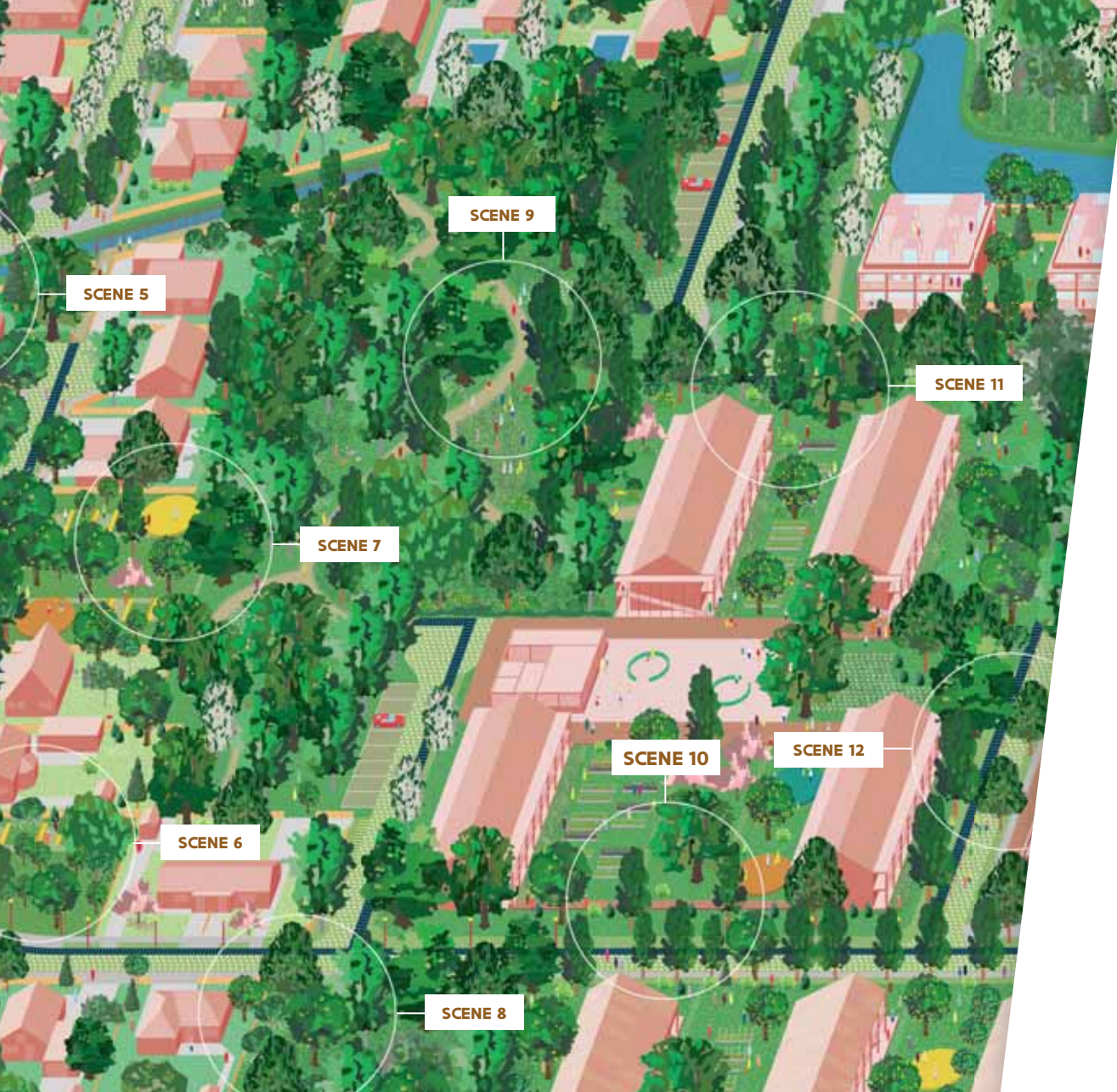
Malus baccata

Rhamnus frangula

Viburnum opulus

Een bestaande wijk werd omgevormd tot een boswijk. Er is een grote diversiteit aan bomen, boomstructuren en bosstructuren, zowel in de publieke als in de private ruimte.

SCENE 1

De heraanleg van een straat kan worden aangegrepen om te ontharden. Voor auto's kan de straat smaller worden of kronkeliger en een andere bedekking krijgen. De straat en het wegdek zullen minder uitnodigen om hard te rijden. Het autoverkeer zal afnemen, en dat is goed voor de luchtkwaliteit. Tegelijk kan er meer ruimte komen voor zachte mobiliteit. Voor fietsers en voetgangers kan zo'n heraanleg dus vele kansen bieden.

“Nu de bestrating is verwijderd en het verkeer veel minder is, heb ik een grotere openbare ruimte voor mijn huis...”

“Mijn burens en ik hebben de hekken van onze tuin opengezet en veel bomen geplant. We delen nu een prachtig bos waar onze kinderen samen spelen.”

SCENE 2

Bij het ontharden kunnen ook hekken en klassieke afsluitingen verdwijnen. Er ontstaat meer ruimte voor bomen en groene ontmoetingsplekken, die vlot toegankelijk zijn vanuit de tuinen. De sfeer in de buurt kan op die manier verbeteren, er zullen meer contacten zijn en kinderen kunnen er samen spelen.

SCENE 3

Troosteloze grijze vlaktes kunnen worden heraangelegd door er bomen en ander groen te planten. Dat is niet alleen veel fijner om in te leven, maar het verhoogt ook de vastgoedwaarde.

“Ooit was dit een stuk braakliggend land. Nu heb ik prachtige bomen naast mijn huis.”

“Naast mijn huis lag een braakliggend terrein. Ik keek er niet naar uit dat er nieuwe bebouwing en huizen zouden komen. Nu is het een klein bosje geworden met voorzieningen om te ontspannen. In de zomer geven ze ook veel schaduw.”

SCENE 4

Kale plekken in het midden van woonwijken of aan de rand ervan kunnen oases van groen en rust worden door er kleine bosjes van te maken. Zelfs een bosje van 40 are kan de piektemperatuur op hittedagen al flink doen dalen.

SCENE 5

Meer waterinfiltratie is mogelijk door verharding weg te halen. Dit kan gecombineerd worden met wadi's en infiltratiegreppels.

“Doordat het asfalt vervangen wordt door een waterdoorlatende oppervlakte, voorkomen we dat deze buurt in de toekomst onder water komt te staan.”

“Ik ontmoet mijn vrienden in het bos bij mijn huis, waar mijn opa me kan zien!”

SCENE 6

Groene speelomgevingen zijn heerlijk voor kinderen. Ze kunnen er rennen en ravotten en in bomen klauteren. Ze ontmoeten er ook andere kinderen. Dat is goed voor hun gezondheid, fysiek en mentaal, en bovendien versterkt het hun creativiteit en zelfvertrouwen.

SCENE 7

Een groene leefomgeving is gezond. Ze kan bijdragen aan het doorbreken van een zittende en passieve levensstijl. Ze stimuleert mensen om naar buiten te gaan en te bewegen en nodigt kinderen uit om actief te spelen.

“Vrienden ontmoeten en spelen in dit kleine bos naast de deur is zoveel beter dan in mijn slaapkamer blijven.”

“Voor mijn huis staan niet langer geparkeerde auto’s naast treurige gazons. Er is een weelderige verscheidenheid aan planten en bomen in de plaats gekomen.”

SCENE 8

Waar wegen en parkeerplekken onthard worden en er plaats komt voor bomen en planten en kan het water beter infiltreren in de bodem.

SCENE 9

Kleine bossen zijn belangrijk. Ze slaan veel koolstof op en brengen verkoeling op warme zomerdagen. Ook verminderen ze het risico op wateroverlast door regenwater te bufferen en zorgen ze voor meer biodiversiteit. En, niet te vergeten, kleine bossen zijn gewoon ook heel erg mooi.

“We genieten van een bosachtige omgeving, en toch zijn we zo dicht bij ons huis.”

“Twee jaar geleden was hier een drukke weg. Nu kunnen we vrij rondlopen in onze buurt.”

SCENE 10

Ontharden van wegen zal in vele buurten leiden tot minder auto-verkeer. Dat is goed voor de verkeersveiligheid en het maakt de buurt meteen veel aangenamer en gezonder.

SCENE 11

In een woonwijk kunnen bepaalde fruitbomen en bessenstruiken geïntroduceerd worden. Plant ze doordacht in. Ook de aanleg van een echt voedselbos kan overwogen worden.

“Wij onderhouden onze boomgaarden en fruitbomen naast een prachtig bos.”

“Deze nieuwe boswijk is de perfecte keuze! De natuur brengt mensen samen en creëert prachtige ontmoetingsplaatsen.”

SCENE 12

Door meer bos en groen in woonwijken te brengen, zullen mensen elkaar vaker ontmoeten op aangename plekken, wat goed is voor de leefkwaliteit en de sociale controle.

- 1.1 Een plek zoals we er zoveel kennen: een grijs en saai terrein zonder leven, met uitzondering van wat opgeschoten onkruid en soms een rat of een magere kat. In de zomer is het er verschrikkelijk warm. Vier gezinnen hebben hier elk een garagebox. Regenwater verdwijnt meteen in de riool, een beetje verderop.

1.2 Zo ziet deze plek er nu uit: er is een clubhuis gekomen waar de buurtbewoners allerlei activiteiten organiseren. Er staan bomen, bloemen en struiken, die in de zomer voor verkoeling zorgen. Kinderen spelen in deze koele, groene oase, in het midden van de woonwijk. Als het regent, infiltreert het water gewoon in de bodem.

A large, mature tree with a thick trunk and dense green foliage dominates the left side of the frame. Its branches spread out over a grassy backyard. In the center, a trampoline with a black safety net stands on the lawn. To the left of the trampoline, there are white plastic chairs and a blue patio umbrella. A small black dog is walking on the grass near the base of the tree. In the background, a two-story house with a brown tiled roof and a wooden fence are visible. The sky is clear and blue. In the bottom right corner, parts of orange and red patio furniture are visible.

2.1 Bestaande situatie, individuele tuin: de bomen zorgen voor koele plekken. Heerlijk, ook voor kinderen en huisdieren. Maar met de omheining is het wel een beetje een afgesloten burcht.

2.2 Transformatie naar een collectieve tuin, situatie na 10 jaar: mensen ontmoeten elkaar spontaan, daar waar de tuinen overgaan in publieke ruimtes en er banken onder de bomen staan. Ook de aanleg van een sportveld kan overwogen worden.

A photograph of a garden scene. In the foreground, a large, leafy tree dominates the left side. To its left is a wooden fence. In the background, there are more trees and a small building. A red table and a green chair are visible in the lower right corner. The text is overlaid on the left side of the image.

2.3 Struiken en bloemen, veel mooier en frisser
dan nog maar eens een hek, zorgen voor
natuurlijke publiek-private gradiënten.

A large, mature tree with a thick trunk and dense foliage stands in the center of a garden. To the left, a wooden fence runs along the edge of the garden. In the background, a deer is visible among the trees. In the foreground, a red folding table and a green folding chair are partially visible on the right side. The scene is set in a lush, green environment with sunlight filtering through the leaves.

2.4 De tuin en het bos gaan langzaam in elkaar over. Dieren zien het verschil al niet meer.

3.1 Speelse verbindingen in het wijkweefsel: de open ruimte tussen twee huizen wordt als doorgang en speelbosje ingericht. Dit is nog heel open, maar er is toch al plek om buiten te zitten en kinderen kunnen er spelen.

A photograph of a lush green park with many trees and a path. A small dog is visible in the distance. The text is overlaid on the right side of the image.

3.2 Door extra bomen en struiken te planten, is dit een heus bosje geworden. Het begint al meteen aan de straat. Kinderen willen het vast verkennen en buurtbewoners maken er hun avondwandeling of lezen er een boek. De hazelaars en kerselaars staan mooi in bloei in de lente en trekken veel vogels aan.

Wilde en onverwachte planten duiken op in de tuin. Het klassieke, gesloten hek is vervangen door een omheining uit kastanjarahout. Kleine dieren, zoals egels, kunnen nu makkelijk van de ene naar de andere tuin.

De bestaande betonnen tegels, die typisch zijn voor tuinen in de voorsteden, worden vervangen door natuurlijke, onderhoudsarme en waterdoorlatende oppervlakken.

Gazons waar kinderen kunnen spelen en ouders zich kunnen ontspannen zijn nog steeds aanwezig. Toch zijn ze omringd door bomen en planten die zorgen voor privacy en schaduw tegen hittegolven. Het gazon maakt deel uit van de privé-tuin, die nog niet tot het echte bos behoort.

De begroeiing doet de grens tussen privé en collectieve ruimten vervagen. Het bos dat in achtertuinen is aangeplant, wordt een nieuwe collectieve ruimte voor de bewoners.

Halfverharding en waterdoorlatende bestrating zorgen ervoor dat de regen nog in de bodem kan doordringen.

Weelderige vegetatie en hoog gras naast het nieuwe kasseienpad dat de oude asfaltweg heeft vervangen.

In het bos kan men verschillende struiken, planten en bomen vinden die de esthetische waarde van de voorstedelijke wijk verbeteren. Zo wordt het een aangename omgeving voor de bewoners.

Een boswijk is de plaats waar dieren zich een suburbane buurt kunnen toe-eigenen. Bovendien kan het kavelbos, indien mogelijk, worden verbonden met het grotere systeem van groene ruimten in de buurt.

4.1 Bestaande situatie: een traditionele woonwijk, met grijze opritten en een smal voetpad. Voetgangers zijn nauwelijks van de auto's gescheiden en de rechte weg nodigt uit tot snel rijden. Er is amper groen te zien.

4.2 De straat is heringericht en ziet er fraaier uit. De weg is smaller geworden en er kwam plaats voor een groenstrook met wat bomen. Voetgangers voelen zich veiliger en auto's rijden minder hard. Het water kan al meer doordringen in de bodem.

5.1 Het bos doortrekken naar de woonwijk: een brede, doodlopende straat met veel ruimte voor de auto wordt opengebroken en heraangelegd. Ook de bewoners zelf steken de handen uit de mouwen. Ze worden hierbij deskundig begeleid door de gemeente. De bewoners willen meer groen en een straat waarin hun kinderen kunnen spelen.

5.2 Na vijf à tien jaar zijn de bomen flink gegroeid en de voortuinen groener. Autoverkeer wordt ontmoedigd en vertraagd, waardoor kinderen in een veilige omgeving kunnen spelen. Het regenwater kan nu infiltreren zodat het niet meteen wordt afgevoerd naar de riolering.

5.3 Enkele decennia later zijn de bomen groot en vol geworden.

Ze verbinden de straat met het bos verderop en brengen schaduw in de zomer. De grens tussen de voortuintjes en de straat wordt vager. Het gras wordt maar een paar keer per jaar gemaaid waardoor er veel wilde bloemen groeien.

Egels houden van een gevarieerde omgeving met veel dekking en voedsel. In bosranden, houtkanten, struweel, boomgaarden, (natuurlijke) tuinen en parken voelen ze zich thuis. Een egel kan een snelheid van 2 meter/seconde halen en is een grote slakkeneter. Wist je dat een egel tot veertig slakken per nacht kan eten?

[EGEL]

6.1 Zo ziet een doodlopende straat in een verkaveling er vandaag vaak uit: een grijze, weinig aantrekkelijke vlakte.

A photograph of a park or garden. In the foreground, a paved path made of grey bricks leads into the distance. To the left, a large tree trunk is visible. To the right, a tall red vertical pole stands. The background is filled with dense green foliage and trees. A few people are visible in the distance, walking along the path. The overall atmosphere is peaceful and natural.

6.2 Zo kan het ook: een oase van groen en rust, met vogels en eekhoorns. Het is een plek geworden waar mensen zich ontspannen en veilig genieten van een stukje natuur.

Knoopkruid en smeerwortel onder lindebomen, een paradijs voor wilde bijen.

Weelderige vegetatie en hoog gras naast het nieuwe kasseienpad.

De bladeren van de zoete kers en hazelaar verteren makkelijk tot humus. Dat is goed voor de bodem. Terwijl ik door deze wijk kuier, speelt er zich heel wat bodemleven naast me af.

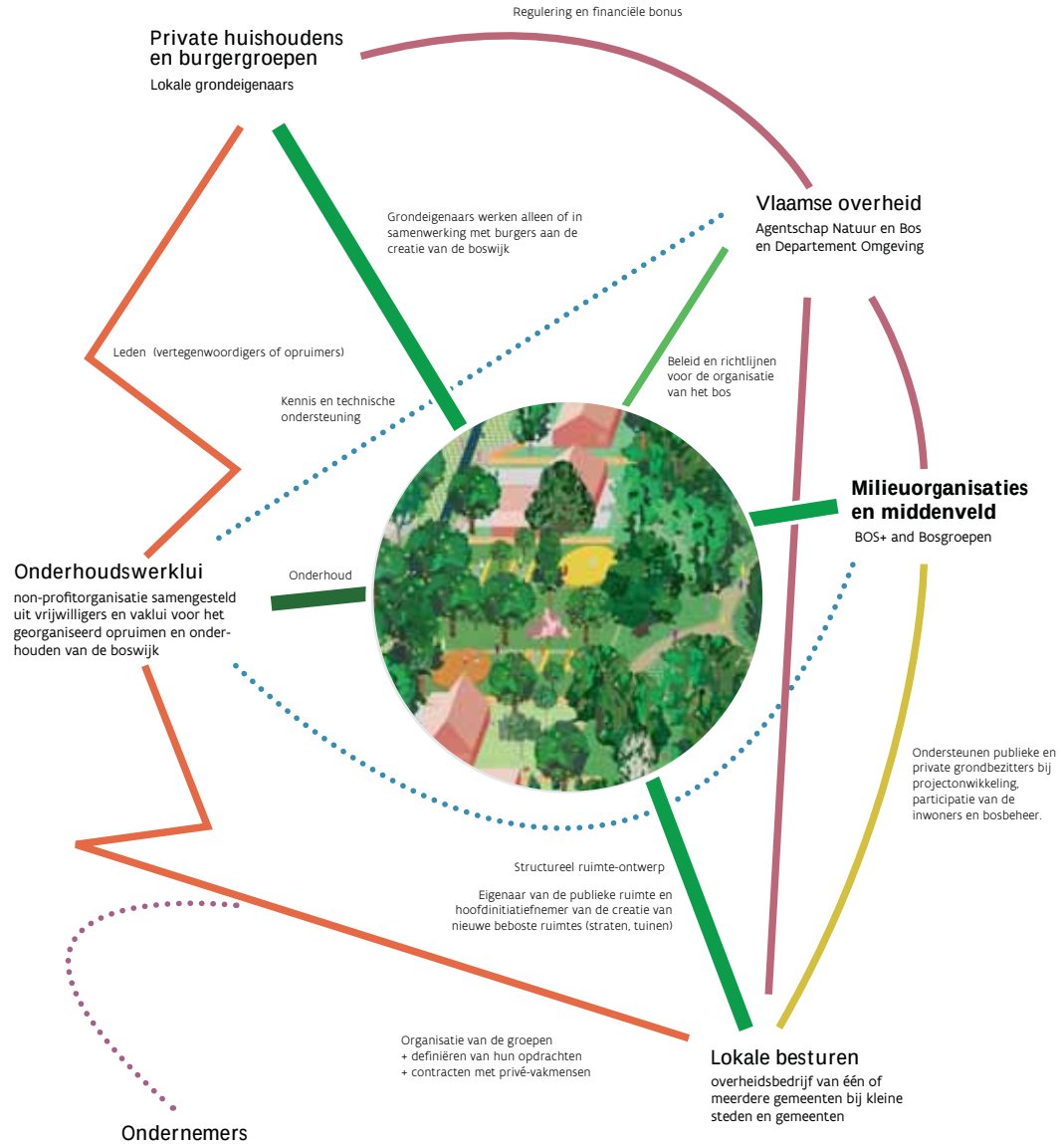

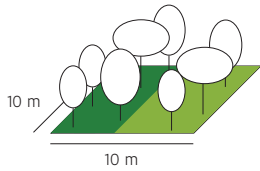
Wild gras en vaste planten zoals klimop zijn geweldig om kleine dieren en bestuivers aan te trekken.

7. De boswijk van de toekomst met meer ruimte voor herwildering: een groter deel van het grondgebied wordt bestemd voor nieuw bos. Dit wordt bereikt door meergezinswoningen te bouwen met koolstofvrije, lokale en herbruikbare materialen.

Actoren & Beheer

- Zone van minimum 10 m x 10 m
- Minimum 50% van de oppervlakte bedekt door het bladerdak van de bomen.

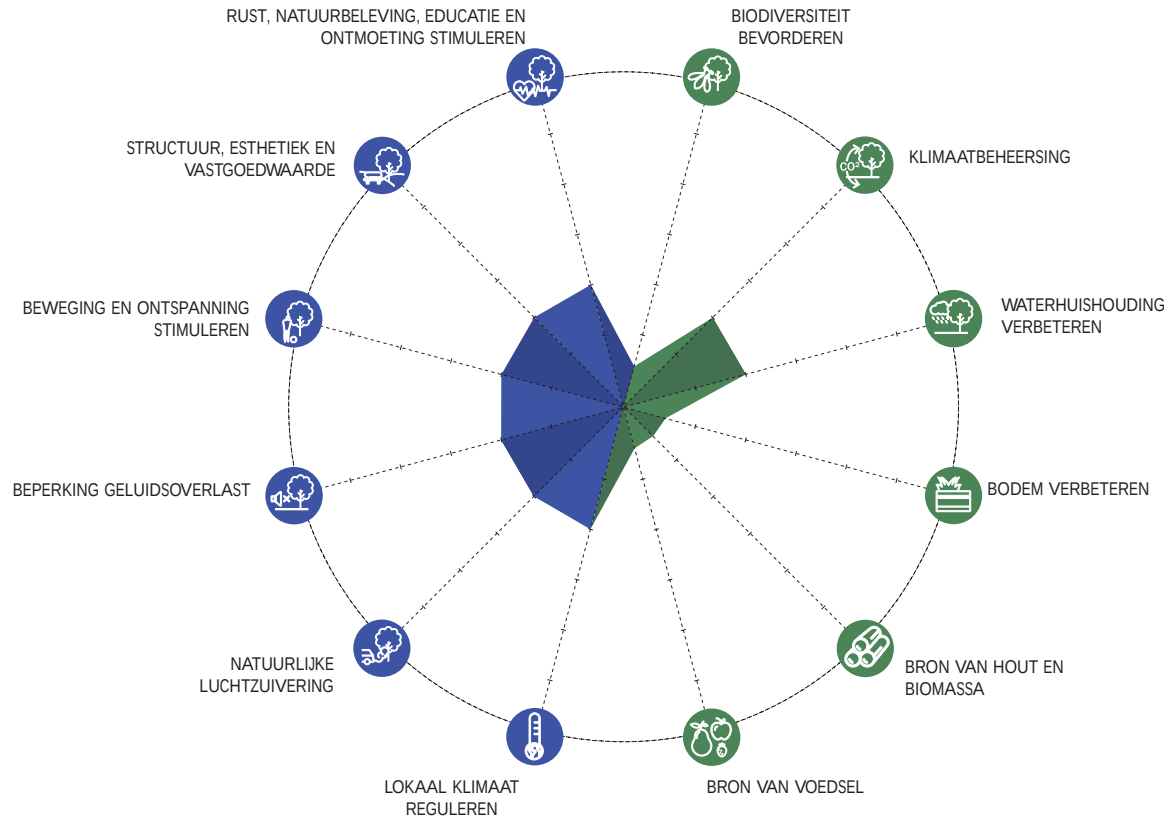
- Ontwerp en uitvoering (aanplant)
- Onderhoud
- Onderhandelingen
- Beheerrichtlijnen
- Beleid en financiële bonus
- Beheer/onderhoud
- Kennis en technische ondersteuning
- Operationele ondersteuning

De eekhoorn is een echte bosbewoner, maar ook in parken en tuinen voelt hij zich thuis. Eekhoorns nestelen graag in boomholtes, maar ze bouwen soms ook wel zelf een nest op een dikke tak of tegen de stam aan. In de herfst eten ze vooral zaden van bomen zoals hazelnoten en beukenootjes, en in de lente doen ze zich tegoed aan knoppen, scheuten en bloesems van bomen, bessen, rupsen en insecten.

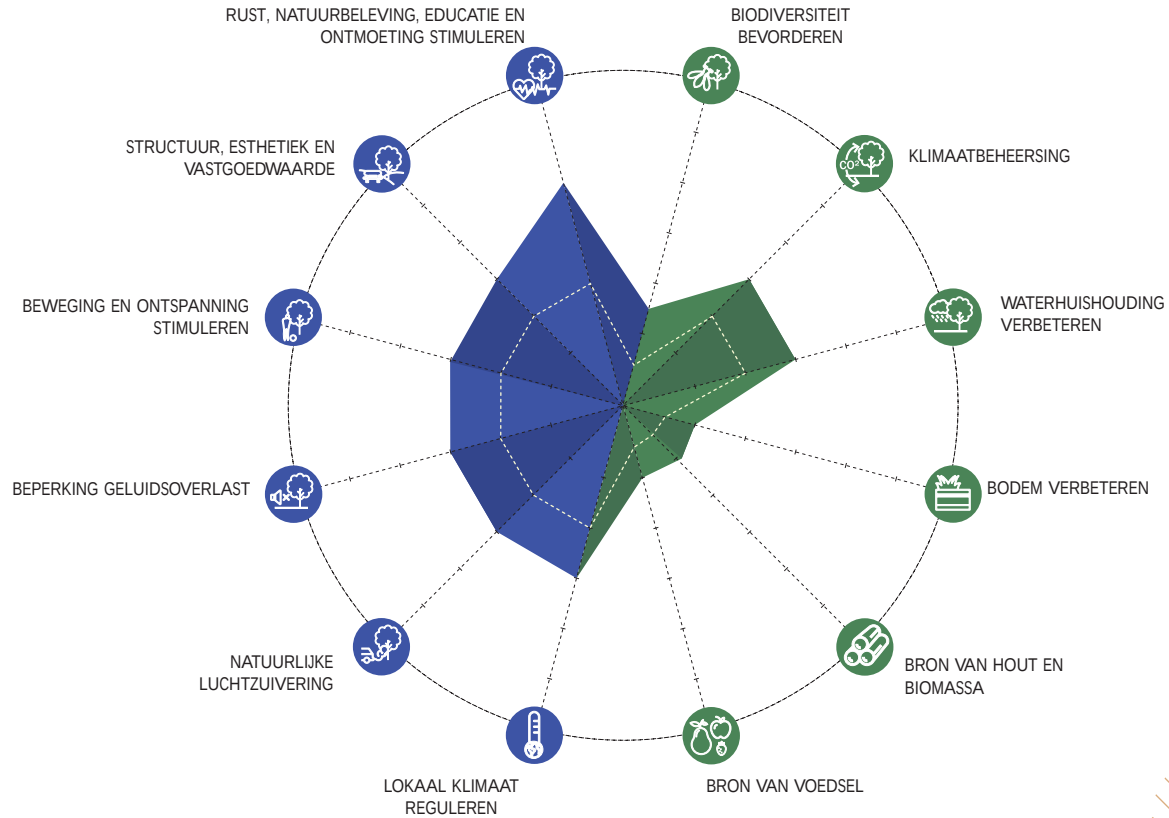
[EELHOORN]

Ecosysteemdiensten

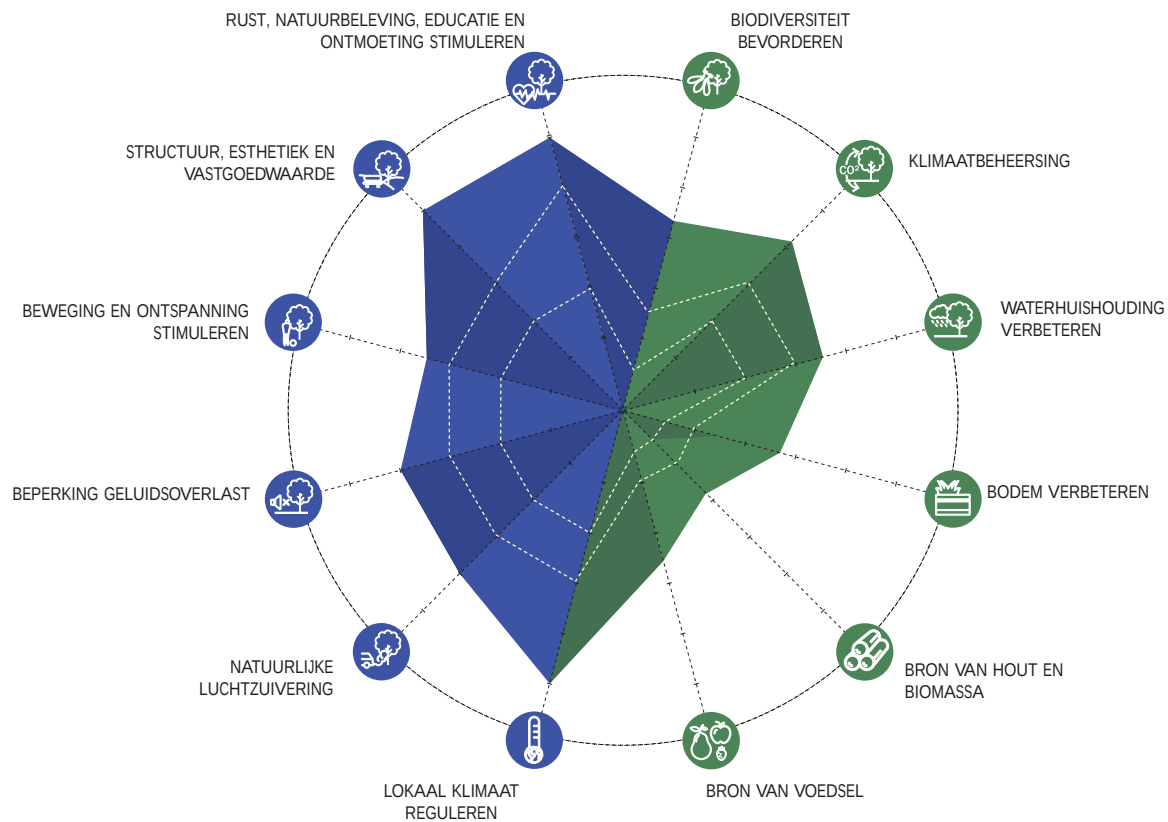

STARTSITUATIE PROJECT

FASE 1

Ecosysteemdiensten

FASE 2

Hoe maximaliseer je ecosysteemdiensten?

Moedig bewoners aan om meer bomen en hooggroen te planten in hun tuinen. Die hebben een groter verkoelend effect dan lagere beplanting en gazons. Stimuleer zoveel mogelijk ontharding in particuliere tuinen en denk daarbij ook aan opritten en voortuintjes.

Plant bomen gericht in zodat ze het energieverbruik van omliggende woningen verlagen; zorg voor koeling in de zomer en verminder windbelasting in de winter om warmteverlies te beperken. Voor een sterk verkoelend effect kies je voor bomen met een groot kroonvolume, zodat je schaduwwerping en verdamping op bladeren maximaliseert. Algemeen geldt: hoe meer kroonvolume, hoe groter het koelend effect. Ook een maximale ontharding van de boomspiegel en een rijke ondergroei dragen daartoe bij.

Zorg voor een groen beeld doorheen de hele wijk, door straatbomen te planten en door bomen te promoten in tuinen en binnengebieden, op parkings, en in parkjes en andere groenzones. Leg een selectie vast van boomsoorten per wijk om de identiteit ervan te versterken. Hou rekening met het eindbeeld van de gekozen soorten, zodat ze een volwassen leeftijd kunnen bereiken, en betrek bewoners bij de soortenkeuze, de aanleg en het beheer.

Een goede boomsoortkeuze is altijd een afweging tussen verschillende factoren; de standplaatsgeschiktheid, de herkomst van de soort en het plantgoed, het eindbeeld, de geleverde ecosysteemdiensten en andere soortspecifieke eigenschappen.

Geef de voorkeur aan soorten of variëteiten die natuurbeleving stimuleren, bijvoorbeeld door opvallende esthetische kenmerken (kleur, bladvorm, groeivorm, takstructuur, etc.) of door een veranderend uitzicht doorheen de seizoenen. Om die reden krijgen loofbomen in een sterk bebouwde omgeving ook vaak de voorkeur; hun levendig, doorheen de seizoenen veranderlijk bladerdak en hun schaduwwerping, brengen dynamiek in de ruimte.

Let goed op voor potentieel storende soortspecifieke eigenschappen die de publieke opinie rond straatgroen negatief kunnen beïnvloeden. Vermijd daarom boomsoorten met veel vruchtval, honingdauw, of met een sterke neiging tot het opdrukken van trottoirs en verharding. Plant liever ook geen soorten met hoge allergeniteit zoals berken midden in een woonwijk.

3

Zorgbos

ziekenhuisbos, snoezelbos, wachtkamerbos

Vele studies tonen aan dat de natuur goed is voor de lichamelijke en geestelijke gezondheid van mensen. Maar we kunnen de natuur hiervoor nog beter en concreter gebruiken. Zo willen we niet alleen méér mensen naar de natuur brengen, maar ook méér natuur naar de mensen, ook naar de kwetsbare doelgroepen. Daarom is het belangrijk om overal voldoende groen te voorzien, ook in en nabij zorginstellingen, op maat vaak gericht op doelgroepen met specifieke zorgnoden.

In algemene zin is een zorgbos een bosstructuur met een specifieke gezondheidsbevorderende functie en met een aangepaste inrichting.

Zorgbossen zien we dus in verschillende vormen. Snoezelbossen, natuuroases en wachtkamers in de natuur zijn enkele initiatieven met die ambitie.

Een zorgbos kan nieuw aangelegd worden op eigen terrein, maar ook een bestaand bos kan worden omgevormd tot een zorgbos.

Zorgbossen kunnen vrij toegankelijk zijn, maar evengoed kan hun gebruik beperkt worden tot bijvoorbeeld bewoners of patiënten van zorginstellingen en ziekenhuizen.

Opdrachtgever

Zorginstellingen

Gebruiker

Ouderen, patiënten, zorgverleners,

Functionies (ecosysteemdiensten)

Zorgbossen zijn erop gericht om de lichamelijke en geestelijke gezondheid van gebruikers te bevorderen. De focus ligt dan ook op het stimuleren van de beleevingswaarde. De beleevingswaarde verhoog je door het bevorderen van de biodiversiteit en specifiek door de verhoging van de structuur- en soortendiversiteit. Hiermee creëer je ook een aangenaam en gezond klimaat in het bos. Verder zijn het bevorderen van beweging en ontmoeting belangrijke aandachtspunten bij het inrichten van een zorgbos. Deze ecosysteemdiensten zijn de leidraad bij de verdere uitwerking van het zorgbos.

Geleverde ecosysteemdiensten

Realisatie/draagvlak

Zorgbossen worden meestal gekoppeld aan een zorginstelling. Daarom is het interessant om het ontwerp ervan vorm te geven in een participatietraject met patiënten en zorgpersoneel.

Een gelaagde en gesloten randstructuur langs verkeersassen creëert extra intimiteit. Deze buffer filtert ook het geluid en de luchtverontreiniging.

Zorginstellingen hebben vaak een sterk lokaal netwerk. Daarvan kan men gebruik maken bij de aanleg door vormen van crowdfunding en microfinanciering of door plaatselijke organisaties te betrekken bij de aanplant.

Om het gebruik – en dus de gezondheidsbevorderende functie van zorgbossen te maximaliseren – leg je die best aan zo dicht mogelijk bij en bij voorkeur op de eigen terreinen van een zorgvoorziening. Heb je geen plaats op het eigen terrein, probeer dit dan te doen binnen een korte wandelafstand. Die afstand kan ook iets groter zijn op voorwaarde dat de route loopt via veilige, conflictvrije en trage wegen met zit- en rustpunten onderweg.

Te combineren met

Natuurgericht bos, buurtbos, speelbos, ...

Aandachtspunten

De belevingswaarde is in de eerste plaats een gevolg van biodiversiteit en structuur- en soortendiversiteit. Idealieter is ook de infrastructuur aangepast aan de doelgroep en vinden er aangepaste activiteiten plaats.

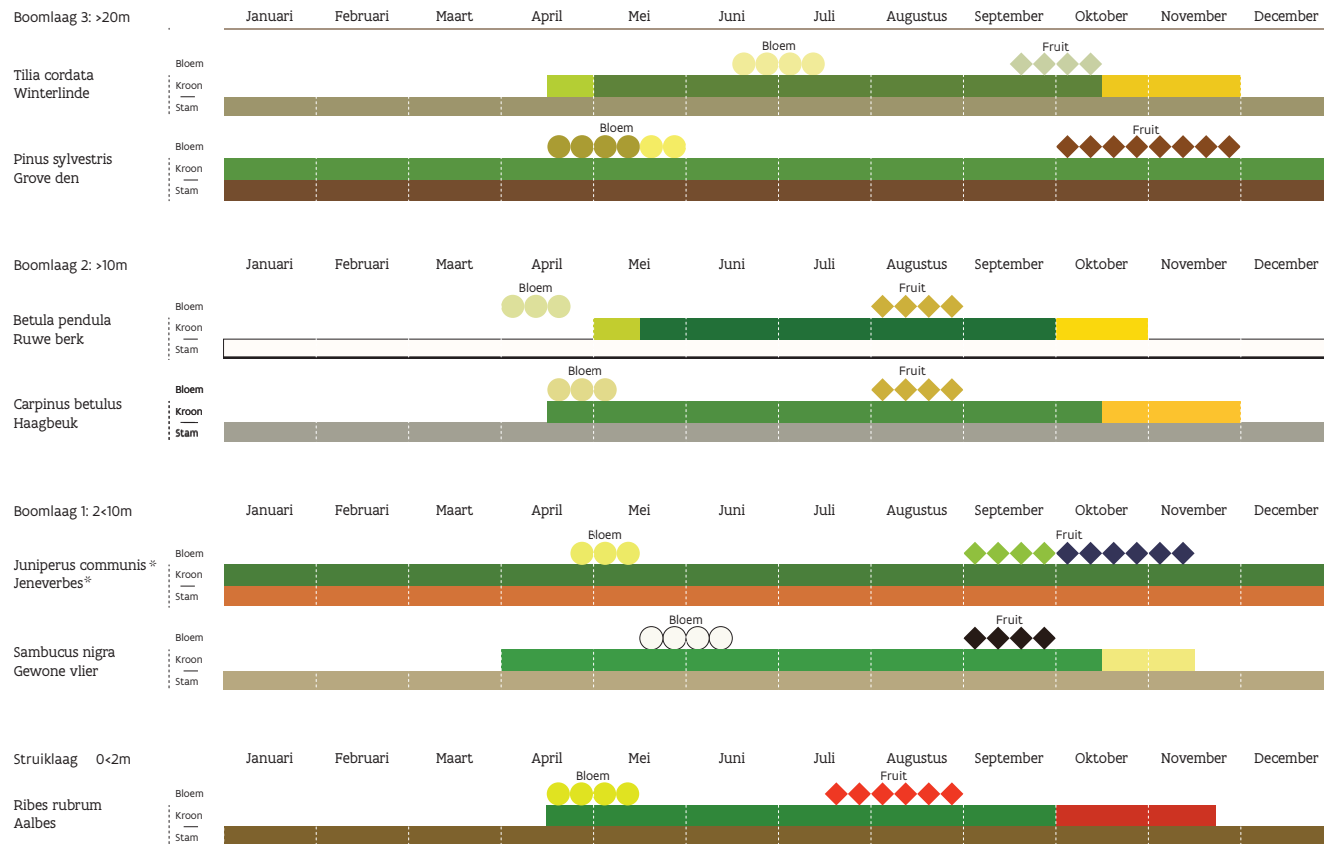
Een gelaagde en gesloten randstructuur langs verkeersassen creëert extra intimiteit. Deze buffer filtert ook het geluid en de luchtverontreiniging.

De citroenvlinder heeft zijn naam te danken aan het uiterlijk van het mannetje, waarvan de bovenkant eenkleurig citroengeel is. Het vrouwtje is bleekgeel of soms wit. Wil je deze mooie vlinder in je bos? Plant sporkehout aan in de struiklaag en pas een gefaseerd beheer van mantel- en zoomvegetatie toe aan de bosranden.

[CITROENVLINDER]

Lijst van bomen

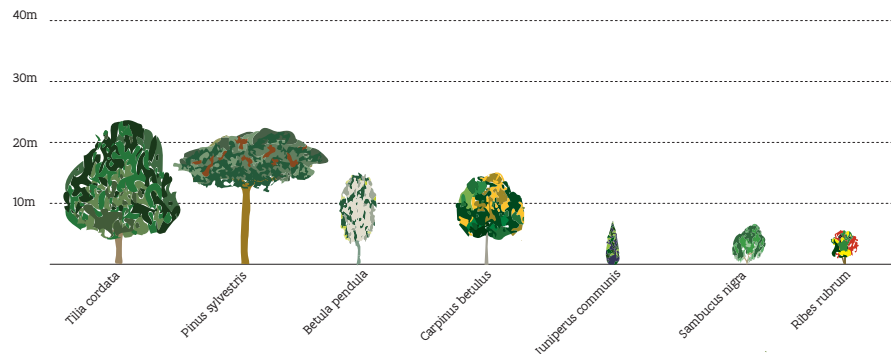

* gebonden aan zure zandgrond

BIODIVERSITEIT BEVORDEREN

pollinators / nectar waarde	vlinders	vogels	kleine zoogdieren
    			
    			
    			
    			
pollinators / nectar waarde	vlinders	vogels	kleine zoogdieren
    			
    			
pollinators / nectar waarde	vlinders	vogels	kleine zoogdieren
    			

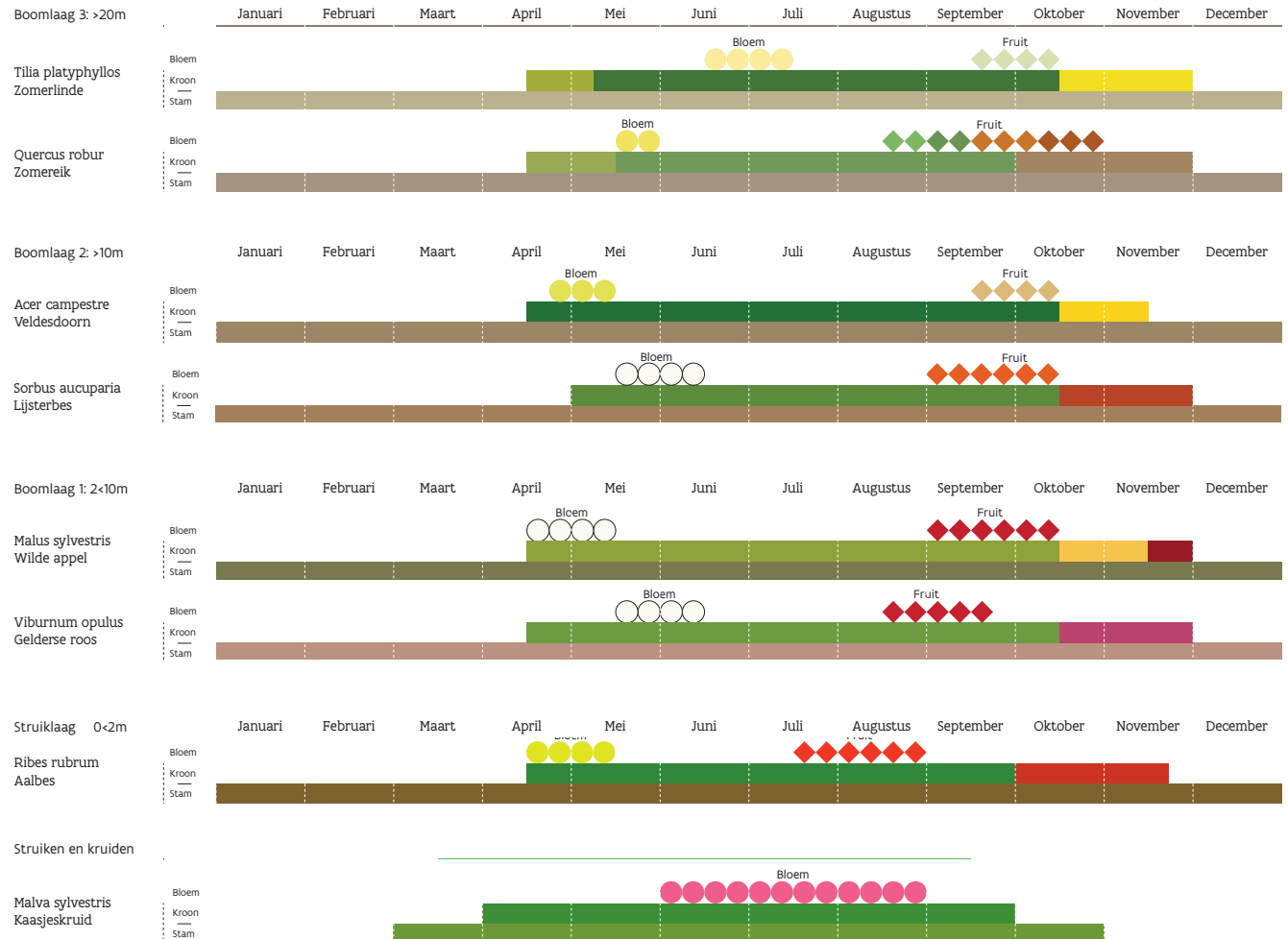

DISCLAIMER 1: De bomen worden hier als vrijstaande bomen voorgesteld, niet in een boscontext. De vermelde inheemse bomensoorten zijn indicatief. Voor de boomkeuze vertrek je van de lokale condities zoals het bodemtype, maar ook de geplande activiteiten zijn mee bepalend in een meer verstedelijkte omgeving. Laat je bodem goed onderzoeken voor je start met het ontwerp en de aanplant en ga na wat de maatschappelijke uitdagingen en wensen zijn. De subsidieregeling voor het realiseren van bos vind je op de site van het ANB. Om in aanmerking te komen voor de subsidies moet voldaan zijn aan de criteria van "bos". Bekijk goed waarvoor subsidie kan verkregen worden. Momenteel wordt ook onderzocht of de lijst met bomen die in aanmerking komt voor subsidies moet worden bijgestuurd omwille van de klimaatverandering.

DISCLAIMER 2: Voor een bostype met meerdere functies vertrek je van een goed landschapsontwerp. Naast een goed ontwerp en een juiste boomkeuze is ook het beheer van het bos belangrijk. Het beheer bepaalt onder meer mee de totstandkoming van de kruidlaag van het bos.

DISCLAIMER 3: Een stappenplan voor de aanleg van een duurzaam en kwaliteitsvol bos vind je op de site van het ANB (kompasnaald bos aanleggen). Ook verschillende instanties en organisaties zoals het ANB, Bos+, de Bosgroepen en Regionale landschappen ondersteunen gemeenten hierbij.

Lijst van bomen

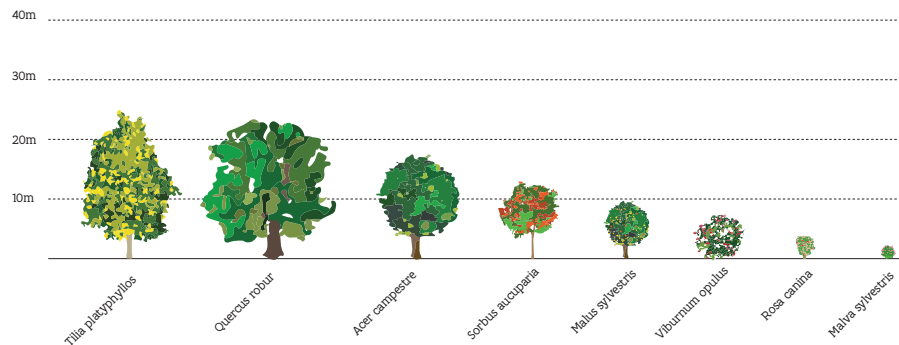

BIODIVERSITEIT BEVORDEREN

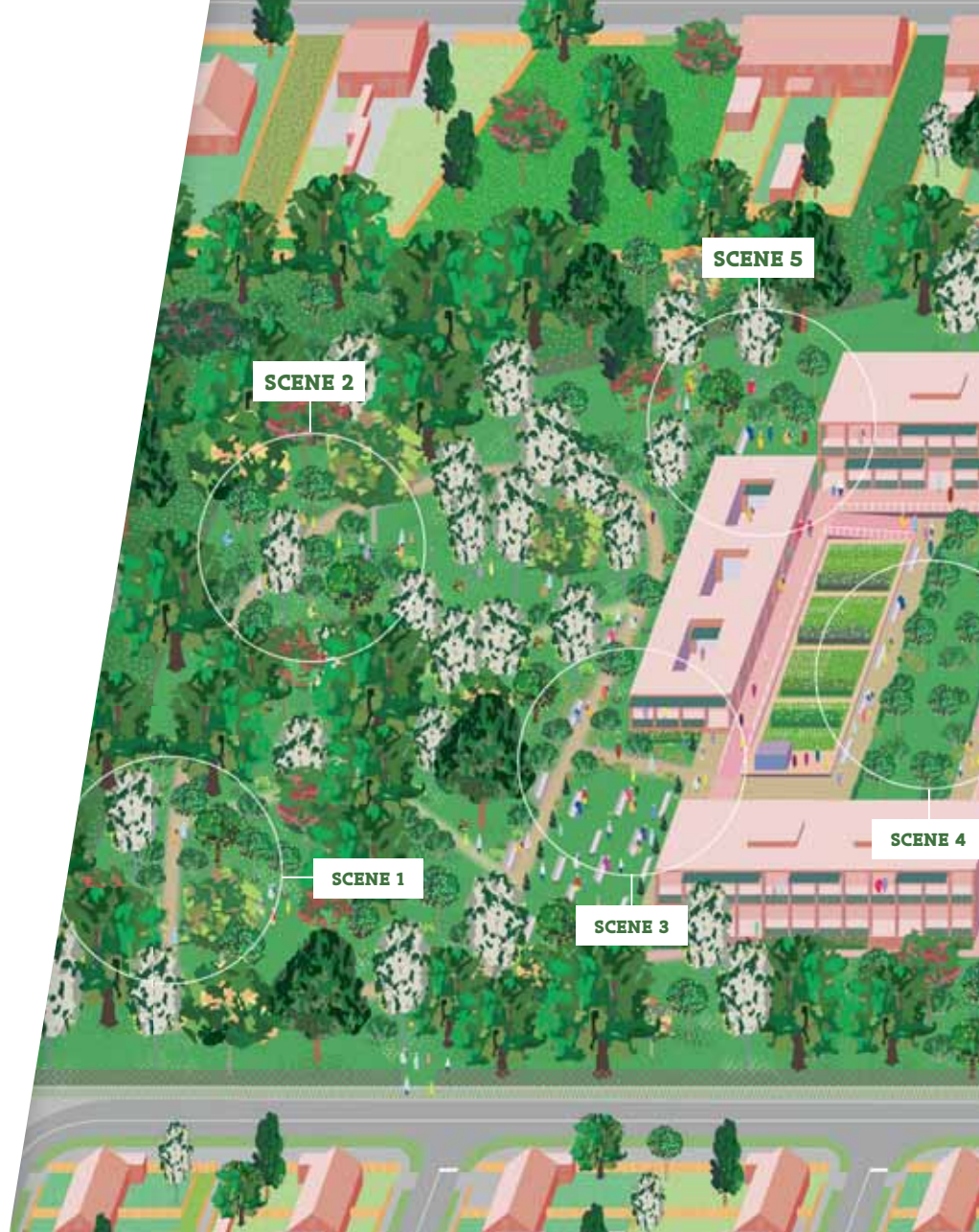
pollinators / nectar waarde

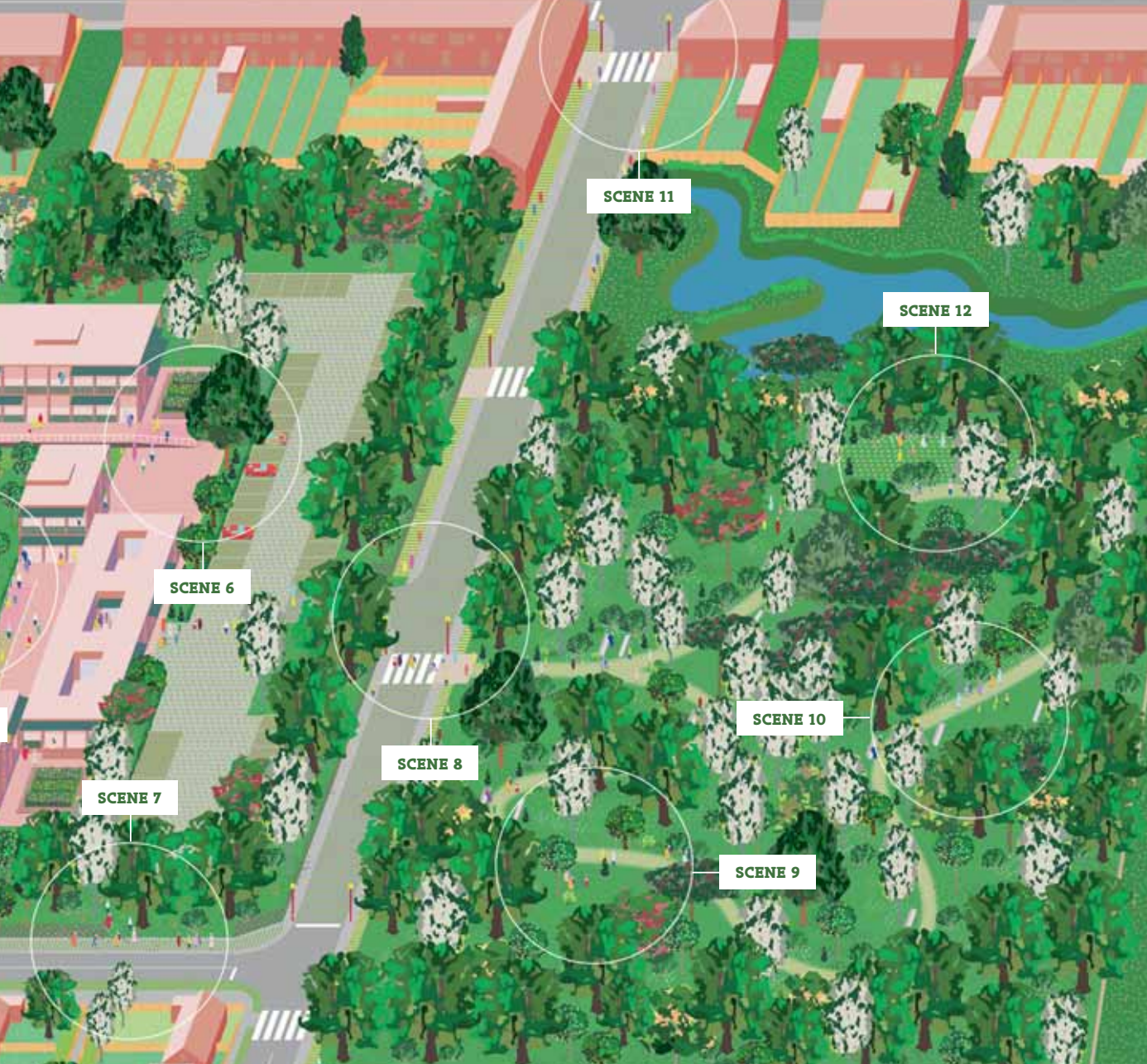
vlinders

vogels

kleine
zoogdieren

Een woonzorgcentrum is omgeven door een bosachtige omgeving. Het zorgbos staat ook open voor de buurt.

SCENE 1

De natuur heeft een positief effect op de gezondheid, zowel lichamelijk als geestelijk. In het zorgbos ontmoeten mensen elkaar en vertellen ze elkaar hoe het gaat. Elke dag ziet het bos er ook wat anders uit, afhankelijk van het weer, het seizoen en het tijdstip van de dag.

“We blijven niet langer opgesloten in onze kamer of in het gebouw. We zijn vrij om in het bos rond te lopen, alleen of met andere mensen.”

“Ooit was tv kijken de enige manier om de dag door te komen. Nu kunnen we naar het bos gaan, naar de bloemen kijken, rustig lezen en zelfs noten en bessen

SCENE 2

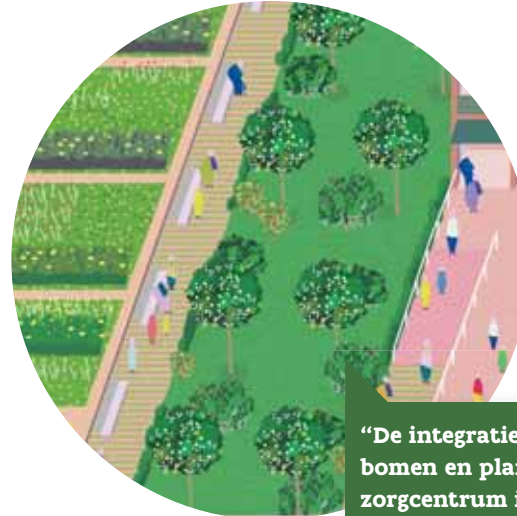
In het zorgbos valt er altijd wat te beleven. Ook dat maakt het bos zo aantrekkelijk. Je kan er bessen plukken, fruit en noten verzamelen. Het zijn betekenisvolle en vaak rustgevende activiteiten voor de bewoners van het woonzorgcentrum en zo blijven ze bewegen.

SCENE 3

Luchtvervuiling, en in het bijzonder fijn stof, is een belangrijke oorzaak van vroegtijdige sterfte in Vlaanderen. Zeker kwetsbare groepen zoals ouderen en kinderen vragen extra aandacht. Gevoelige zones zoals scholen en zorgcentra krijgen meer bescherming via bijkomend bos.

“In het zorgbos kan ik in de natuur zitten kijken naar vogels en genieten van frisse lucht in de nabijheid van het verzorgingshuis.”

“De integratie van natuur, bomen en planten in het zorgcentrum is een geweldig idee. Zo zitten we de hele dag in het groen.”

SCENE 4

Alleen al het uitzicht op groen werkt heilzaam. Het maakt de leefomgeving veel aangener en in elk seizoen en op elk moment van de dag valt er wel wat te zien, te doen en te beleven. Hoe gevarieerder het bos, hoe meer leven.

SCENE 5

Ouderen voelden zich onzeker omdat hun zintuigen verzwakken. In het zorgbos kunnen bomen geplant worden met bijzondere esthetische eigenschappen, geuren, kleuren en vormen. Zo worden zoveel mogelijk zintuigen gestimuleerd.

“Met fruitbomen en bessenplanten in het grote bos van het zorgcentrum voelen we ons elke dag actiever: het is versterkend voor ons...”

“Het bezoek aan onze oma is een positieve ervaring geworden. Ze kijkt niet meer zo verdrietig. Ze is altijd bezig met wandelen en dingen doen in het bos met de andere gasten!”

SCENE 6

Het bos is gezond. Er is een betere luchtkwaliteit, minder fijn stof, minder lawaaihinder en er zijn zachtere omgevingstemperaturen. De natuur nodigt ook uit tot meer bewegen waarvan de botten sterker worden en waardoor het immuunsysteem wordt gestimuleerd. Frisse lucht bevordert ook onze eetlust en onze slaap.

SCENE 7

Ouderen voelen zich vaak ietwat opgesloten en eenzaam. In het zorgbos kunnen de bewoners van het woonzorgcentrum de burens en de kinderen van de nabijgelegen school ontmoeten. Tijdens toevallige gesprekken of georganiseerde activiteiten leren ze elkaar kennen en raken hun leefwerelden elkaar. Het bos vormt de verbinding tussen het woonzorgcentrum en de maatschappij daarbuiten.

“De aanwezigheid van het bos naast het zorgcentrum veranderde ook de perceptie van het centrum binnen de hele buurt.”

“Samen met de realisatie van het zorgbos werd ook de straat heraangelegd. Het verkeer wordt nu sterk vertraagd en er zijn veilige oversteekplaatsen voor ouderen voorzien.”

SCENE 8

Op weg naar het zorgbos is de veiligheid belangrijk en dat is ook goed voor de buurt. De zebrapaden zijn goed verlicht en verkeersingrepen zorgen ervoor dat auto's minder snel rijden.

SCENE 9

Stress is een groot probleem, niet alleen onder ouderen, maar ook onder werkende mensen. Het is al langer bekend dat de natuur een gunstig effect heeft en kalmte brengt. Wandel in het bos en je hersenen herstellen van de dagelijkse drukte en een overdosis digitale prikkels.

“De hele dag in de natuur zijn, is goed voor het welzijn omdat het stress vermindert en mogelijkheden biedt voor sociaal contact.”

“Bloemen en vruchtdragende bomen trekken veel vogels en bestuivers aan. Leven met het ritme van de natuur is zo mooi.”

SCENE 10

Tijd doorbrengen in de natuur is goed voor het geluksgevoel. De natuur kan beleefd worden door haar te zien, te voelen, te smaken, te ruiken. Zelfs heel kleine wandelingetjes herinneren ons al aan onze verbondenheid met de natuur, brengen positieve emoties naar boven, verminderen piekergedrag en versterken het zelfvertrouwen.

SCENE 11

Zorgbossen kunnen opengesteld worden voor de omwonenden, zodat de hele buurt ervan kan genieten.

“Wat leuk! Ik kan veilig van mijn huis in het dorp naar het nieuwe zorgbos lopen en een hele dag in de natuur zijn!”

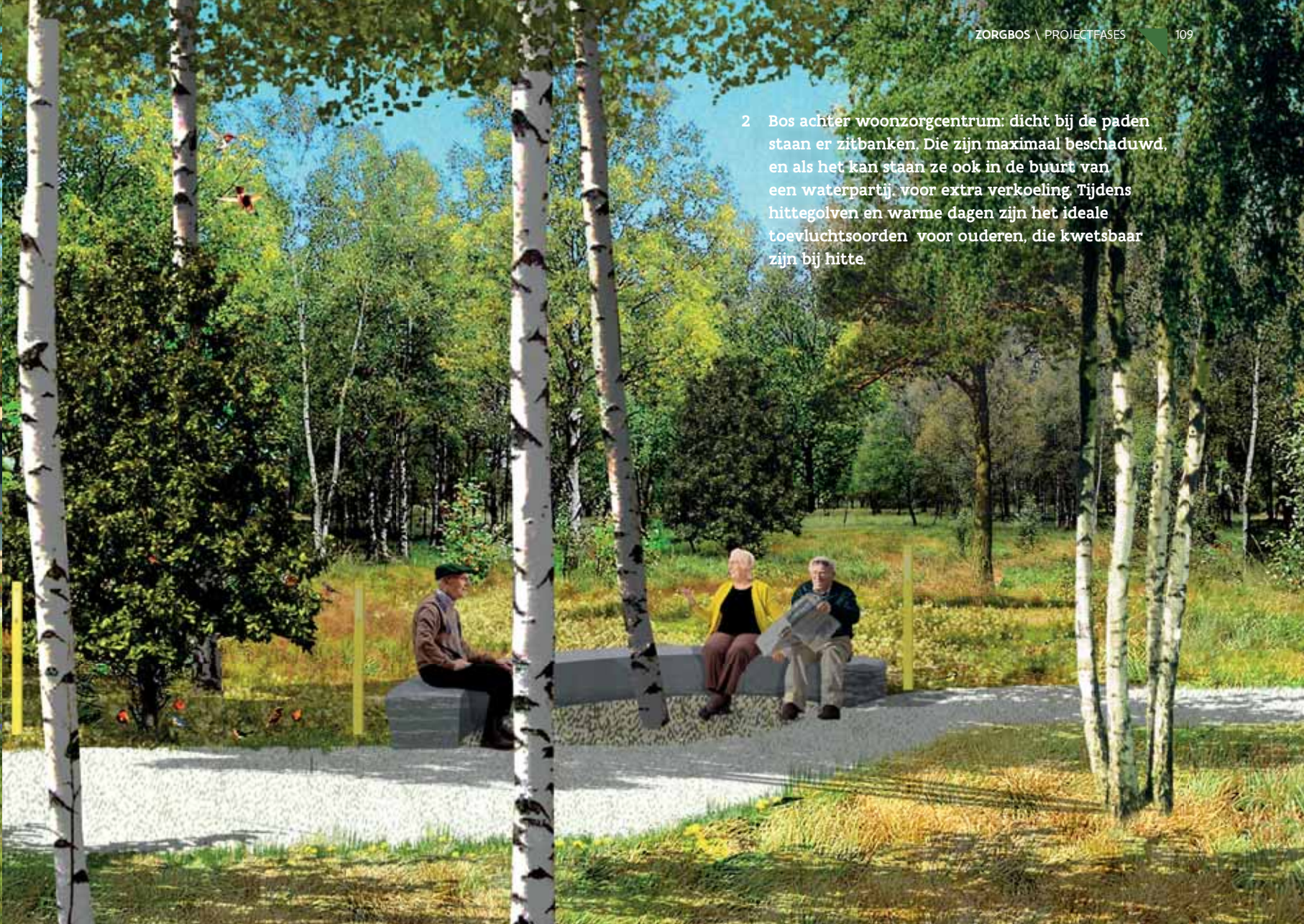
“Het micro-klimaat van het bos in de zomer is perfect om buiten te verpozen.”

SCENE 12

In de zomer is het bos een ware oase. Planten onttrekken warmte aan hun omgeving, en dat geeft een gevoel van verkoeling. Zowel bewoners van het woonzorgcentrum als de burens kunnen er terecht voor verkoeling.

- 1 Sterke verbinding tussen woonzorgcentrum en buurtbos: makkelijk beloopbare en goed onderhouden paadjes nodigen uit om het bos te verkennen. Speciale aandacht gaat naar de toegankelijkheid met rolstoelen, looprekjes en buggy's.

-
- 2 Bos achter woonzorgcentrum: dicht bij de paden staan er zitbanken. Die zijn maximaal beschaduwd, en als het kan staan ze ook in de buurt van een waterpartij voor extra verkoeling. Tijdens hittegolven en warme dagen zijn het ideale toevluchtsoorden voor ouderen, die kwetsbaar zijn bij hitte.

3.1 Voortuin woonzorgcentrum: de bewoners van het woonzorgcentrum kunnen mee nadenken over hoe hun omgeving eruit zal zien. Ze kiezen voor een meer open parkgedeelte voor het terras dat geleidelijk overgaat in het bosdeel wat verder.

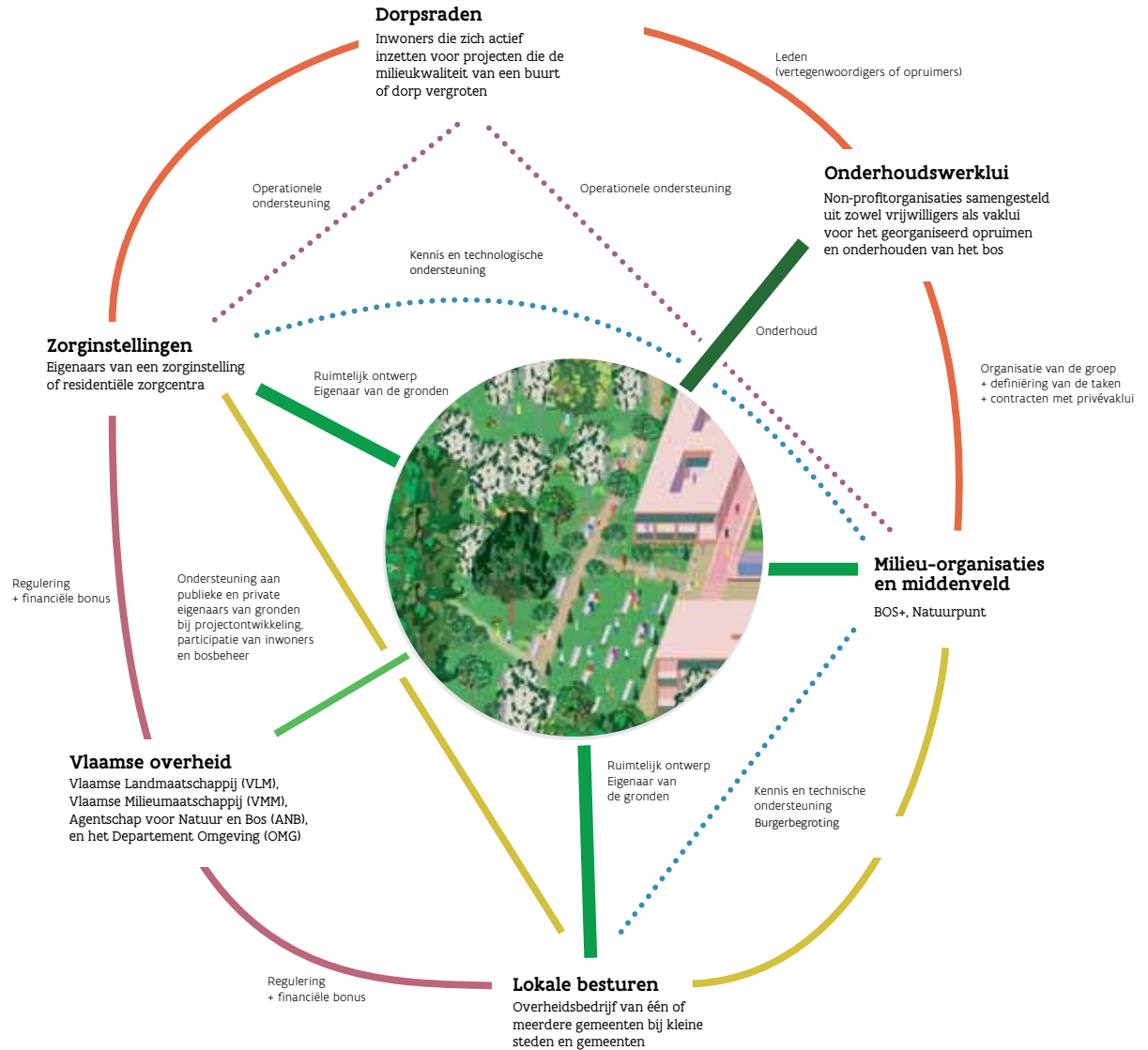
3.2 ... En ze leren elkaar en de buurtbewoners
op deze manier ook beter kennen.

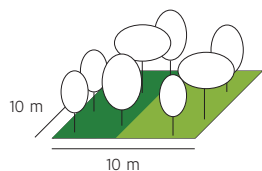
3.3 De bewoners van het woonzorgcentrum plukken bessen en verzamelen fruit. Zo blijven ze fit en dragen mee zorg voor hun omgeving. Va het fruit maken ze confituur waar ze het hele jaar door van kunnen genieten.

-
4. Groene ruimten stimuleren ontmoetingen en spontane interacties tussen soms heel verschillende groepen. Ze bevorderen daarmee integratie, sociale mobiliteit en sociale cohesie in de buurt. Doordat het gemeenschapsgevoel groter wordt, neemt vrijwilligerswerk en sociaal engagement toe in groene buurten, en daalt de criminaliteit er.

Actoren & Beheer

- Zone van minimum 10 m x 10 m
- Minimum 50% van de oppervlakte bedekt door het bladerdak van de bomen.

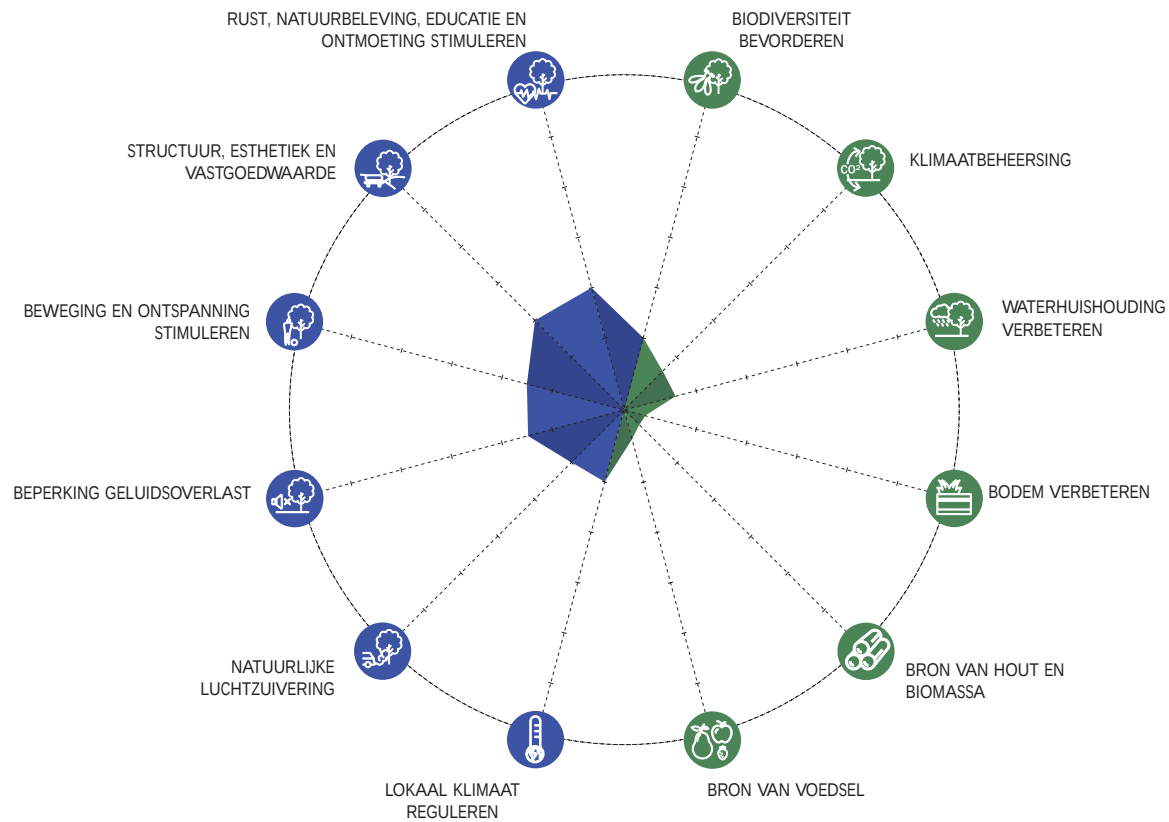
- Ontwerp en uitvoering (aanplant)
- Onderhoud
- Onderhandelingen
- Beheerrichtlijnen
- Beleid en financiële bonus
- Beheer/onderhoud
- ● ● Kennis en technische ondersteuning
- ● ● Operationele ondersteuning

De bonte vliegenvanger spot je vooral in halfopen loof- en gemengde bossen met een gevarieerde structuur. De keel en de buik van het mannetje zijn helderwit van kleur. Boven de snavel en op de vleugel zijn er ook witte vlekjes. Hij overwintert in tropisch West-Afrika.

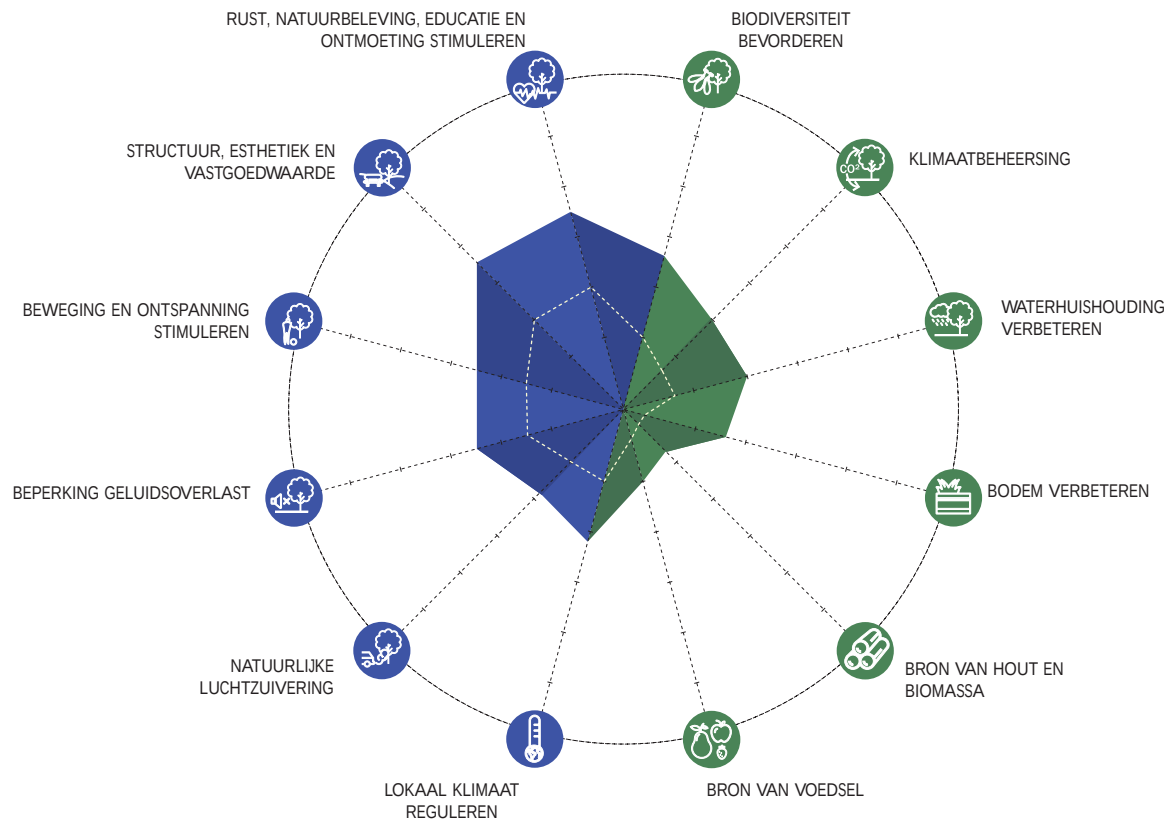
[BONTE VLEGENVANGER]

Ecosysteemdiensten

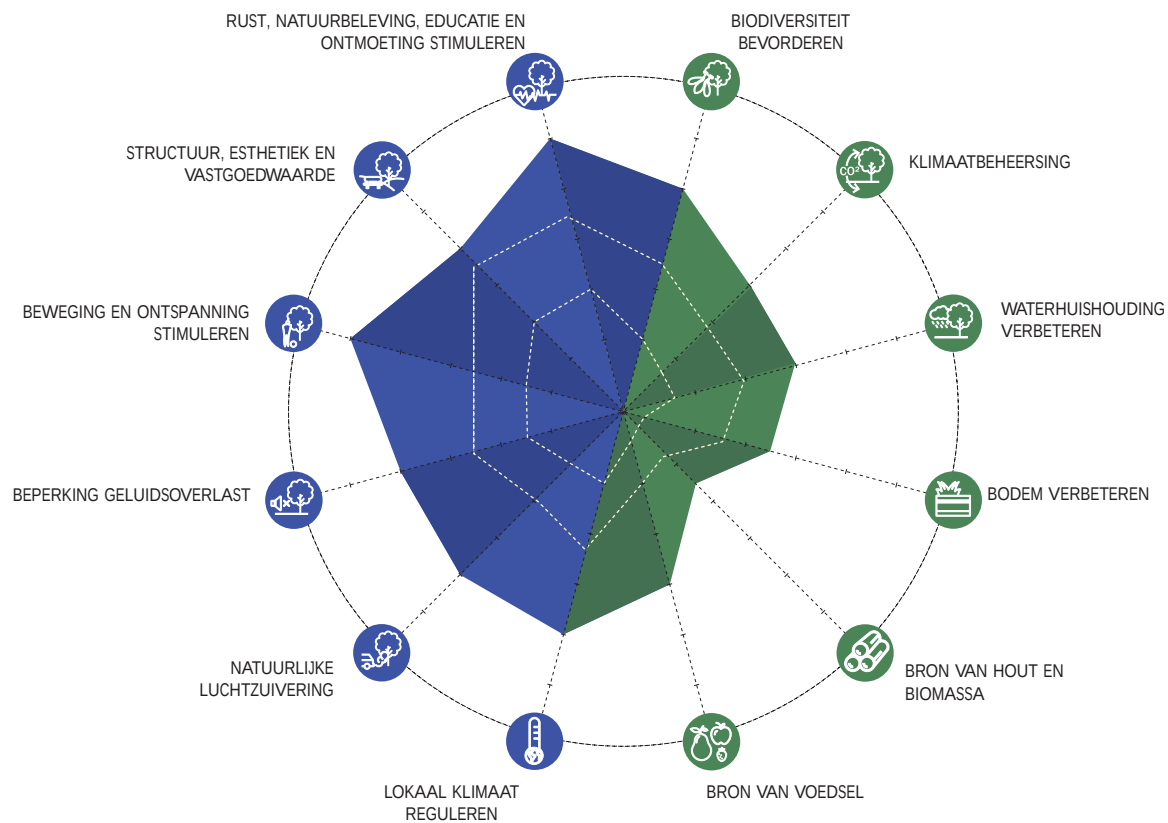

STARTSITUATIE PROJECT

FASE 1

Ecosysteemdiensten

FASE 2

Maximaliseren van ecosysteemdiensten

Nodig gebruikers uit om de groenzone te verkennen door een aantrekkelijk, maar veilig netwerk van makkelijk beloopbare, goed onderhouden paden te voorzien. Let in het bijzonder op de toegankelijkheid voor rolstoelen, looprekjes en buggy's.

Heb oog voor de belevingswaarde van het bos. Stimuleer zo veel mogelijk zintuigen en kies de bomen en beplanting in functie van de beoogde therapie- en zorgdoelen. Kies, ook hier, zo mogelijk voor inheemse en autochtone soorten. Ook het beheer daarvan kan een betekenisvolle zijn voor je beoogde doelgroepen.

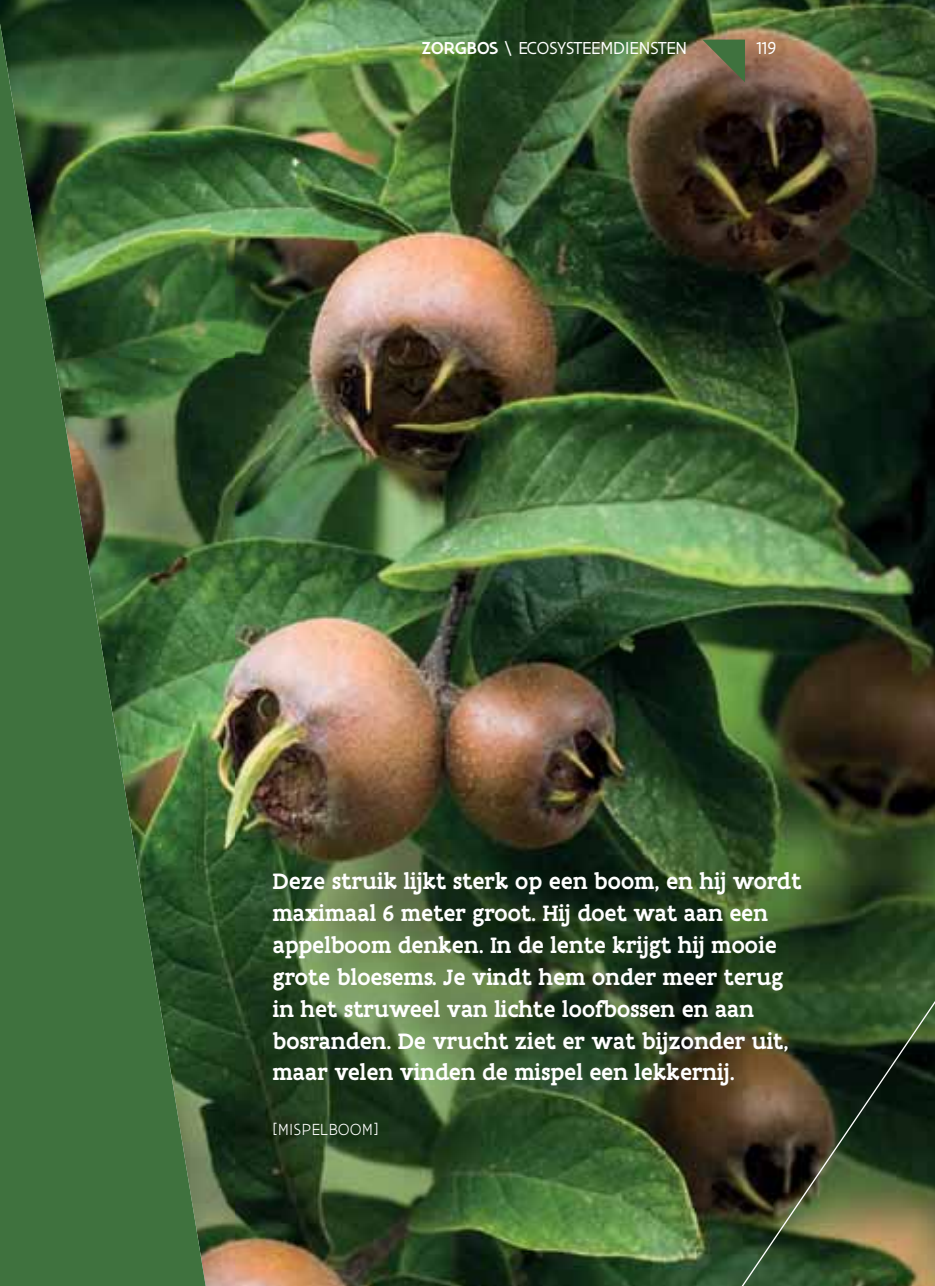
Gevoelens van eenzaamheid zijn een veel voorkomend probleem in woonzorgcentra. Richt rust- en ontmoetingsplekken in waar (toevallige) ontmoetingen plaatsvinden, niet alleen met medebewoners en voorbijgangers, maar ook met vogels en andere kleine dieren in de natuur. Voorzie dus verspreid in het bos nestkastjes en voeder- en drinkplekjes voor vogels en vlinders.

Gebruik zorgbossen als toevluchtsoorten tijdens hittegolven en warme dagen. Vooral ouderen zijn kwetsbaar bij hitte, dus voorzie voor hen een nabijgelegen en veilige plaats voor koelte en rust. Richt aangepaste zitplekken in, maximaal beschaduwde en eventueel aan een waterpartij voor extra verkoeling.

Deze struik lijkt sterk op een boom, en hij wordt maximaal 6 meter groot. Hij doet wat aan een appelboom denken. In de lente krijgt hij mooie grote bloesems. Je vindt hem onder meer terug in het struweel van lichte loofbossen en aan bosranden. De vrucht ziet er wat bijzonder uit, maar velen vinden de mispel een lekkernij.

[MISPELBOOM]

4

Waterbos

broekbos, valleibos, moerasbos, sponsbos,
water(buffer)bos

Een waterbos is een bosstructuur die gelegen is op overstromingsgevoelige gronden of in de directe nabijheid van waterpartijen, die permanent onder water komt te staan bij hoge waterstanden of bij overstromingen en die optreedt als bufferzone. Het kan ook gaan om bossen die onder invloed staan van vrijwel permanent opborrelend gebufferd grondwater, zoals een bronbos.

Door de aanleg van water(buffer)bossen kunnen we ook in een meer verstedelijkte context water bergen of vasthouden. Door waterbufferbossen aan te leggen in van nature natte zones, kunnen we de natuurlijke hydrologie in stand houden of herstellen.

Dit type van bos is goed te combineren met natuurontwikkeling: een mooie win-win. Water(buffer)bossen zijn biotopen met een specifieke fauna en flora.

Deze bossen slaan vaak ook veel koolstof op en brengen verkoeling, en zijn dus heel interessant in de strijd tegen klimaatverandering.

Watergevoelige gebieden en gebieden waar bronwater aan de oppervlakte komt, zijn zeer interessante locaties om water(buffer)bossen aan te leggen, ook in een bebouwde omgeving. Bij het ontwerpen van de publieke ruimte moet men hier creatief mee omgaan, zodat het water weer meer de ruimte krijgt, ter plekke kan blijven en kan infiltreren in de bodem zodat het niet snel afgevoerd wordt naar de riolering en naar zee. Op die manier wordt ook de (ondiepe) grondwatertafel aangevuld. Een bos kan hierbij helpen.

Om de toegankelijkheid van water(buffer)bossen te vergroten worden er speciale vlonder- of knuppelpaden aangelegd voor wandelaars en soms ook fietsers.

Opdrachtgever

Overheden

Gebruiker

Bewoners

Functionies (ecosysteemdiensten)

De ecosysteemdiensten 'waterhuishouding verbeteren' en (sterk daarmee verbonden) 'bodembetereken' zijn vaak de bestaansreden van dit type bos en mogen dan ook als doorslaggevend worden beschouwd. Belangrijke nevendiensten zijn 'klimaatbeheersing' en 'biodiversiteit', omdat natte bossen en bodems heel goed in staat zijn om koolstof op te slaan en vast te houden, en omdat een aantal natte bostypes zeldzaam, maar biologisch zeer waardevol zijn.

Deze ecosysteemdiensten zijn allemaal ecologisch gericht, maar een waterbufferbos kan ook mensgerichte diensten leveren of versterken. Zo zal het in veel situaties wel degelijk mogelijk zijn om recreatie toe te laten in bepaalde zones.

Geleverde ecosysteemdiensten

Te combineren met

Stadsrandbos, zorgbos, ...

Aandachtspunten

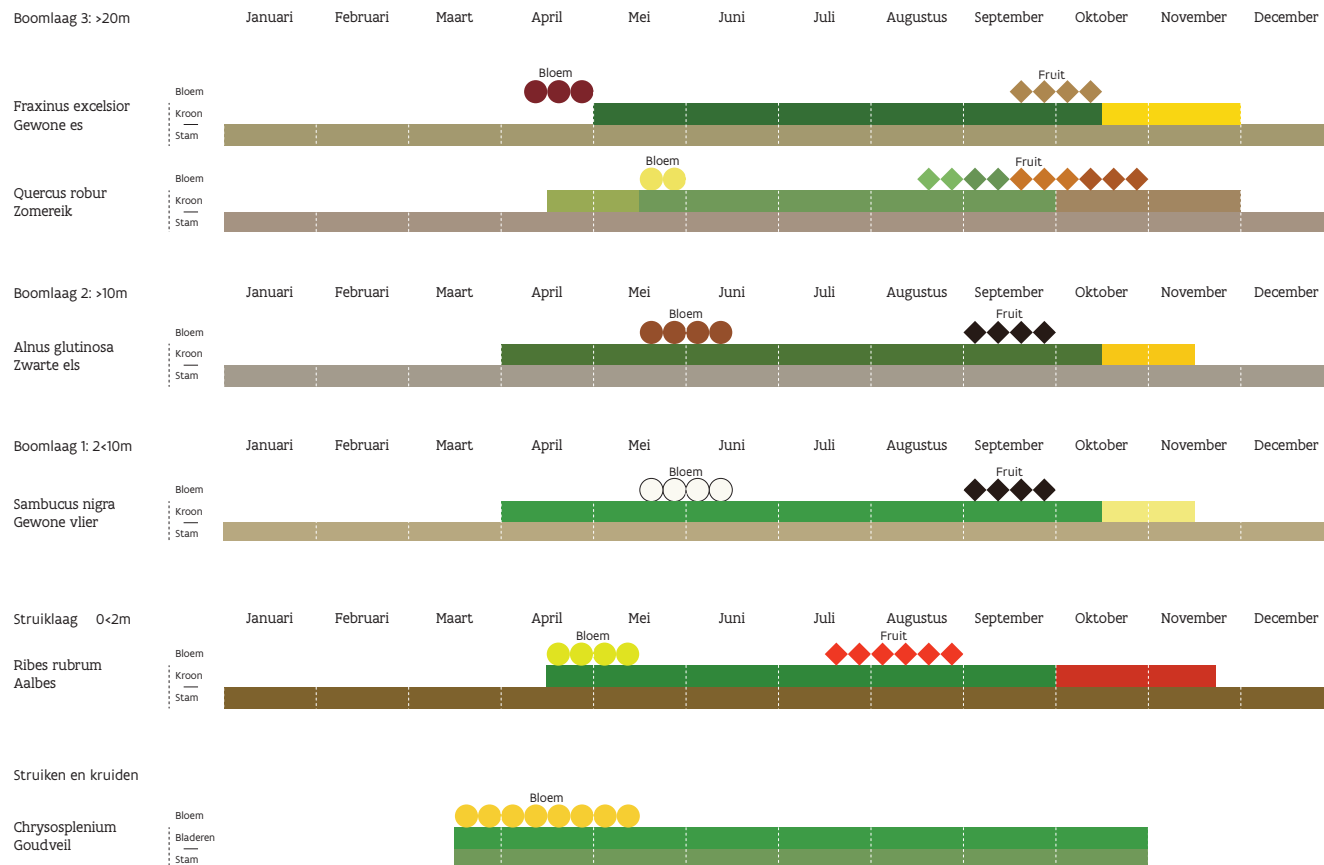
Nadenken over welke delen toegankelijk te stellen zijn en op welke manier. Overleg hiervoor ook met de waterbeheerder.

A detailed photograph of a kingfisher (Alcedo ispida) in mid-flight, catching a small silver fish in its long, sharp beak. The bird's vibrant blue and orange plumage is clearly visible, and its wings are spread wide, showing the intricate patterns of its feathers. A large splash of water is visible behind the bird, indicating the point of capture. The background is a soft, out-of-focus green, suggesting a natural aquatic environment.

De ijsvogel is een kleine, fluorescerend blauw en oranje gekleurde vogel met korte staart en kleine, lichtrode pootjes. Hij leeft in de buurt van zuiver en traag stromend water. Zijn voedsel bestaat vooral uit visjes, zoals stekelbaars en voorn, maar ook libellenlarven, watertorren, kokerjuffers, kleine amfibieën en zoetwatergarnalen lust hij wel. Hij nestelt in steile, zandige natuurlijke oeverwanden of wortelgestellen van omgevallen bomen langs beken en rivieren.

[IJSVOGEL]

Lijst van bomen

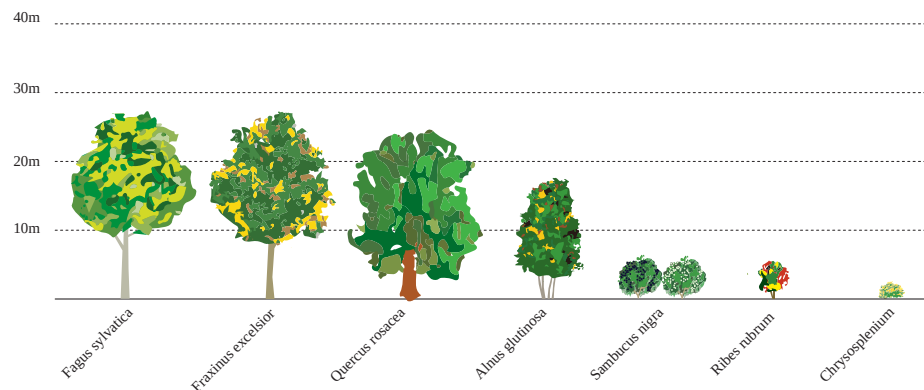
BIODIVERSITEIT BEVORDEREN

pollinators / nectar waarde

vlinders

vogels

kleine
zoogdieren

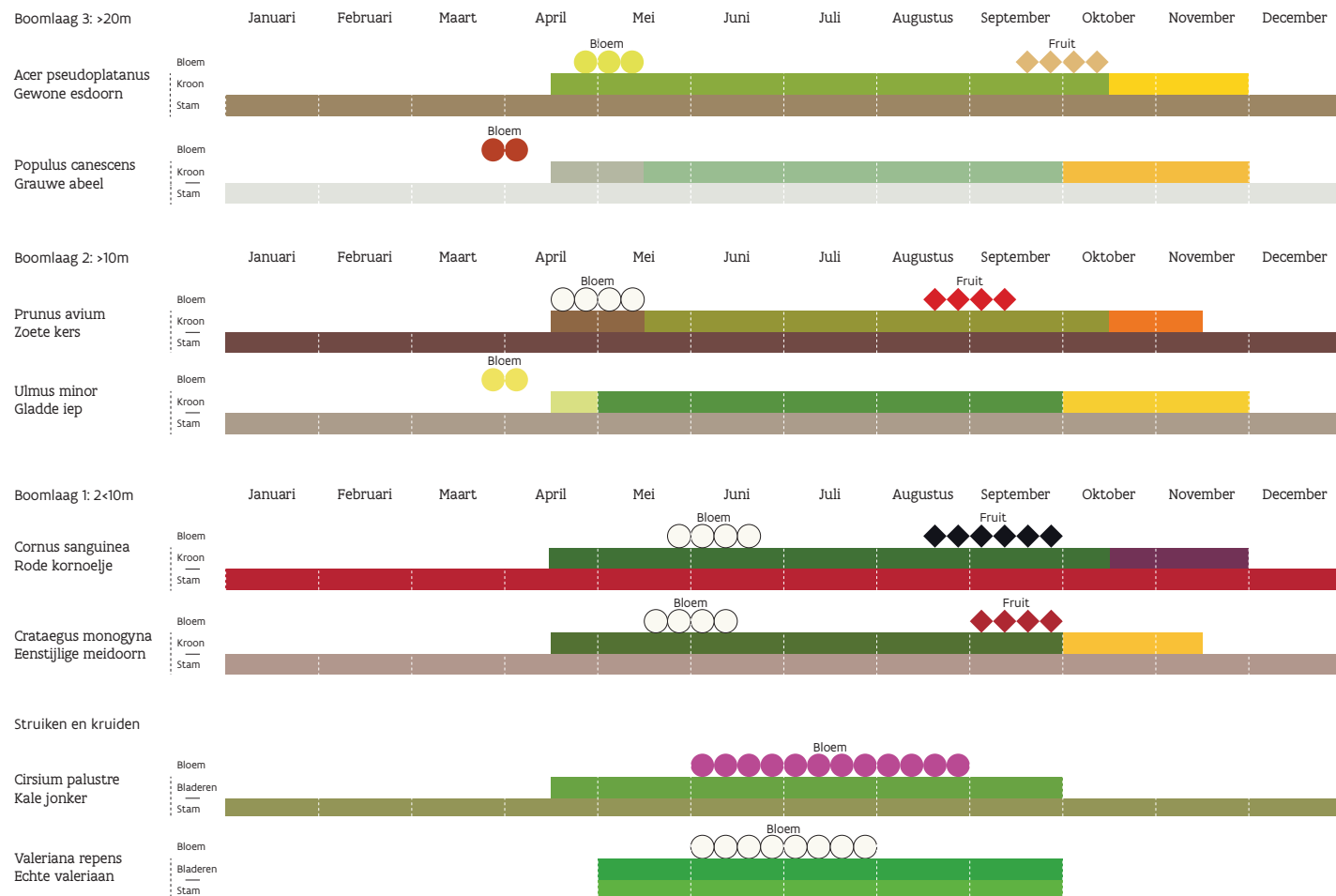

DISCLAIMER 1: De bomen worden hier als vrijstaande bomen voorgesteld, niet in een boscontext. De vermelde inheemse bomensoorten zijn indicatief. Voor de boomkeuze vertrek je van de lokale condities zoals het bodemtype, maar ook de geplande activiteiten zijn mee bepalend in een meer verstedelijkte omgeving. Laat je bodem goed onderzoeken voor je start met het ontwerp en de aanplant en ga na wat de maatschappelijke uitdagingen en wensen zijn. De subsidieregeling voor het realiseren van bos vind je op de site van het ANB. Om in aanmerking te komen voor de subsidies moet voldaan zijn aan de criteria van "bos". Bekijk goed waarvoor subsidie kan verkregen worden. Momenteel wordt ook onderzocht of de lijst met bomen die in aanmerking komt voor subsidies moet worden bijgestuurd omwille van de klimaatverandering.

DISCLAIMER 2: Voor een bostype met meerdere functies vertrek je van een goed landschapson ontwerp. Naast een goed ontwerp en een juiste boomkeuze is ook het beheer van het bos belangrijk. Het beheer bepaalt onder meer mee de totstandkoming van de kruidlaag van het bos.

DISCLAIMER 3: Een stappenplan voor de aanleg van een duurzaam en kwaliteitsvol bos vind je op de site van het ANB (kompasnaald bos aanleggen). Ook verschillende instanties en organisaties zoals het ANB, Bos+, de Bosgroepen en Regionale landschappen ondersteunen gemeenten hierbij.

Lijst van bomen

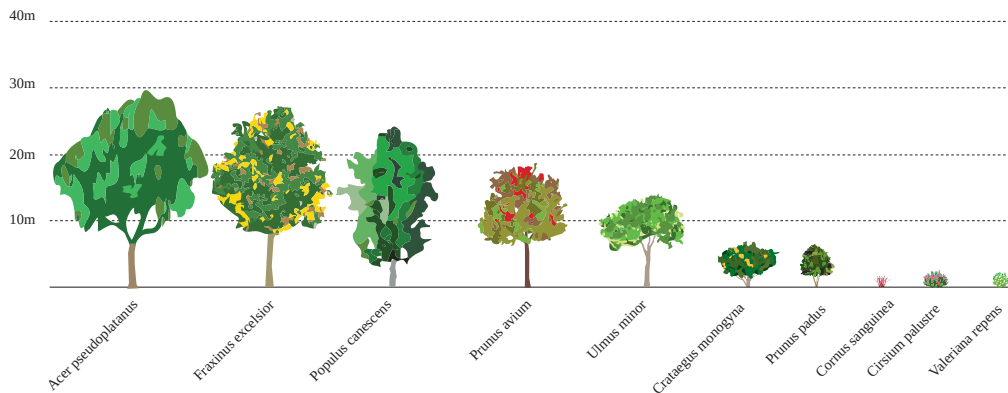

BIODIVERSITEIT BEVORDEREN

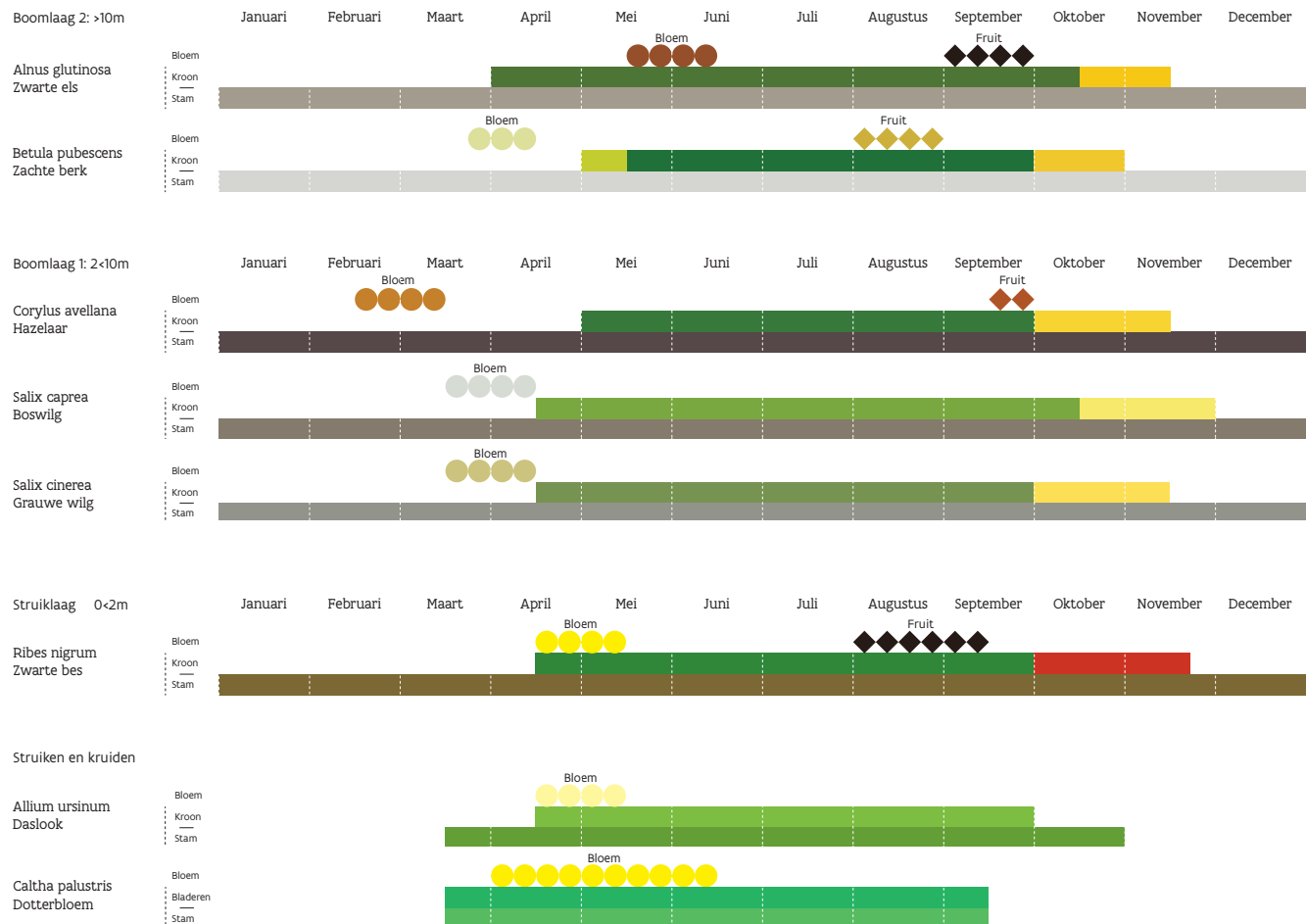
pollinators / nectar waarde

vlinders

vogels

kleine
zoogdieren

Lijst van bomen

BIODIVERSITEIT BEVORDEREN

pollinators / nectar waarde

vlinders

vogels

kleine
zoogdieren

40m

30m

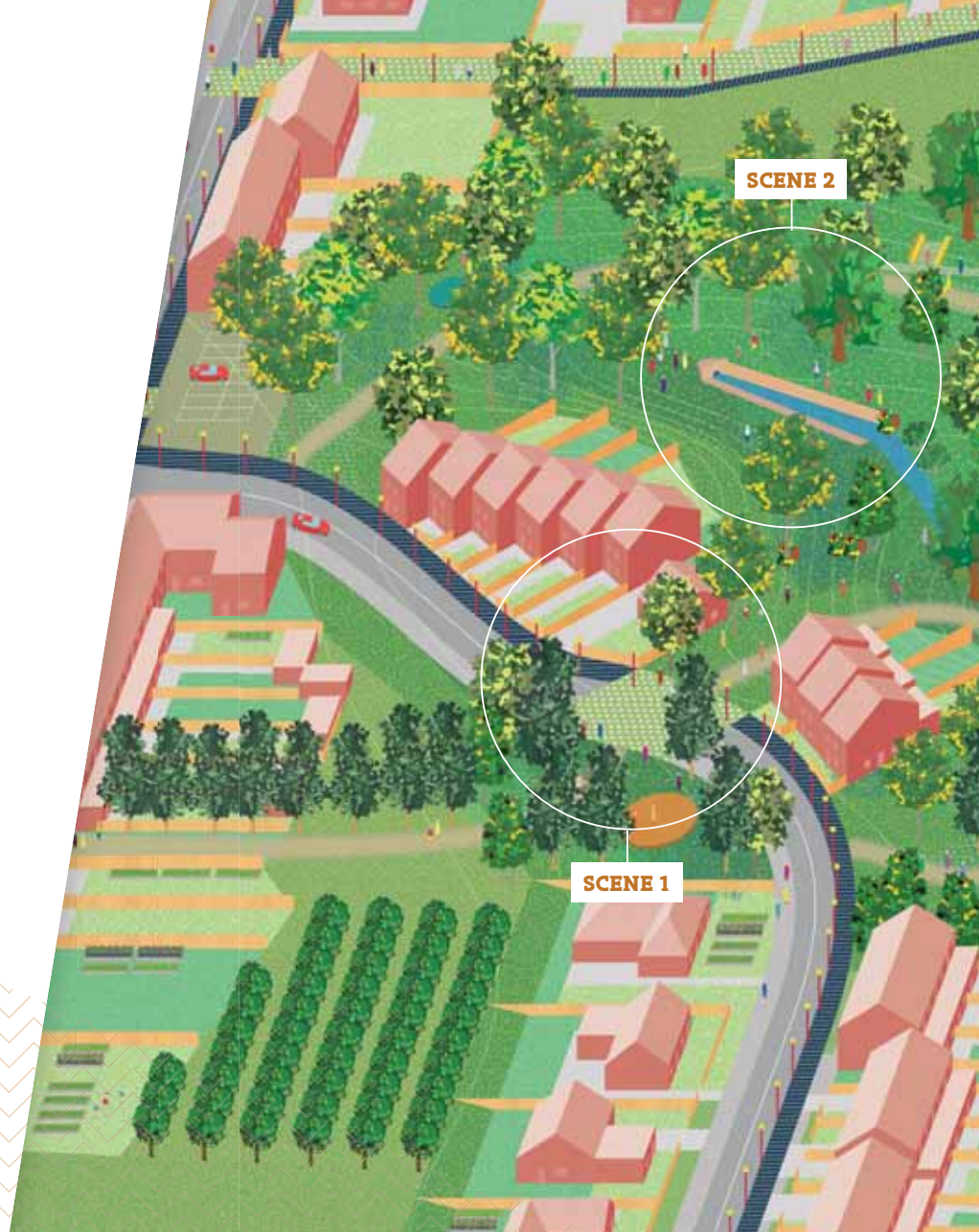
20m

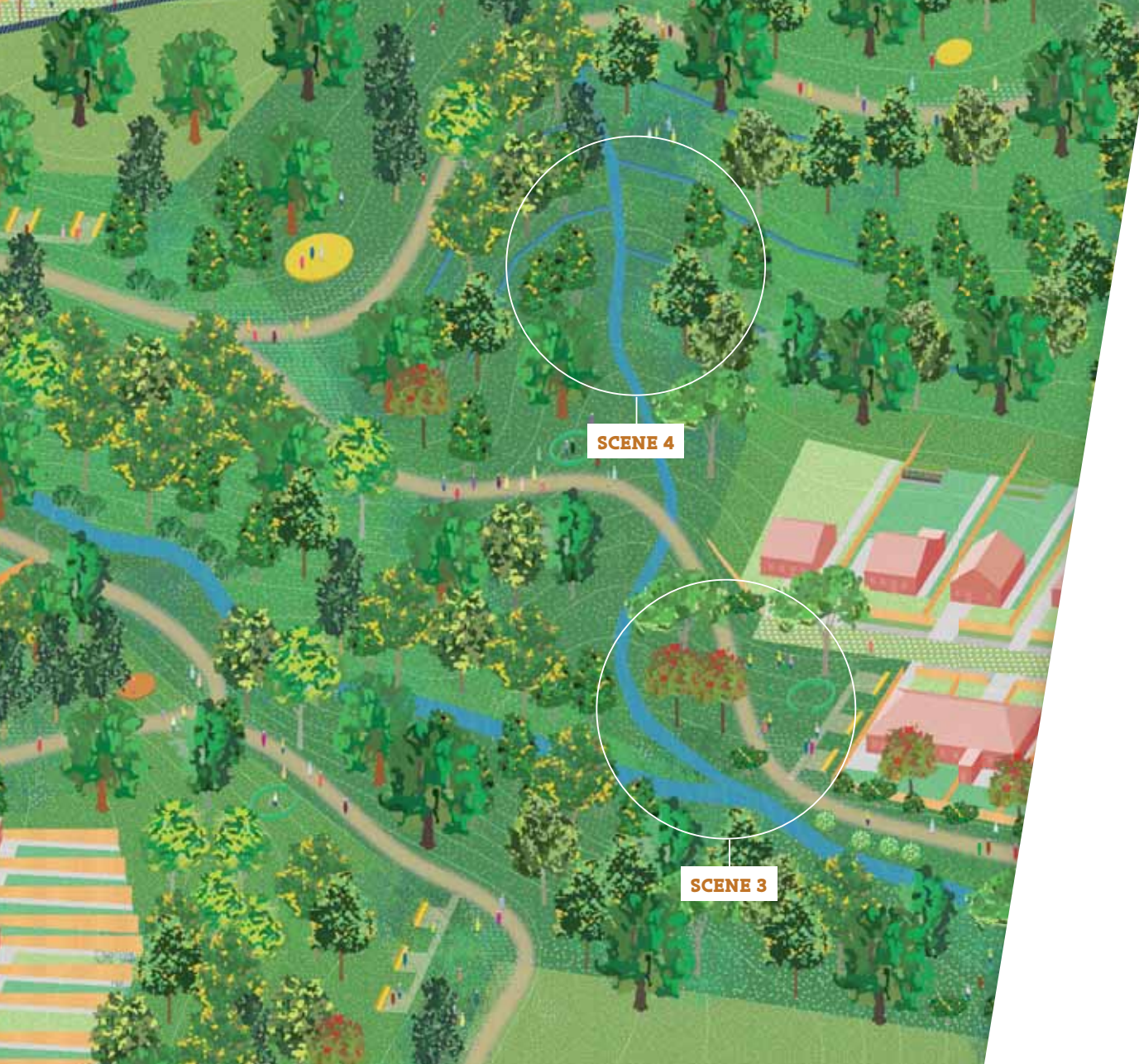
10m

*Alnus glutinosa**Betula pubescens**Corylus avellana**Salix cinerea**Salix caprea**Ribes nigrum**Iris pseudacorus**Caltha palustris**Carex riparia*

WATERBUFFERBOS 1 BRONBOS & VALLEIBOS

Een bronbos tussen woonwijken met vrijwel
permanent opborrelend gebufferd grondwater,

SCENE 4

SCENE 3

SCENE 1

Water en groen verkoelen en verfraaien dorps- en stadsomgevingen. Het is er zo veel aangenamer en gezonder om te zitten dan tussen de auto's.

“Dankzij de aanleg van een vlonderpad kunnen we nu doorheen dit natte bos wandelen.”

“Vroeger was de omheining van de achtertuin een grens. Nu deel ik met mijn burens een deel van de gronden rond mijn huis voor ontmoetingen en collectieve activiteiten rond de waterbron.”

SCENE 2

Het openstellen en gemeenschappelijk maken van (delen van) tuinen creëert ruimte voor ontmoeting en activiteiten.

SCENE 3

Infoborden geven meer uitleg over de historiek en de eigenschappen van het landschap. Een vorm van recreatief leren.

“Ik hou van wandelen in het bos en uitrusten op deze trappen naast de bronbeek. Er is veel info over de herkomst van het water en over de dieren die ervan profiteren.”

“Op de valleiflank onder het bos hebben ze het microreliëf aangepast door infiltratiegrachten aan te leggen. Zo krijgt het water meer tijd om te infiltreren en niet meteen de helling af te stromen.”

SCENE 4

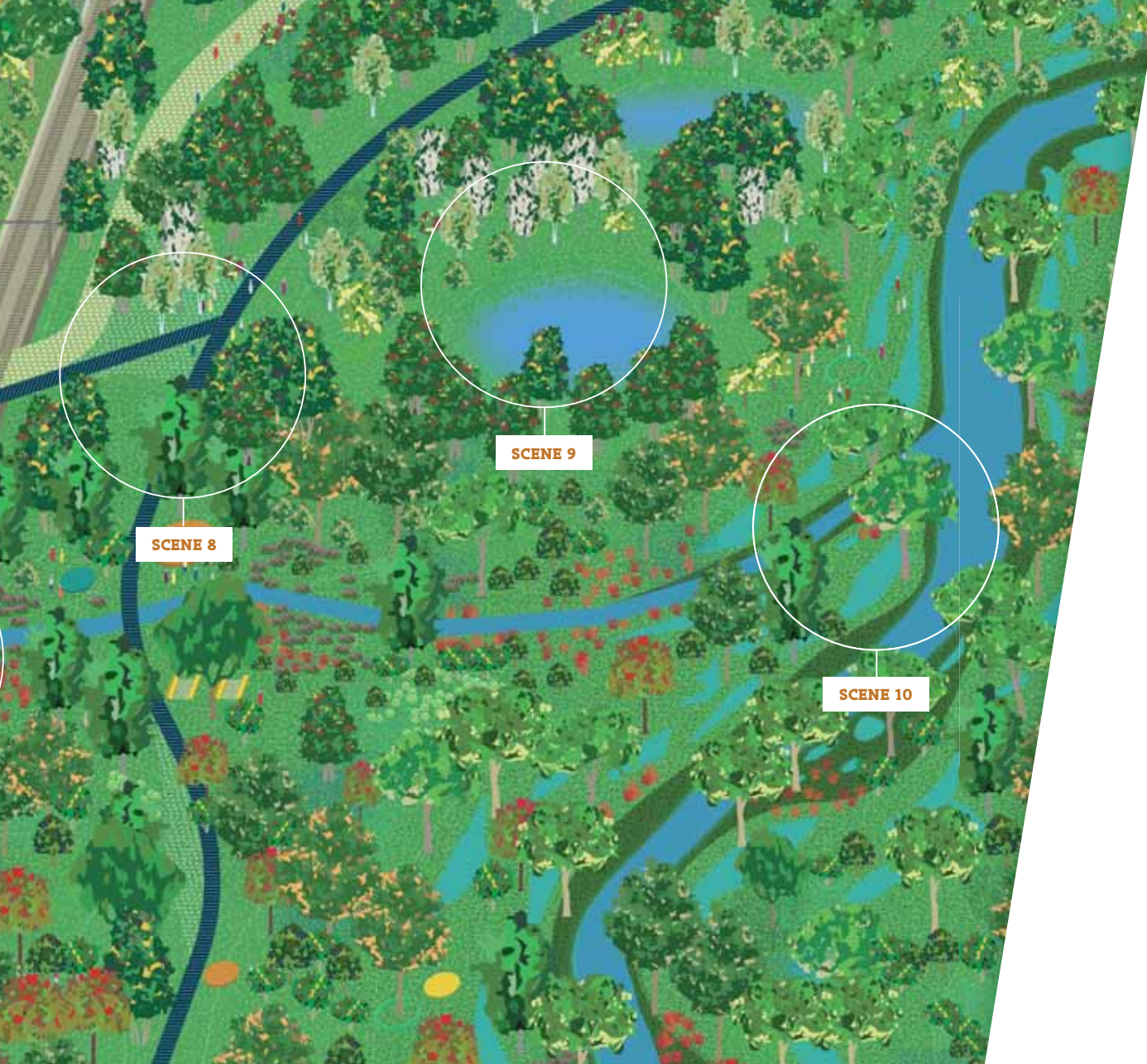
Kleine ingrepen zoals het graven van greppels volgens de hoogtelijn, geven het water meer tijd om in de bodem te dringen, zodat het niet meteen de helling afstroomt. Dit voorkomt ook erosie. Het aanplanten van bomenrijen langsheen deze grachten kan extra versterkend werken.

WATERBUFFERBOS 2

VALLEIBOS & MOERASBOS

Een nat bos dient mee als buffer voor de omliggende bebouwing. Het bos ligt op overstromingsgevoelige gronden, in de nabijheid van waterlopen. Het staat permanent onder water bij hoge waterstanden of bij overstromingen.

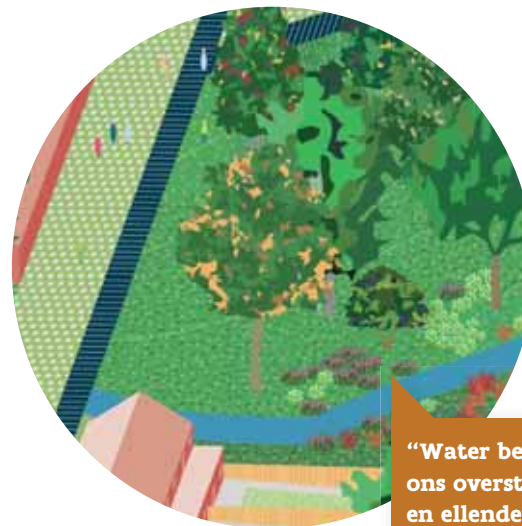

SCENE 5

De verharding wordt weggehaald en een wadi komt in de plaats. Water geeft zoveel meer leven in plaats van spelplezier dan een grijze saaie parking.

“Vroeger lag de beek onder een verharde parking. Nu is ze weer zichtbaar en kinderen komen er plezier maken.”

“Water betekende voor ons overstromingen en ellende. Het nieuwe waterbos maakt ons dorp fraaier!”

SCENE 6

Een bos is de beste natuurlijke waterbuffer om overstromingen te vermijden bij piekneerslag. Bossen dragen immers bij aan het vasthouden van water en aan infiltratie.

SCENE 7

Door de reïnspreken hoger aan te leggen, loopt het landschap onder de spoorbrug gewoon door.

“Vanuit de trein heb je een mooi zicht op het waterboslandschap. Af en toe spot je er wel een grote zilverreiger.”

“Dit fietspad in het bos is nieuw aangelegd. Langs het pad is informatie te vinden over de omgeving. Bovendien ben ik tijdens mijn fietstochten regelmatig interessante dieren en vogels tegengekomen!”

SCENE 8

Doorheen het bos lopen fiets- en wandelroutes, en zelfs een natuuromloop. De ‘Vier kilometer’ brengt je over zacht lopende paden doorheen mysterieuze broekbossen en langs natte hooilandjes met dotterbloemen en orchideeën.

SCENE 9

Door afgraven van grond wordt plaatselijk een moeras gecreëerd. In plaats van een saai grasveld staan er nu gele lis en dotterbloemen in het voorjaar.

“Met mijn kinderen kom ik vaak naar het moeras in het bos. We genieten van een wondermooie en natuurrijke omgeving met prachtige vogels. We wandelen graag rond in dit eigenaardige bos.”

“De afgelopen jaren is deze rivier meerdere keren overstroomd. De aanleg van een waterbufferbos was een cruciale stap om het water te vertragen en langer vast te houden.”

SCENE 10

Bomen, struiken en planten verbeteren met hun wortels de structuur van de bodem. Een structuurrijke bodem neemt sneller en beter water op. Ook een strooisellaag helpt water vast te houden. Elzen zijn boomsoorten die goed bestand zijn tegen overstromingen en in natte grond kunnen staan.

De vuursalamander leeft in bronbossen. Hij houdt zich op bij kleine poelen en bronnen en bij stromend water in een reliëfrijke omgeving. Hij is groot en ziet er spectaculair uit, met zijn zwarte kleur en gele vlekken.

[VUURSALAMANDER]

- 1.1 Bestaande situatie: op dit perceel wordt aan landbouw gedaan. Door zijn ongunstige ligging tussen de huizen en doorsneden met een beek, is het echter moeilijk te bewerken.

1.2 Nu de landbouwer met pensioen is, koopt de gemeente het perceel en legt een bos aan. Zo kan het water beter in de leembodem dringen. De beek krijgt haar meanderende vorm terug, waardoor het water trager wordt afgevoerd.

A photograph of a park landscape. A narrow, winding stream flows through the center of the frame. The stream is bordered by lush green grass and tall, purple flowers. Several young trees with light-colored bark and green foliage are planted along the stream. In the background, a small wooden bridge crosses the stream, and a few people can be seen walking on a path. The sky is clear and blue.

1.3 Na 10 jaar zijn de bomen al verder gegroeid en komt er gelaagdheid. Door de ondergroei spontaan zijn gang te laten gaan, zal de vegetatie verder dichtgroeien tot een echt bos.

1.4 Na 15 jaar is het waterbos een feit. Reigers, eenden en andere watervogels zie je hier bij de vleet. Er is voldoende vis en ander voedsel te vinden in de beek.

2.1 Restruimte tussen beek en bebouwing:
om wateroverlast te beperken wordt de
verharding weggehaald.

A photograph of a lush green park area. In the foreground, there is a grassy field with some purple flowers. A small stream flows through the middle ground, bordered by trees and a brick wall. In the background, a brick building is partially visible, covered in ivy. Two people are walking on a path in the distance.

2.2 Een bos wordt aangeplant zodat het water beter wordt vastgehouden in de bodem. Dit kleine bos transformeert restruimte naar kwalitatieve ruimte voor natuur, water en bewoners.

2.3 Vijftien jaar later zijn de bomen en struiken goed gegroeid, en het bos krijgt vorm. Kinderen spelen in en rond de ondiepe beek. Via stapstenen kan je naar de overkant.

-
3. Een plek om te herbronnen: in deze restruimte groeit een nieuw klein bos. De bron is opnieuw zichtbaar gemaakt. Het is nu een plek vol water, groen en spel.

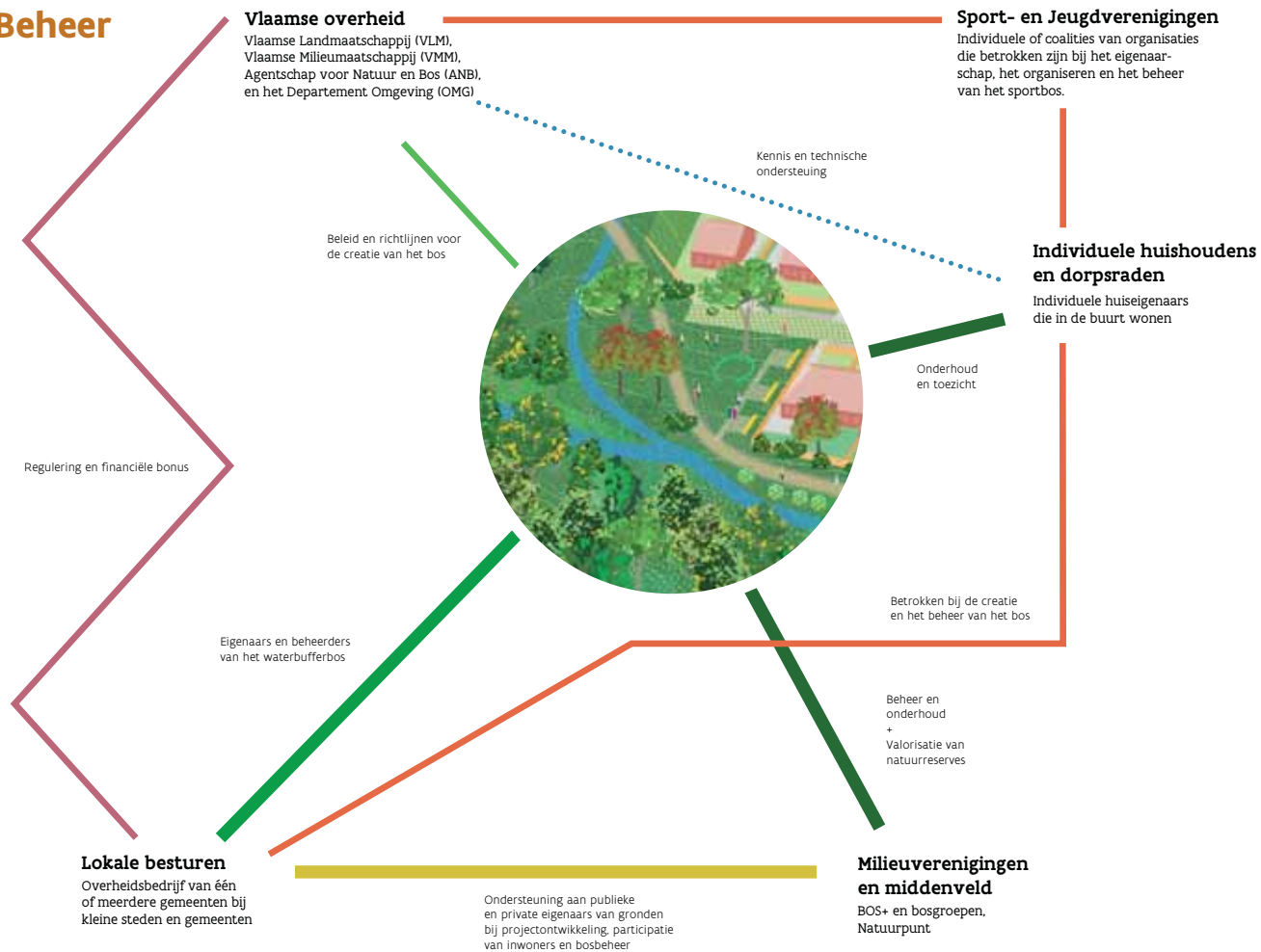

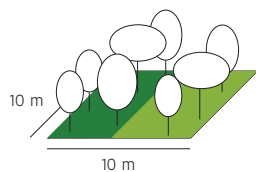
4.1 Verweven van natte natuur, water en bos creëert een oase voor biodiversiteit en helpt verdroging van het bos te voorkomen.

4.2 Via speciaal aangelegde paden worden ook natte bossen toegankelijk voor wandelaars of fietsers. Zo kunnen zij libellen, ijsvogels en bonte spechten spotten zonder deze dieren te verstoren.

Actoren & Beheer

- Zone van minimum 10 m x 10 m
- Minimum 50% van de oppervlakte bedekt door het bladerdak van de bomen.

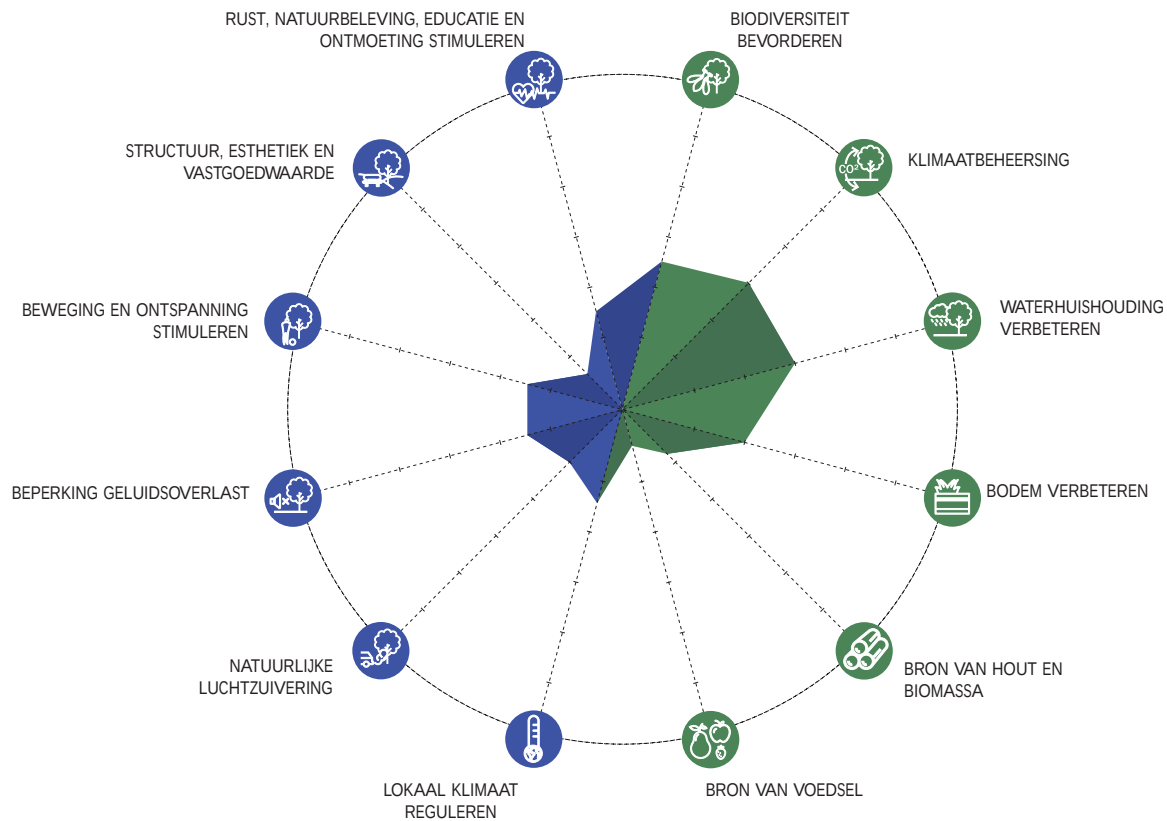
	Ontwerp en uitvoering (aanplant)
	Onderhoud
	Onderhandelingen
	Beheerlijnen
	Beleid en financiële bonus
	Beheer/onderhoud
	Kennis en technische ondersteuning
	Operationele ondersteuning

Je vindt blauwe reigers overal waar er ondiep water is en voldoende voedsel. Om te broeden hebben ze bomen nodig. Waar je die combinatie vindt, zijn ze nooit ver weg. Sinds de jaren '70 is de reiger beschermd in België.

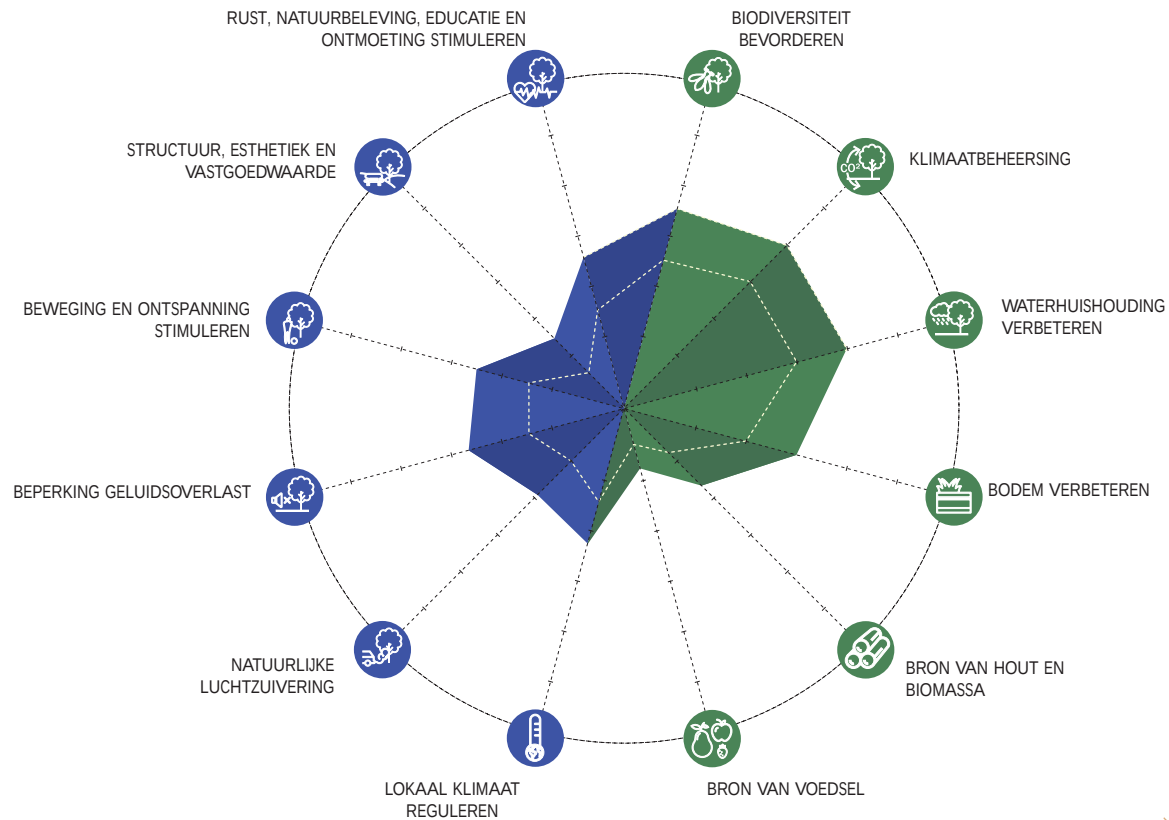
[BLAUWE REIGER]

Ecosysteemdiensten

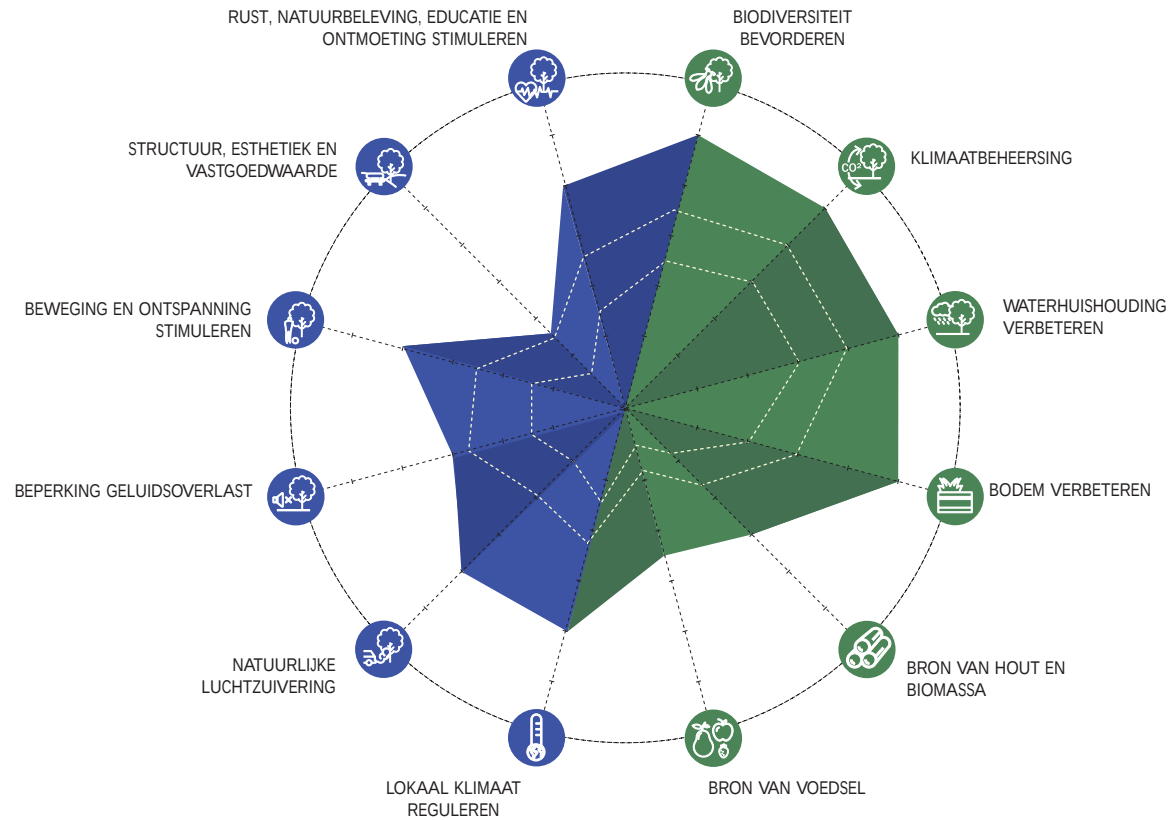

STARTSITUATIE PROJECT

FASE 1

Ecosysteemdiensten

FASE 2

Hoe maximaliseer je ecosystemendiensten?

Vochtige of natte bosgebieden zijn vaak zeer interessante, unieke biotopen voor specifieke fauna en flora, en leveren daarmee een belangrijke bijdrage aan de biodiversiteit. Variatie in bosstructuur (soorten en leeftijden) en in bodemsamenstelling, en de aanwezigheid van dood hout, kunnen deze biodiversiteit nog bevorderen. De precieze soortensamenstelling is sterk gelinkt met de mate en de periode waarin het bos onder water staat.

Naast de koolstofopslag in hun biomassa, zijn waterbufferbossen in staat om grote hoeveelheden koolstof vast te houden in de bodem. Natte bossen vormen één van de meest geschikte natuurtypes voor deze ecosystemedienst. Vermijd bodembewerking en laat dood hout en biomassa liggen om deze mogelijkheid maximaal te benutten.

Plan bossen langs waterlopen, opdat ze een buffer vormen bij overstromingen en bij hoge waterstanden de stroomsnelheid kunnen verlagen. Stem de boomsoortenkeuze af op de gemiddelde vochtigheidsgraad van de bodem en op de tijdsduur van de overstromingen (af en toe, zeer tijdelijk of bijna constant of hoogste waterpeil).

Leg bossen aan tot tegen (onverharde) rivieroeveren met een hoge erosiegevoeligheid. De wortelstelsels houden de bodem vast en gaan erosieverschijnselen tegen.

Zo vermijdt u ook overstromingen door oever- of dijkbreuken. Deze bossen zorgen er bovendien voor dat er geen hoop aarde wegspoelt. Zo wordt vermeden dat rivieren verderop dichtslibben.

5

Bedrijfsbos

Bedrijven kunnen op verschillende manieren bijdragen tot meer bos in Vlaanderen. Ze kunnen een deel van hun eigen terrein bebossen of elders een stuk grond kopen en laten bebossen. Steeds meer bedrijven zetten daarop in en ze werken daarvoor samen met andere organisaties. Op die manier dragen ze bij aan de strijd tegen de klimaatverandering. Ze nemen hun maatschappelijke verantwoordelijkheid op en het is goed voor hun imago.

Een eigen bedrijfsbos aanplanten op het bedrijventerrein of op een grond in de buurt is voor veel ondernemingen de perfecte manier om aan te tonen dat ecologie en duurzaamheid prioritair zijn. Maar ook bedrijven die geen (geschikte) gronden hebben, kunnen bossen aanplanten. Verschillende organisaties zoals Bos+ en Natuurpunt en ook de Bosgroepen hebben een aanbod uitgewerkt om bedrijven te helpen met hun boswensen. Zelfs kleine bossen kunnen al een verschil maken.

Nieuwe bossen aanplanten hebben trouwens veel voordelen waarvan bedrijven kunnen meegenieten. Ze brengen verkoeling aan de omgeving en zorgen voor een betere waterregulering. Daarenboven bieden ze onderdak aan tal van diersoorten. Voor werknemers is het een ideale plek om tot rust te komen en te ontstressen. Daarnaast is een aanplantactie een geweldige teambuildingactiviteit waar iedereen nog jaren over praat. Uw klanten kan u verwennen door voor elk van hen een gepersonaliseerde boom te planten als relatiegeschenk. Bovendien is het een geschenk dat blijft geven. Over 10, 15 of 100 jaar staan die bomen er nog steeds en vormen dan mis-

schien wel een echte boskathedraal waar uw kleinkinderen van kunnen genieten.

Houtproductie kan in bedrijfsbossen een prominente rol spelen en dan spreken we van een houtproductiebos, maar dat hoeft niet zo te zijn. In Vlaanderen gaan we, wat betreft bossen en houtproductie zowel bij beheer als bosaanleg voor multifunctionele bossen. Zowel ecologie, houtproductie als recreatie en heel wat andere ecosysteemdiensten zijn belangrijk en in de meeste bossen kan je die goed combineren.

Alle bossen produceren hout en deze 'hout-groei' kan zeker ook benut worden. Door nu en dan hout uit het bos te halen is niets mis mee, integendeel, zolang het maar op een goede en verantwoorde manier gebeurt.

Door de houtkap wordt het bos 'uitgedund', en komen er open plekken in het bos. Zo kan het bos verjongen. Open plekken zijn ook een optimale habitat voor sommige planten en dieren die minder houden van het dichte bos. Open plekken stimuleren dus de biodiversiteit van het bos. Met hout dat uit bossen wordt

gehaald kan je heel veel doen. Jammer genoeg is een heel groot deel ervan vandaag nog bestemd voor verwarming wat een negatieve effect heeft op de lokale luchtkwaliteit door de uitstoot van fijn stof. Slim stoken in aangepaste kachels zou dit effect kunnen inperken. Meer info: <https://omgeving.vlaanderen.be/stook-slim>.

Hout kent bij voorkeur andere toepassingen. Er bestaat een markt voor de verwerking van kwaliteitshout tot allerlei houtproducten (zoals tafels en stoelen). Dit kan via lokale initiatieven nog versterkt worden.

Ecosysteemdiensten

In Vlaanderen gaat men zowel bij het beheer als bij de aanleg van bossen voor multifunctionele bossen. Zowel ecologie, houtproductie als recreatie en heel wat andere ecosysteemdiensten zijn belangrijk. In de meeste bossen kan je die goed combineren. Deze functie moet je dus zeker zien als onderdeel van een multifunctioneel bosbeheer.

Opdrachtgever

Zowel overheden als bedrijven kunnen opdrachtgever zijn.

Gebruiker

Werknemers, buurtbewoners, verenigingen.

Geleverde ecosysteemdiensten

Realisatie, draagvlak en ontwikkeling

Boomkwekerijen vallen niet onder het bosdecreet, tenzij ze in het bos gelegen zijn.

Sommige private bosgebieden zijn tot op heden afgesloten voor het publiek. Als je luistert naar de eigenaars en rekening houdt met de hun beweegredenen, dan kunnen er wellicht mogelijkheden gevonden worden om nog meer bos open te stellen voor het publiek.

Vaak wordt hiervoor gewerkt met toegankelijkheidsvereenkomsten. Op deze wijze wordt er meer plaats gecreëerd voor zachte recreatie en verhoogt de sociale functie van het bos.

Het multifunctioneel productiebos is voor overheden ook een interessante piste om de kosten voor het beheer zo veel mogelijk te beperken. Multifunctionele productiebossen beogen immers inkomsten via een duurzame houtoogst. Deze inkomsten kunnen dan opnieuw in het bos geïnvesteerd worden om de multifunctionaliteit te optimaliseren. Het is ook een middel om de waarde van het hout als klimaatvriendelijke grondstof voor de circulaire economie te promoten.

Te combineren met

Speelbos, natuurgericht bos, stadsrandbos,

Aandachtspunten

Binnen een multifunctioneel bosbeheer is het belangrijk oog te hebben voor de verschillende functies van bossen (koolstofopslag, biodiversiteit, recreatie, waterhuishouding, bodemverbetering, houtproductie). Ze kunnen elkaar zelfs versterken.

Duurzaam beheerde bossen krijgen een duurzaamheidslabel FSC ([www FSC be](http://www.FSC.be)) of PEFC ([PEFC be](http://www.PEFC.be)).

Als lokale overheid kan je terecht bij organisaties als BOS+ of de Bosgroepen. Deze organisaties stellen hun kennis graag ter beschikking. Het Praktijkboek Bosbeheer is ook een goede referentie.

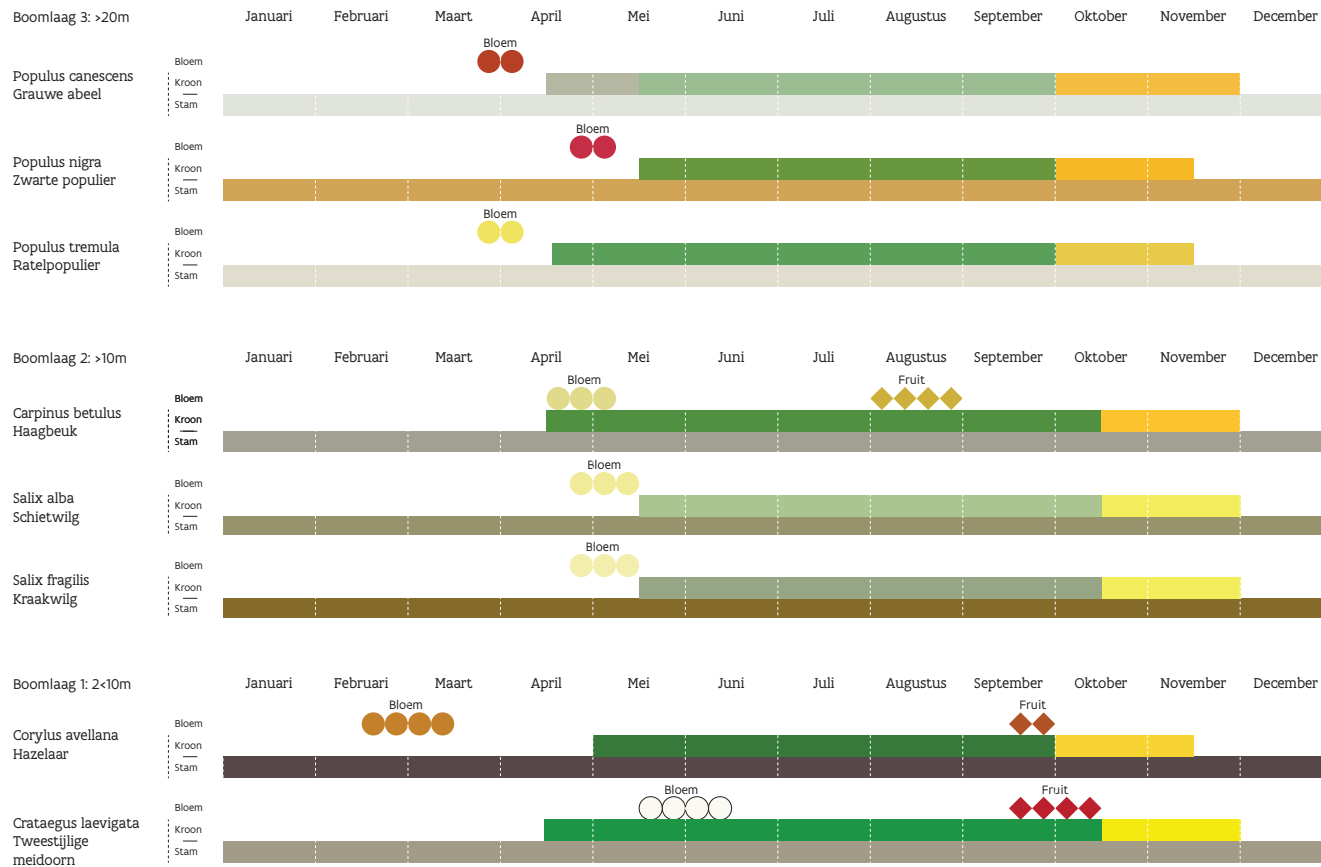

Deze mooie porceleinzwam kan worden aangetroffen op dood en verzwakt beukenhout. Samen met bacteriën en kleine dieren maakt de zwam humus van het dode hout, wat dan weer als voedsel dient voor kruiden, struiken en bomen. Zo is de kringloop rond.

[PORCELEINZWAM]

Lijst van bomen

BIODIVERSITEIT BEVORDEREN

pollinators / nectar waarde	vlinders	vogels	kleine zoogdieren
    			
    			
    			
    			
    			
pollinators / nectar waarde	vlinders	vogels	kleine zoogdieren
    			
    			

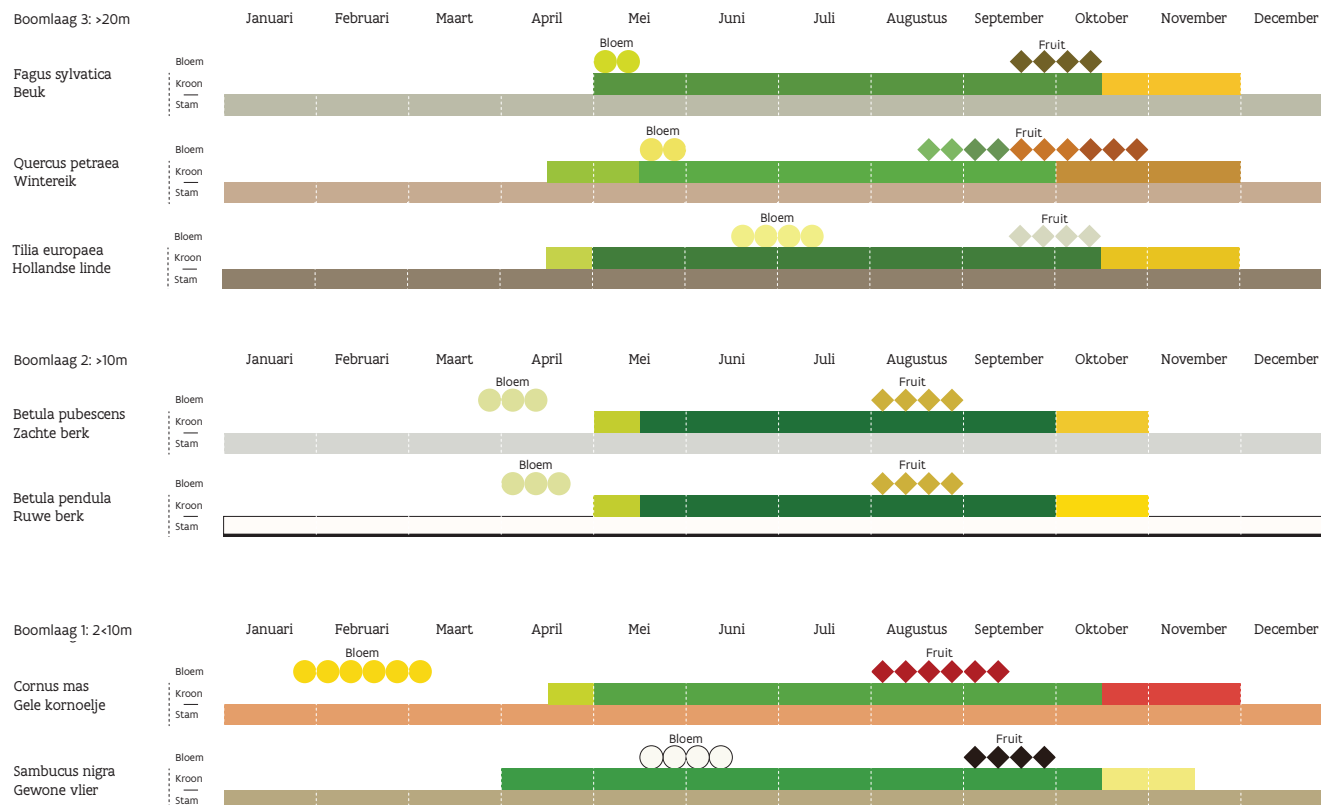

DISCLAIMER 1: De bomen worden hier als vrijstaande bomen voorgesteld, niet in een boscontext. De vermelde inheemse bomensoorten zijn indicatief. Voor de boomkeuze vertrek je van de lokale condities zoals het bodemtype, maar ook de geplande activiteiten zijn mee bepalend in een meer verstedelijkte omgeving. Laat je bodem goed onderzoeken voor je start met het ontwerp en de aanplant en ga na wat de maatschappelijke uitdagingen en wensen zijn. De subsidieregeling voor het realiseren van bos vind je op de site van het ANB. Om in aanmerking te komen voor de subsidies moet voldaan zijn aan de criteria van "bos". Bekijk goed waarvoor subsidie kan verkregen worden. Momenteel wordt ook onderzocht of de lijst met bomen die in aanmerking komt voor subsidies moet worden bijgesteld omwille van de klimaatverandering.

DISCLAIMER 2: Voor een bostype met meerdere functies vertrek je van een goed landschapson ontwerp. Naast een goed ontwerp en een juiste boomkeuze is ook het beheer van het bos belangrijk. Het beheer bepaalt onder meer mee de totstandkoming van de kruidlaag van het bos.

DISCLAIMER 3: Een stappenplan voor de aanleg van een duurzaam en kwaliteitsvol bos vind je op de site van het ANB (kompasnaald bos aanleggen). Ook verschillende instanties en organisaties zoals het ANB, Bos+, de Bosgroepen en Regionale landschappen ondersteunen gemeenten hierbij.

Lijst van bomen

BIODIVERSITEIT BEVORDEREN

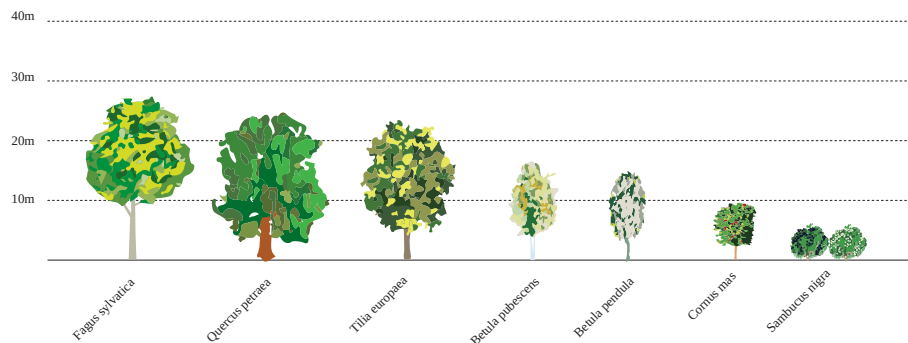
pollinators / nectar waarde

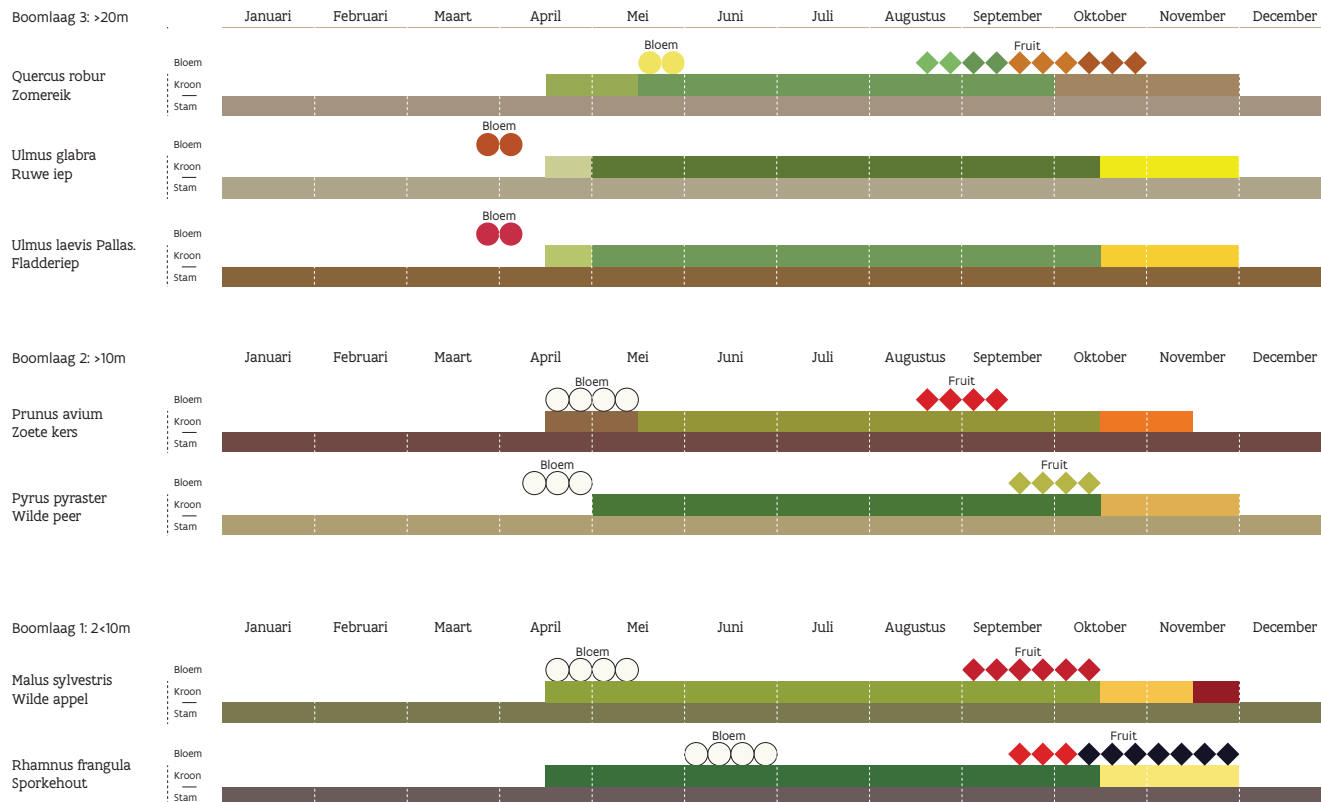
vlinders

vogels

kleine
zoogdieren

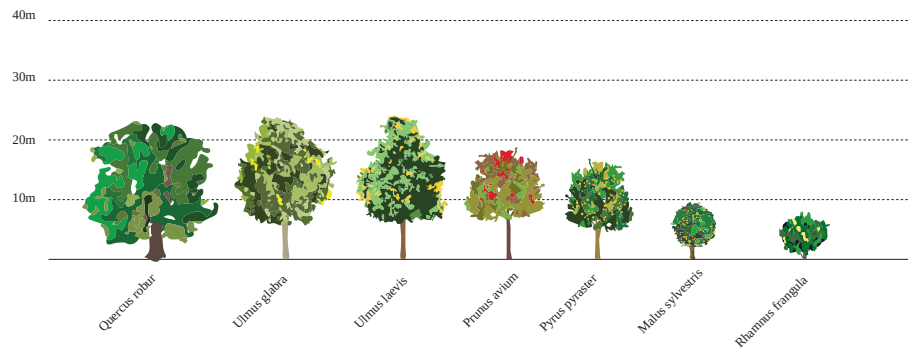
Lijst van bomen

BIODIVERSITEIT BEVORDEREN

pollinators / nectar waarde	vlinders	vogels	kleine zoogdieren
    			
    			
    			
    			
    			
    			
    			

Bedrijven bebossen een deel van hun eigen terrein of ze kopen een stuk grond dat wat verder ligt om het te bebossen. Ze stellen dit ook open voor de buurt. Bedrijven werken hiervoor vaak samen met andere organisaties en instanties, zoals natuurverenigingen of scholen.

SCENE 1

Het bos verruimt de werkomgeving. Werknemers kunnen al wandelend vergaderen en 's middags samen lunchen in het bos. Het groen neemt de stress weg en maakt hen creatiever en productiever.

“Vroeger speelde onze hele dag zich af op het bedrijventerrein, met ons nieuw bos kunnen we ook in het groen werken.”

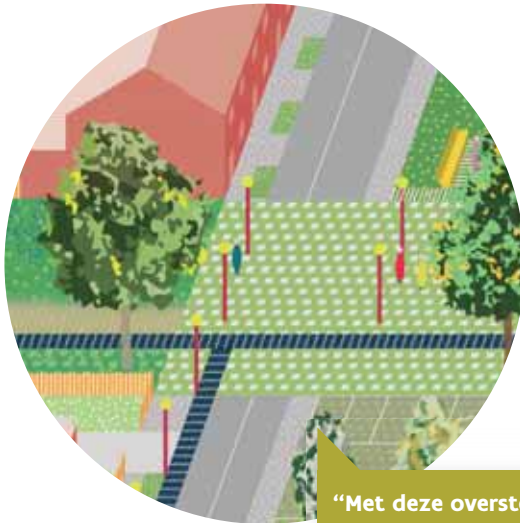
“Geweldig! Eindelijk kunnen we onze pauze doorbrengen op een gezonde, groene plek en echt ontspannen.”

SCENE 2

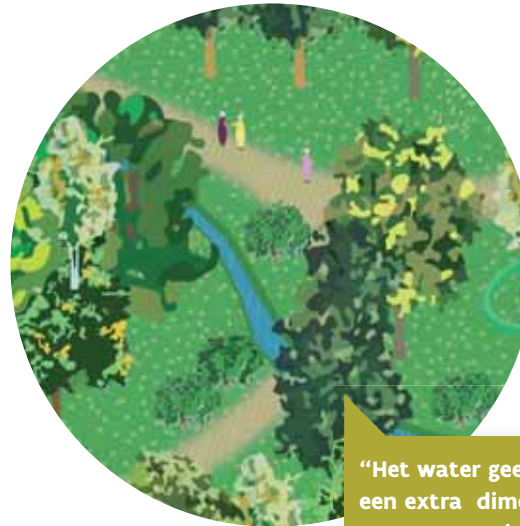
Bedrijven beseffen dat een aangename werkomgeving belangrijk is voor het welzijn van hun werknemers. Uit onderzoek is gebleken dat werknemers met zicht op groen minder gespannen zijn. Ze zijn bovendien meer tevreden over hun baan en hun ziekteverzuim ligt gevoelig lager.

SCENE 3

Groene Functionele Belevingstrajecten (of GFB-trajecten) leiden fietsers en wandelaars op een snelle, aangename en gezonde manier naar de school, het werk of het centrum. Ze zijn een mooi alternatief voor verplaatsingen langs drukke, lawaaierige en onveilige autowegen met fijn stof. Bossen kunnen deel uitmaken van een GFB-traject. Onderweg valt er van alles te zien en te ontdekken.

“Met deze oversteekplaats kunnen we veilig van de school naar het bos!”

“Het water geeft het bos een extra dimensie. Het is aangenaam zitten aan de rand van de oever.”

SCENE 4

Bossen kunnen de infiltratiesnelheid van water in de bodem verbeteren. Ze kunnen water vasthouden, water bergen en het water later weer afgeven. Bossen zuiveren het water ook wat goed is voor de biodiversiteit.

SCENE 5

Bedrijven kunnen ook elders en ten voordele van andere groepen investeren in meer bos. Misschien zijn ze wel geïnteresseerd in een samenwerking met de school.

“Dankzij de samenwerking met het bedrijf is onze speelplaats groener geworden. Er zijn ook fruitbomen- en bessenstruiken geplant.”

“Soms neemt de juffrouw ons mee naar het bos, en doen we daar workshops met hout. Volgende week maken we vogelkastjes, dat is zo leuk!”

SCENE 6

In een bos is er altijd hout te vinden. Met stukken van omgewaaide bomen of afgevallen takken kunnen leerlingen uit de nabije school aan de slag, en misschien maken ze er wel kampen van.

SCENE 7

Bedrijven moeten vaak buffers aanleggen om de hinder voor omwonenden te minderen. Door middel van bos kunnen ze deze ecologisch opwaarderen.

“Dit perceel was vroeger voorbehouden voor de industrie en het was omheind. Nu is het omgevormd tot een bos dat voor iedereen toegankelijk is.”

“De lokale schrijnwerker heeft met hout van het bos tafels voor het bedrijfsrestaurant gemaakt.”

SCENE 8

Om ervoor te zorgen dat geoogst hout de opgenomen koolstof langdurig blijft vasthouden, moet het hout zoveel mogelijk gebruikt worden voor duurzame toepassingen, bijvoorbeeld als bouw materiaal. Bij minderwaardige toepassingen, bijvoorbeeld verbranding voor energie, komt de koolstof immers snel in de atmosfeer.

SCENE 9

Bedrijfsbossen kunnen voor iedereen opengesteld worden. Zo kunnen buurtbewoners genieten van dat stukje bos. De overheid stimuleert het openstellen van privébossen.

“In de zomer ontmoeten de bewoners en de werknemers elkaar. Zo leren we meer over de bedrijven in onze buurt.”

“In plaats van industrie hebben we nu vlak achter onze privétuin een bos vol beuken, waarvan iedereen kan genieten.”

SCENE 10

Bedrijven die nog een groot of een klein braakliggend terrein ter beschikking hebben of willen aankopen, kunnen er een bos van maken. Ook al is het maar beperkt toegankelijk, de dieren varen er sowieso wel bij. Op bosteller.be staat meer informatie over mogelijke subsidies en ondersteuning door de overheid.

SCENE 11

Maak ook bedrijfssbos toegankelijk voor werknemers en omwonenden.

“Via de wandelbrug kunnen we vanuit het kantoor oversteken naar het bos waar we onder de middag picknicken.”

“Ook van de restruimte hebben we bos gemaakt met wintereik en zomerlinde, als buffer tussen de snelweg en de buurt. Het blad van de lindeboom is goed verteerbaar en verbetert de bodem van het bos.”

SCENE 12

Treurige, desolate plekken, bijvoorbeeld naast snelwegen, kunnen bos worden. Ze temperen geluid en onttrekken de snelweg aan het zicht. Het is een nuttige invulling van restruimtes of bufferstroken. Verschillende dieren vinden er zeker ook een thuis.

-
1. **Werknemers met groene vingers zorgen voor bosbeheer.** Als bomen oud kunnen worden, nemen ze meer koolstof op. Dood hout mag in het bos achterblijven. Het gehakte en gezaagde hout wordt gebruikt om in het bos vlonderpaden aan te leggen en bij renovatie van het eigen bedrijfsgebouw.

-
2. Werknemers lunchen aan de rand van het bos.
Dat is veel gezelliger dan in de saaie refter
of de rommelige hangar.

3.1 Bestaande situatie: een braakliggend terrein tussen het bedrijf en de woonwijk wordt niet benut. Het ligt er troosteloos bij en er vinden geen activiteiten plaats.

3.2 Het bedrijf werd in de hoogte uitgebreid en koos voor meer bos en groene ruimte voor de werknemers. Ook pionierbomen worden aangeplant, zodat al snel de indruk ontstaat dat er een bos groeit. Het bos is nog wat open, maar het terrein ligt er al minder saai bij dan voorheen.

3.3 Na dertig à veertig jaar is het terrein een echt bos geworden met verschillende lagen: de strooisellaag, de kruidlaag, de struiklaag en de boomlaag worden zichtbaar. Het bos is opengesteld voor de buurt en kinderen komen er spelen.

3.4 Doorheen de seizoenen ziet het bos er altijd anders uit. Kinderen gaan op ontdekkingstocht en tijdens de middagpauze of sommige bedrijfsactiviteiten ontmoeten werknemers en buurtbewoners elkaar.

4.1 De landmeter meet de restruimte op naast de snelwegbrug. De ruimte wordt weinig benut en wordt als onveilig beschouwd. Na overleg met de omliggende wijken beslist de gemeente er een bos aan te leggen. Het bos kan misschien ook wat het geluid van de autoweg milderden en de weg aan het zicht onttrekken.

4.2 De eerste bomen worden aangeplant en gemotiveerde buren kunnen daarbij een handje toesteken.

4.3 Na twintig jaar begint het echt al op een bos te lijken. De bomen zijn groot geworden en onder de grote bomen staan er kruiden, struiken en kleine boompjes.

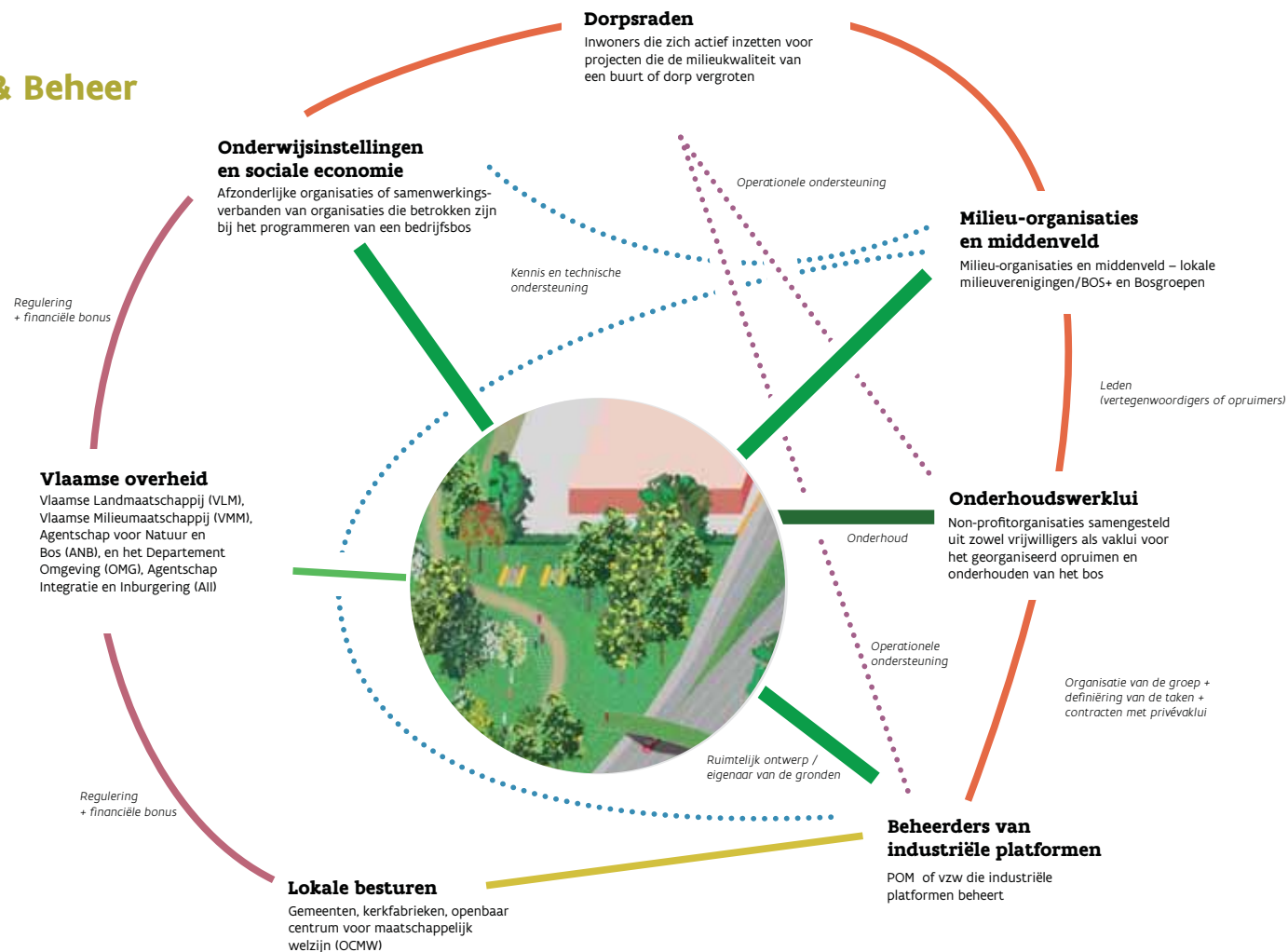

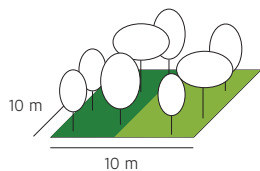
4.4 Aan de snelweg ligt nu een echt bos, dat ook duurzaam beheerd wordt. Een eerste lading hout wordt via speciaal daarvoor voorziene pistes uit het bos gehaald en gebruikt voor zitbanken in het bos.

4.5 Doorheen de seizoenen ziet het bos er heel anders uit. Bladeren groeien in de lente, verkleuren in de herfst en vallen af tegen de winter. Het invallende licht wordt gefilterd en doet het bos er 's morgens heel anders uitzien dan 's avonds. Buurtbewoners vinden in elk seizoen hun weg naar het bos.

Actoren & Beheer

- Zone van minimum 10 m x 10 m
- Minimum 50% van de oppervlakte bedekt door het bladerdak van de bomen.

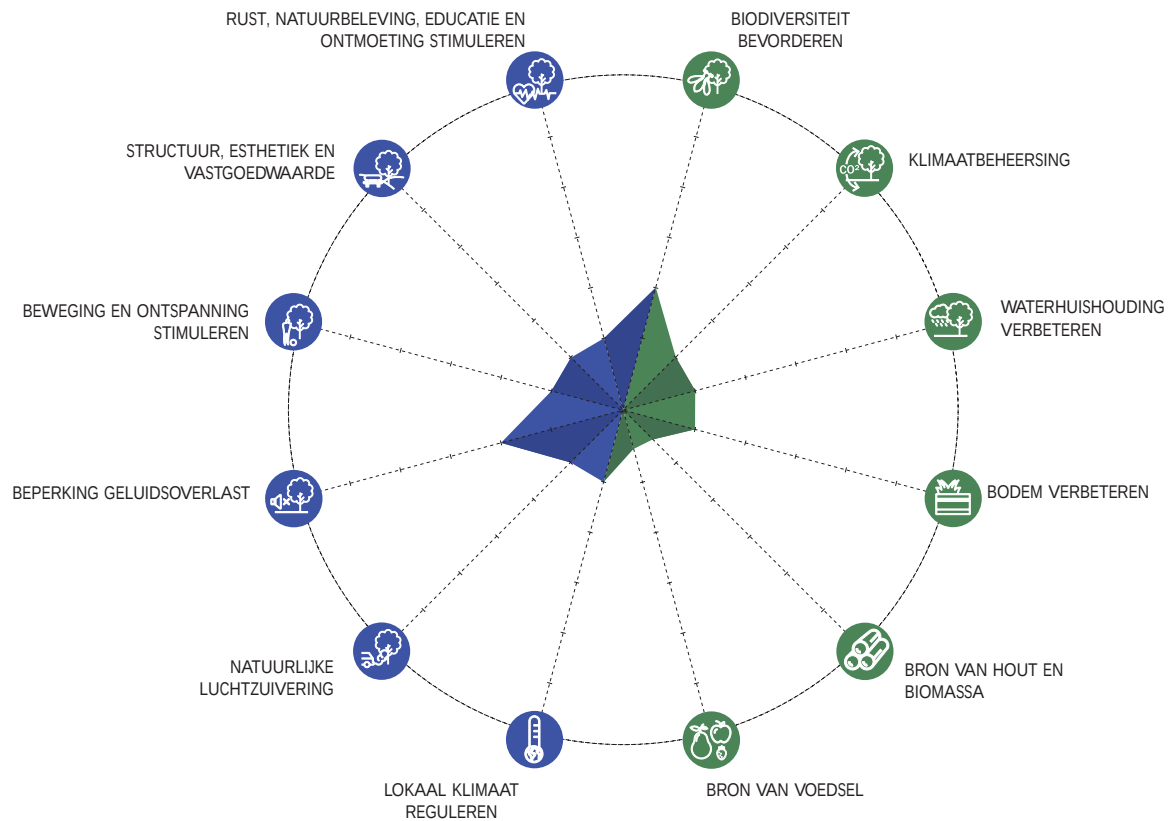
	Ontwerp en uitvoering (aanplant)
	Onderhoud
	Onderhandelingen
	Beheerlijnen
	Beleid en financiële bonus
	Beheer/onderhoud
	Kennis en technische ondersteuning
	Operationele ondersteuning

Je vindt dit zwammetje niet op rode kool (waar het wel zijn naam aan dankt), maar in bossen met beuken. Je treft ze meestal in kleine groepjes aan. Ze leven op de wortels van kleine beuken, die ze voorzien van voedingsstoffen en beschermen tegen parasieten. De rodekoolzwam krijgt via de boomwortels suikers in de plaats.

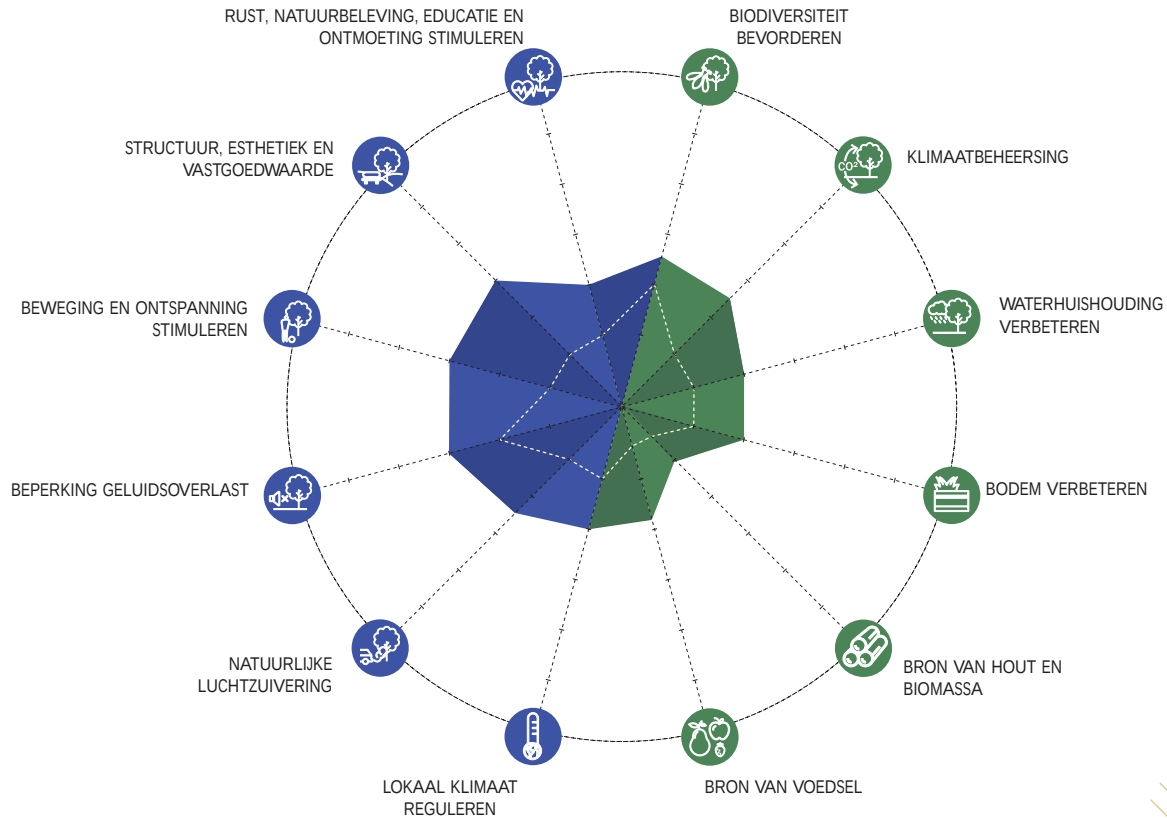
[RODEKOOLZWAM]

Ecosysteemdiensten

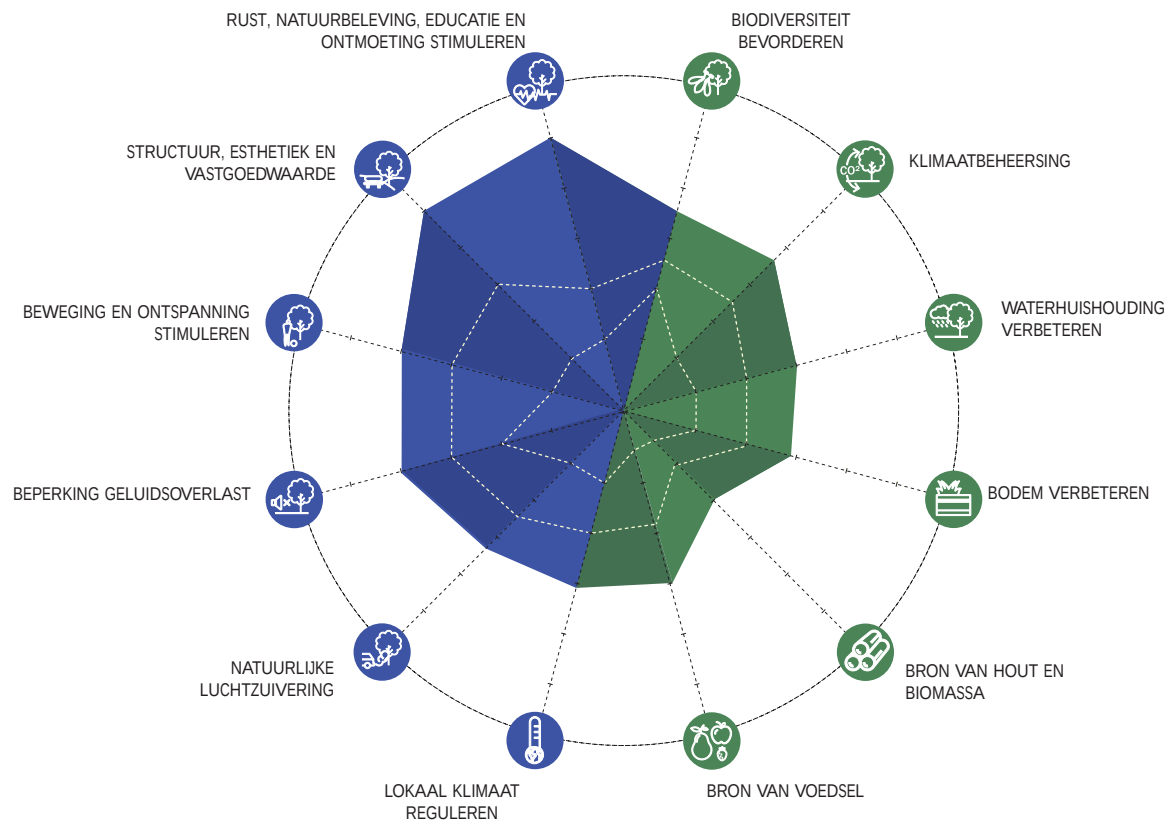

STARTSITUATIE PROJECT

FASE 1

Ecosysteemdiensten

FASE 2

Hoe maximaliseer je ecosysteemdiensten?

De houtproductie op lange termijn bevorder je in de eerste plaats door de principes van het duurzaam bosbeheer toe te passen. Dat betekent dat je de nodige aandacht geeft aan een doordachte, gevarieerde soortenkeuze (standplaatsgeschiktheid en weerbaarheid tegenover extreme omstandigheden zoals droogte), aan het verzekeren van goede groeiomstandigheden, aan boomverzorging (in geval van plagen, ziektes, droogte etc.), en aan periodieke oogstregimes. Binnen deze principes gaan houtproductie en andere ecosysteemdiensten hand in hand; een productief bos is ook een gezond en biodivers bos.

Laat een bos oud worden. Het aanleggen van een netwerk van Oude, Aftakelende en Dode bomen (OAD) creëert een leefgebied voor soorten die daaraan gebonden zijn. Daarnaast wordt de voorraad dood hout op peil gebracht en gehouden, wat goed is voor de koolstofopslag. Zo een habitatnetwerk bestaat uit bosrefugia, habitatboomgroepen, habitatbomen en dood hout in alle stadia van vertering, zowel staand als liggend.

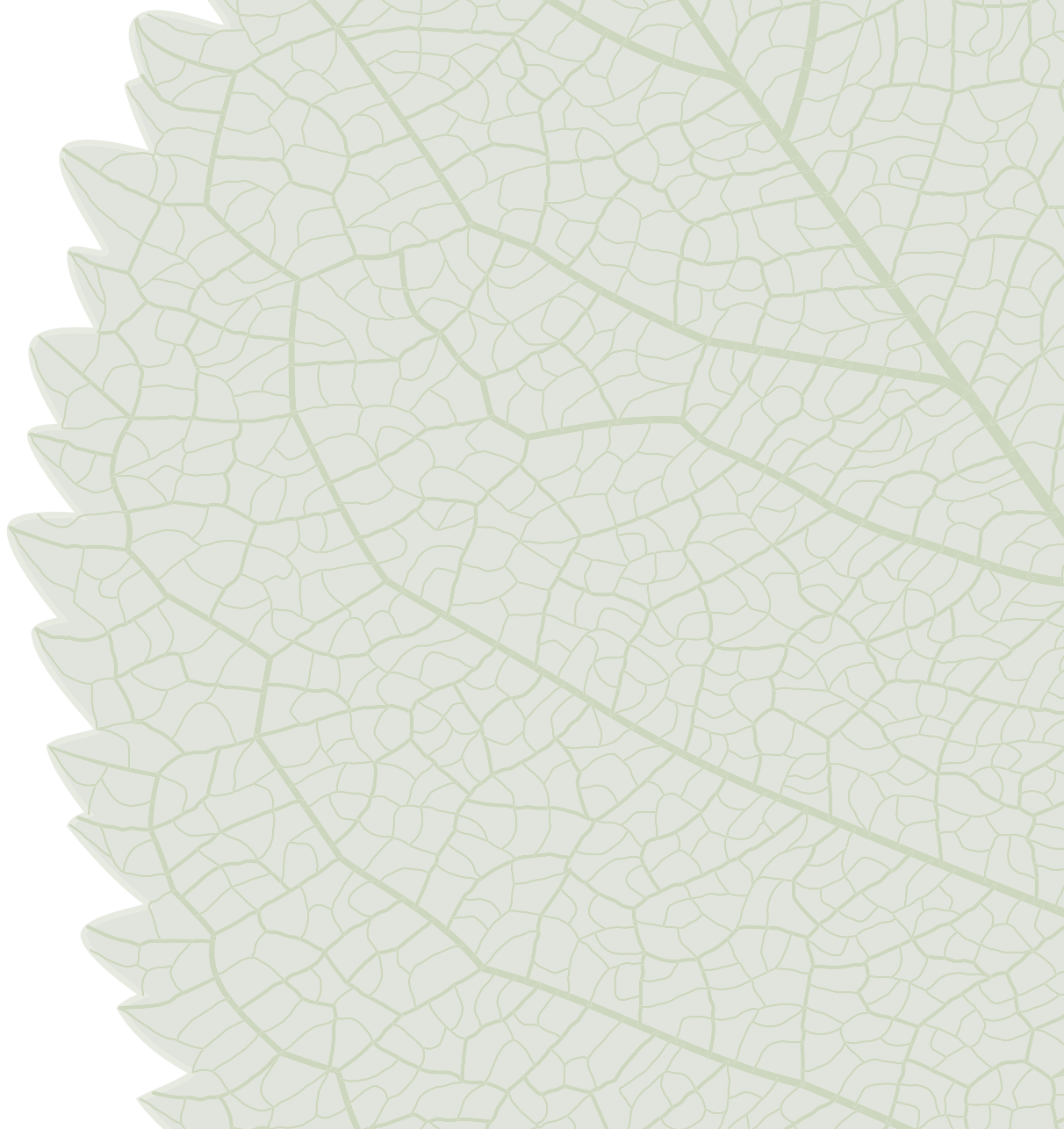
Hou bij de boomsoortenkeuze ook rekening met de afbreekbaarheid van het stooisel voor een rijkere bodem.

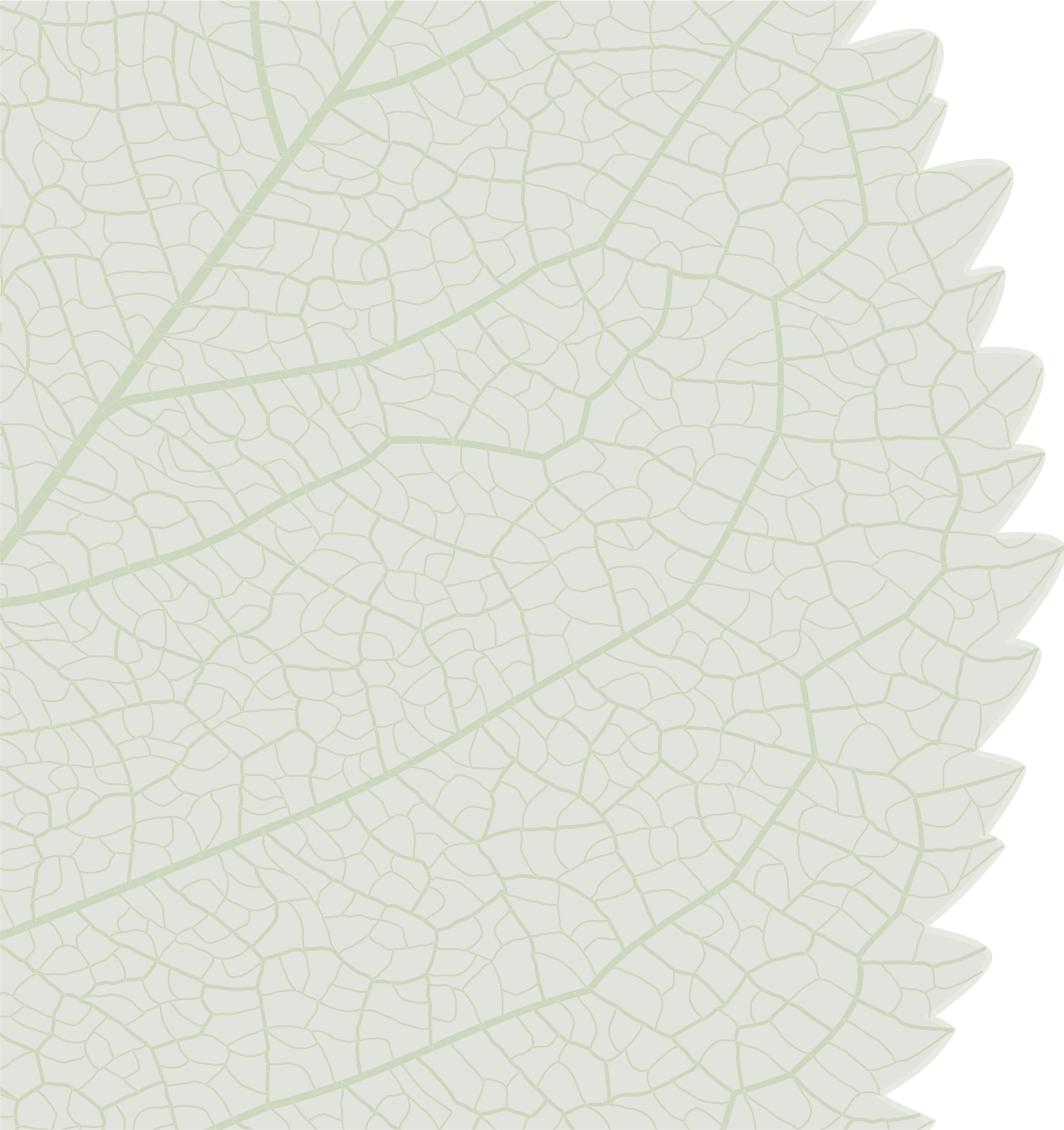

Promoot het openstellen van bedrijfsbossen voor het publiek; ze vormen een perfecte omgeving om te wandelen, te fietsen of voor andere vormen van zachte recreatie.

Bedrijfsbossen met een beperkte toegankelijkheid zijn potentieel zeer interessant voor de biodiversiteit. Door het gebruik van inheemse soorten, een minimale soortendiversiteit en het toepassen van de principes van duurzaam bosbeheer kunnen houtproductie en natuurwaarde hand in hand gaan.

Koning Albert II laan 20/8
1000 Brussel
meerbosvlaanderen.be

OMGEVING.VLAANDEREN.BE/BOSTYPES